

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RUH ÜFLENMESİNİN CENİNİN HUKUKİ
DURUMUNA ETKİSİ**

HİLAL TÜFEKÇİ

2501070745

TEZ DANIŞMANI:

PROF. DR. ABDÜLAZİZ BAYINDIR

İSTANBUL – 2013

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

Adı ve Soyadı : HİLAL TÜFEKÇİ Numarası : 2501070745
Anabilim/Bilim Dalı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Danışman: PROF.DR.ABDÜLAZİZ BAYINDIR
Tez Savunma Tarihi : 22.07.2013 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "RUH ÜFLEMESİNİN CENİNİN HUKUKİ DURUMUNA ETKİSİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.ABDÜLAZİZ BAYINDIR		KABUL
2- PROF.DR.BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA		KABUL
3- ^{Prof} DOÇ.DR.MEHMET DALKILIÇ		RED
4-YRD.DOÇ.DR.ABDULLAH TIRABZON		KABUL
5-YRD.DOÇ.DR.FATİH ORUM		KABUL

ÖZ

Hilal TÜFEKÇİ

RUH ÜFLENMESİNİN CENİNİN HUKUKİ DURUMUNA ETKİSİ

Bu araştırma, Kur'ân-ı Kerim ve hadislerdeki bilgilere göre cenîne ruhun üflenmesinin ne zaman gerçekleştiğini ve bu olayın cenînde oluşturduğu etkileri, son olarak da bu durumun onun şahsiyeti problemine dair ne gibi açılımlar yarattığı ve bunun hukuki yansımalarının neler olduğunu incelemektedir.

Üç bölüm halinde sunduğumuz bu çalışmanın birinci bölümünde Kur'ân ve hadislerde geçen ruh kelimelerinin kısaca anlamları üzerinde durulmuş ve insanın ruh ve bedenden müteşekkil bir varlık olduğu vurgulanmıştır.

İkinci bölümde âyetler, hadisler ve tıp temelinde cenîne ruhun üflenme zamanının ne olduğu belirlenmeye çalışılmış ve onu diğer canlıların cenînlerinden farklı olarak insan yapan özellikler, sem' ebsâr, ef'ideh kavramları Kur'ân âyetleri ışığında incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde cenîn kavramıyla ilgili çeşitli yaklaşımlara yer verilerek cenînin şahsiyeti meselesi üzerinde durulmuş, hak ehliyeti noktasından hareketle çalışmamız çerçevesinde iskât-ı cenîn konusundaki farklı görüşler ele alınmış, bunların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Konu embriyoloji bilimi ile bağlantılı olmasından dolayı, Kur'ân ışığında yapılmış çalışmaların yanında, medikal embriyoloji eserlerinden ve hadis, tefsir ile çeşitli fıkıh kitaplarından yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ruh, Cenîn, Nutfe, Alaka, Mudğa, İskât-ı Cenîn.

ABSTRACT

Hilal TÜFEKÇİ

THE EFFECT OF SOUL BLOWING OF THE FETUS'S LEGAL SITUATION

This thesis entitled as *The Effect of Soul Blowing of The Fetus's Legal Situation* composed of three chapters.

In the first chapter, I dwelled upon means of soul with the point of view in The Quran and Hadith. I expressed that human is an existence composed of the body and soul. And this soul was blown fetus in the mother's womb.

In the second chapter, I examined phases of the fetus in the mother's womb in the light of Quran verses, embryology informations and Hadiths. I pointed the fetus's properties after insufflation of the soul to it, (sem'/hearing, ebsâr/seeing, fuâd/heart) that make fetus human, as different from the fetus of animals after the Ruh is given to it in the light of Quran verses.

In the third chapter, I criticized that when personality of the fetus starts, in this context, I examined the provisions given about abortion in İslamic and Turkish Law. I interpreted the penalties of abortion in these laws.

I am consulted some works which written in embryology, also benefited from some İslamic Jurisprudence, İslamic Law, Turkish Law, Hadith and Tafsir books.

Keywords: Soul, Fetus, Nutfe, Alaka, Mudga, Abortion.

ÖNSÖZ

Allah Teala her şeyin yaratıcısıdır, insan da bu yaratılmışlardan biri ve en kıymetlisidir. Kur’ân onu en şerefli olarak nitelemekte, ana rahmine düştüğü andan itibaren geçirmiş olduğu safhaları âyetlerle bizlere açıkça bildirmektedir. İnsanın dünyaya geliş aşamasının en önemlisi olan ‘cenîne ruh üflenmesi’ olayı cenînin hukuki konumuna dair bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Çünkü bu olayla birlikte, o ana kadar diğer canlıların cenînlerinden farksız iken, ruh üflenme işlemi gerçekleştikten sonra tam bir insan halini almaktadır.

Cenînin, ruh üflenme safhasından önce bir insan olup olmadığı, dolayısıyla da insanın sahip olduğu haklara sahip olup olamayacağı, hangi safhada öldürülmesi halinde cezanın gerekeceği uzun uzadıya tartışıla gelmiştir. Bunun temelinde de insanın ne zaman insan olduğu sorusu yatmaktadır.

“Ruh Üflenmesinin Cenînin Hukuki Durumuna Etkisi” başlığı ile üç bölüm halinde sunduğumuz bu araştırmanın birinci bölümünde ruh kelimesinin âyetlerde ve hadislerde içerdiği manalar özet bir şekilde ele alınarak, sadece çalışmamız çerçevesinde Kur’ân ve hadislerdeki kullanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde “Cenînin Oluşum Safhaları ve Ruh Üflenmesi” başlığında meleğin cenîne ruh üflemesi hadislerinde ruh üflenme olayının ana rahmindeki hangi günde gerçekleştiği embriyoloji biliminin verileri ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. Yine son dönem tıp verilerinden yararlanılarak ruh üflenmesiyle cenînde idrak bağlamında meydana gelen değişikliklere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde cenîn kavramına dair çeşitli yaklaşımlar ve onun ne zamandan itibaren insan sayılması gerektiği hususu ele alınmıştır. Cenînin hukuki durumuyla ilgili hükümlerde bir sınır niteliğinde olan ruh üflenmesi olayının bu hükümlere nasıl etki ettiği naslardaki bilgilerden hareketle açıklanmıştır.

Çalışmamın başından sonuna kadar bana ışık tutan Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır’a teşekkürü bir borç bilirim. Tıp alanındaki verilere ulaşma ve bunları naslarla birlikte doğru bir şekilde değerlendirme noktasında çok desteğini aldığım Uzman Doktor Seda Sezer hanıma, teşvik ve tavsiyeleriyle bana çalışma şevki veren, özellikle bilgisayar tekniği konusunda eksiklerimi tamamlayan hayat arkadaşım

Yunus Tüfekçi'ye, çalışmalarım sırasında bebeğimin bakımı konusunda çokça desteklerini gördüğüm annelerime ve babalarım, akşamın geç vaktinde İstanbul'un diğer yakasından İsam'a gelip beni aracıyla evime bırakan ağabeyim İsmail Sancak'a, kendi yoğun çalışmalarına rağmen yardımını aldığım dayıoğlum Hamit Sancak'a ve imkanlarından istifade ettiğim İYEM'e, İSAM Kütüphanesi kurucu ve elemanlarına teşekkür ederim.

Kağıthane, 2013

Hilal TÜFEKÇİ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ ARAŞTIRMANIN KONUSU ÖNEMİ PLANI.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	2
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
3. ARAŞTIRMANIN PLANI.....	3
KAYNAKLAR	5
1. BÖLÜM KUR'ÂN VE HADİSLERDE RUH.....	7
1.1. Kur'ân'da ve Hadislerde Ruh.....	8
1.1.1. Ruh Kavramı	8
1.1.1.1. Kur'ân'da Ruh Kavramı.....	10
1.1.1.2. Kur'ân'da Ruh Kelimesinin Kullanılış Şekilleri	11
1.1.1.3. Âyetlerdeki Ruh Kelimelerinin Delâlet Ettiği Manalar	11
1.1.1.3.1. Rûhu'l Kuds ve er-Rûhu'l Emîn İfadeleriyle Gelen Âyetler.....	11
a) Rûhu'l-Kuds İfadesiyle Gelenler.....	11
b) er-Rûhu'l Emîn İfadesiyle Gelen Âyet	13
1.1.1.3.2. Ruh Kelimesinin 'Emir' Kelimesiyle Birlikte Geldiği Âyetler.....	13
1.1.1.3.3. Ruh Kelimesinin “نفخ (Nefh :üflemek)” Fiiliyle Geldiği Âyetler ..	15
1.2. Hadislerde Ruh Kavramı	18
1.2.1. Ruh'un Cebrail Anlamında Olduğunu Bildiren Rivayetler	18
1.2.2. İnsanın Ruhuna İşaret Eden Rivayetler	19

2. BÖLÜM İSLÂM VE TIP TEMELİNDE CENÎNİN OLUŞUM SAFHALARI VE RUH ÜFLENMESİ	22
2.1. Cenînin Oluşum Safhaları	23
2.1.1. Nutfe	25
2.1.1.1. Yumurta Hücresi Olan Nutfe	26
2.1.1.2. Sperm Hücresi Olan Nutfe	26
2.1.1.3. Dölllenmiş Yumurta Hücresi (Zigot) Olan Nutfe	28
2.1.1.3.1. İmplantasyon (Çimlenmiş ekili tohum)	30
2.1.2. Alaka	30
2.1.3. Mudğa	33
2.2. Cenîne Ruh Üflendiğini Bildiren Hadislerin Tıbbî Verilerle Değerlendirilmesi	35
2.3. Ruh Üflenmesiyle Cenîni İnsan Kılan Özellikler	41
2.3.1. es-Sem' (السَّمْع)	44
2.3.2. el-Ebsâr (الأَبْصَار)	44
2.3.3. el-Ef'ideh (الأَفْئِدَة)	45
2.3.4. "İşitme/السَّمْع", "Görme/الأَبْصَار" ve "Kalp/الافئدة" in Birlikte Geçtiği Âyetler	45
3. BÖLÜM CENÎNİN ŞAHSİYETİ PROBLEMİ VE İSKÂT-I CENÎN	51
3.1. Cenîn Kavramı	52
3.2. Cenînin Şahsiyeti Problemi	55
3.2.1. Şahıs Kavramı	55
3.2.2. Cenînin Şahsiyetinin Başlangıcı Problemine Farklı Yaklaşımlar	55
3.2.2.1. Ehliyet Kavramı	58
3.2.2.1.1. Vücûb Ehliyeti (Hak Ehliyeti)	59
3.2.2.1.2. Cenînin Hak Ehliyeti	60
3.3. İskât-ı Cenîn	62
3.3.1. Fakihlerin Hükmü Bakımından İskât-ı Cenîne Yaklaşımı	63
3.3.2. Türk Hukukunda İskât-ı Cenîne Yaklaşım	65
3.3.3. İskât-ı Cenînin Cezası:	68
3.3.3.1. Cinâyet Kavramı	69
3.3.3.1.1. Fakihlerin Müeyyidesi Bakımından İskât-ı Cenîne Yaklaşımı	69
3.3.3.1.1.1. Cenînin Ölü Olarak Anneden Ayrılması Durumu	70
3.3.3.1.1.2. Cenînin Anneden Sağ Olarak Ayrıldıktan Sonra Fiil Sebebiyle Ölmesi Durumu	73
3.3.3.1.2. Türk Hukukunda İskât-ı Cenînin Müeyyidesi	74
DEĞERLENDİRME	75
SONUÇ	82
BİBLİYOGRAFYA	84

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser.
a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
a.s.	: Aleyhisselâm.
a.y.	: aynı yer.
b.	: Bin (oğlu).
bs.	: Basım
bkz.	: Bakınız.
C:	: Cilt.
h.	: Hicrî.
Hz.	: Hazreti.
mad.	: Maddesi.
nşr.	: Neşreden.
ö.	: Ölüm tarihi.
s.	: Sayfa.
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı.
thk.	: Tahkik eden.
Trc:	: Tercüme eden.
t.y.	: Basım tarihi yok.
v.d.	: Ve diğer yazarlar.
yay.	: Yayınlayan
y.y.	: Basım yeri

GİRİŞ
ARAŞTIRMANIN KONUSU ÖNEMİ PLANI

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Allah insanın, anne rahminde geçirmiş olduğu safhaları ve ona ruhundan üflediğini Kur’ân’da bildirmektedir. Yine, ruh üflenmesinin ardından onu insan yapan başka birtakım hususiyetlerden de bahsetmektedir.

Modern tıbbın verileri ışığında bu ayetler okunduğunda tek bir hücrenin 9 ay içinde bir bebeğe dönüşmesi şeklindeki hayranlık verici olaya dair bugün bilimin yeni ulaştığı bu bilgiler yüzyıllar öncesinde Hz. Peygamber tarafından bilimsel verilere uygun ve detaylıca ifade edilmiştir. Meleğin cenîne ruh üflemesi hadislerinde bildirilen ana rahmindeki “nutfe”, “alaka” ve “mudğa” dönemleri ve bunların kırkar günlük süre içinde olmaları bilimsel bir gerçekliğe işaret etmektedir. Bu bilgiler embriyoloji biliminin verileriyle de uygunluk göstermektedir.

Bu araştırmada yaratılmışlar içerisinde en kıymetli varlık olan insanın yaratılışındaki en mühim aşama olan ruhun üflenmesi aşaması incelenmektedir. Bu andan sonra cenîn insan vasfı kazanmakta dolayısıyla cenînle ilgili hukuki hükümler de buna göre değişmektedir. Özelde iskât-ı cenîn meselesi üzerinden ele alınacak olan bu çalışmada ruh üflenmesi, cenînin şahsiyeti bakımından bir dönüm noktası teşkil etmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İnsan, Kur’ân’da daha ana rahmine düştüğü andan itibaren bizlere her yönüyle tanıtılmaktadır. Fiziki özelliklerinin yanında, ona has birtakım ruhi hasletleri de âyetlere konu olmuş olup, tüm beşeri ilimlerin ana mevzusunu teşkil etmektedir. Bu çalışma, ruh üflenmesi gerçeğini hukuki sonuçlarıyla birlikte ele alması bakımından önemlidir.

İslâm dini, insana ve haklarına büyük önem vermekte, daha cenîn safhasındayken bile onun hukukunu gözetmeye yönelik pek çok hükmü içermektedir. En önemli hakkı olan hayat hakkının elinden alınması yani iskât-ı cenîn (kürtaj) bugün dünyanın üzerinde tartışmakta olduğu bir meseledir. Ne var ki tarihten bu

yana insanların çeşitli sebeplerle başvurduğu bir işlemdir. Nitekim bu gerçeğin insanlık için ne derece vahim olduğu bir hukukçu tarafından şöyle ifade edilmiştir: “Kürtaj insanlığı biçen bir ölüm tırpanıdır. Bu âfet, bu meş’um kasırğa durmadan esiyor; geçtiği yollar hep kan, ölüm tütüyor, gözyaşı, perişanlık, felaketler birbirini kovalıyor. Bu ölüm tırpanı yuvayı saadetinden, yurdu gücünden ediyor.”¹

Hadislerde bildirildiğine göre cenînde nutfe, alaka ve mudğa safhaları tamamlandıktan sonra bir melek gelip ona ruh üflemeğe gelir. Fakat rivayetlerde bu ruhun üflendiği zaman konusunda farklı sayılar zikredildiği görülmektedir. Bu durum da cenîne ruhun ne zaman üflendiği konusunda çeşitli yorumlar yapılmasına sebep olmuştur. Çalışmamız çokça tartışılmış olan bu meseleye tıbbın verileri ışığında söz konusu sahih hadisleri ayıklamak yerine, hepsini kucaklayarak şimdiye kadar ortaya atılmış olanlardan farklı bir yaklaşım sergilemesi açısından önemlidir. Ayrıca insanı bitki gibi yerden bitirdiğini bizlere bildiren âyetlerden de faydalanarak cenînin oluşumuna ve hayatının ne zaman başladığına dair önemli ipuçlarına ulaşılmış olması bakımından da bu çalışma önem arz etmektedir. Bir diğer temas edilmesi gereken çok mühim husus da, ruh üflenme tarihi tıbbi veriler ışığında açıklanmak istendiğinde, baz alınan başlangıç noktalarının (yumurtanın oluşum zamanına, embriyologların ve kadın doğumcuların esas aldığı tarihe göre) rakamsal olarak ciddi bir ihtilafa yol açtığıdır. Daha önce değinilmemiş olan bu çok önemli bilgiye çalışmamızda yer verilmektedir.

Ruhun üflenmesine bağlı olarak birtakım fikhî hükümler ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda özel olarak yer vereceğimiz iskât-ı cenîn meselesinde ruh üflenmesi olayı çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN PLANI

Araştırmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm “Kur’ân ve Hadislerde Ruh” ana başlığını taşımaktadır. Bu ana başlık da kendi içerisinde Ruh Kavramı, Kur’ân’da Ruh Kavramı, Kur’ân’da Ruh

¹ Cemal Zeki Önal, **Çocuk Düşürmek Kürtaj**, İstanbul 1944, Kader basımevi, 3.bs., s.9.

Kelimesinin Kullanılış Şekilleri, Âyetlerdeki Ruh Kelimelerinin Delâlet Ettiği Manalar, Ruh Kelimesinin Nefh Fiiliyle Birlikte Geldiği Âyetler, Hadislerde Ruh kavramı alt başlıklarına ayrılmaktadır. Bu başlıklar âyetler ve hadisler ışığında açıklanacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümü “Cenînin Oluşum Safhaları ve Ruh Üflenmesi” ana başlığını taşımaktadır. Bu da kendi içinde “Nutfе” “Alaka” ve “Mudğa”, “Cenîne Ruh Üflenmesini Bildiren Hadislerin Tıbbi Verilerle Değerlendirilmesi” ve “Ruh Üflenmesiyle Cenîni İnsan Kılan Özellikler” başlıklarına ayrılmakta, bunun alt başlıklarında da sem’, ebsâr ve ef’ideh kavramlarının açıklamaları, âyetlere göre değerlendirilmeleri yer almaktadır.

Üçüncü bölüm “Cenînin Şahsiyeti Problemi ve İskât-ı Cenîn ” ana başlığını taşımaktadır. Bu bölümde “cenîn kavramı”, “cenînin şahsiyeti”, “ehliyet kavramı”, “vücub ehliyeti”, “iskât-ı cenîn” ve bununla ilgili alt başlıklar mevcuttur.

“Cenînin Şahsiyeti Problemi ve Iskat-ı Cenîn ” başlığı altında üzerinde çok tartışılmış meselelerden olan cenîn kavramı ve cenînin hayatının ne zaman başladığı sorunu naslardaki ruh üflenmesi gerçeğinden hareketle açıklanmıştır. Bunun hukuki sonuçlarının ne olduğu, hükümlerde ne gibi değişikliklere yol açtığı yine naslar ışığında incelenmiştir.

Kaynaklar

Araştırmamızda istifade ettiğimiz eserler bibliyografyada ayrıntılı bir şekilde verilecektir. Ancak burada, tezin bölümleri ele alınırken, kullandığımız öncelikli kaynaklar zikredilecektir.

Araştırma konumuzun kaynakları temelde Kur'ân, Hadis ve Fıkıh eserleri olduğu için önce Kur'ân, sonra ilgili hadisler ve islâm hukuku alanındaki eserlere müracaat ederek değerlendirme yapmaya çalıştık. Tıbbi verileri elde ettiğimiz alanın temel kaynakları olan **Langman Medikal Embriyoloji**, **Guyton & Hall Tıbbi Fizyoloji** ve Moore, Persaud'un **Klinik Yönleriyle İnsan Embriyolojisi**'nden yararlanılmıştır.

Araştırmamızın “Cenînin Şahsiyeti Problemi ve İskât-ı Cenîn” bölümünde pozitif hukukta yazılmış şahıs hukukuyla ve ceza hukukuyla ilgili eserlerden, Türk hukukundaki kanun maddelerinden, İslam mezhep alimlerinin fıkıh alanında yazmış oldukları temel eserlerden Hanefî fıkında Serahsî'nin **el-Mebsût'u**, Kâsânî'nin **Bedâiu's-Sanâî**'si, Şafîi fıkında İmrani'nin **el-Beyân fî mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî**'si, Ebû Hamid Gazzâli, **İhyâu Ulûmi'd-Dîn**, Mâlikî fıkında Desûkî, **Hâşiyetü'd-Desûkî alâ şerhi'l-kebîr**, Sahnun, **el-Müdevvenetü'l-kübra**, Hanbeli fıkında İbn Kudâme **el-Muğnî**, İbn Receb, **Câmi'u'l-'Ulûm ve'l-Hikem**, Zahirilerden İbn Hazm'ın **el-Muhallâ**'sından ve alanın diğer önemli eserlerinden faydalanılmıştır. Yine konumuzla ilgili Arapça ve Türkçe birçok makaleden de istifade edilmiştir.

Konu ile ilgili araştırmalara gelince, Kur'ân'da ruh konusunu ele alan pek çok araştırma bulunmakla birlikte, ruhun üflenmesiyle cenînin kazandığı hususiyetlere yer verip bunun cenînin hak ehliyetiyle ilgisini kuran bir araştırmaya rastlayamadık. Ancak ruhun üflenmesi meselesine yer vermiş olmasıyla konumuza yakın birkaç çalışma yapılmıştır.

Bunlar, 2008 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde “**Metin Ve Sened Tenkîdi Açısından Meleğin Cenîne Ruh Üflemesi ve Kaderini Yazması Hadîsinin Değerlendirilmesi**” adı altında Hüseyin Çetin tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi, 2009 yılında yine İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde

“İslâm Hukukunda Cenîne Müdahalenin Hükümü” adı altında Abdulahat Ucatlı tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi ve 2010 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde **“Kur’ân-ı Kerim’e Göre Rûhî Hastalıklar”** başlığıyla Emanullah Polat tarafından hazırlanan doktora tezidir.

1. BÖLÜM
KUR'ÂN ve HADİSLERDE RUH

1.KUR'ÂN ve HADİSLERDE RUH

1.1. Kur'ân'da ve Hadislerde Ruh

Bu başlık altında “ruh” kavramının konumuzla bağlantılı olan sözlük anlamlarına yer verilecek, ruh köküyle ilgisi olup da çalışmamızın içeriğine ve amacına uzak olan manalarına değinilmeyecektir. Bölümün hedefi insanın görünen varlığı olan bedeninden ziyade, bir de görülemeyen ama onun özünü teşkil eden bir varlığa yani ruha sahip olduğunu vurgulamaktır.

1.1.1. Ruh Kavramı

“روح”, r-v-h kökünden isim olup, çoğulu ارواح biçimindedir. Sözlükte “gece yürüyüşü yapmak”, “rüzgârın şiddetli esmesi”, “kokusunu duyma”, “mutlu olma”, “geniş ve ferahlık verici olma”, “insan ruhu” anlamlarına gelir. Mecazen güç, kuvvet, koku, insanın canlılığını sağlayan nefesi ifade eder. Terim olarak insanın manevi varlığı anlamında kullanılır.²

Arapçadaki 'ruh' kavramı, Farsçada 'Revân', Yunanca da 'Psyche', Latince'de 'Anima', Fransızcada 'Âme', Almancada 'Seele', İngilizcede 'Soul'³ olarak ifade edilmektedir. Her ne kadar ruhun İngilizcesi 'spirit' olarak biliniyorsa da 'spirit' ruhun değil; zihnin İngilizcesidir.⁴

Aslında Ruh kavramı, farklı dillerde, farklı kavramlarla ifade edilse de, hemen hepsinin ortak tarifi, 'bedeni âlet olarak kullanan, hayat, akıl ve düşüncenin

² Ebü'l-Fazl Cemaleddin Muhammed İbn Manzûr (ö. 722/1311), **Lisânu'l-Arab**, “r-v-h” mad.; Ebu't-Tâhir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed Firuzabadi (ö. 817/1415), **Kâmûs Tercemesi el-Okyanusu'l Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît**, “r-v-h” mad., trc. Mütercim Âsım Efendi, İstanbul 1305/1887; Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıb İsfahânî (ö. 502/1108), **Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân**, thk. Safvan Adnan Davudi, Dımaşk, Dârü'l-Kalem; Beyrut, Dârü's-Samiyye, 1423/2002; “r-v-h” mad; Hüseyin Kazım Kadri, **Türk Lugatı Türk Dillerinin İştikaki ve Edebi Lugatları**, Ankara 1928., “ruh” mad.; Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Zekeriyâ İbn. Fâris (395/1004), **Mu'cemu Mekayisi'l-Luğa** “r-v-h”mad, Beyrut 2001.

³ *Soul: er-Rûhu'l-İnsânî, 'İnsan ruhu'* çevirisi için bkz. Dr. Muhammed Revvâs Kaki'aci, **Fıkıh Lugatı (Arapça-İngilizce-Türkçe)**, İstanbul 2012, Ocak yay; Muhammed Revvâs Kal'aci, Hamid Sadık Kanibi, **Mu'cemu lugatı'l-fukaha: Arabic-English**, Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 1985, s.228.

⁴ Orhan Hançerlioğlu, **Felsefe Sözlüğü**, 'ruh' mad, İstanbul 1967.

ilkesi, ölüm anında kaybolan bir cevher olarak, bedenden bağımsız ve ölümsüz varlık⁵ şeklindedir. Ruhu ifade eden kavramlar, 'dilimizde olduğu gibi Avrupa dillerinde de aynı anlamda kullanılmaktadır. Bundan dolayı ruh kavramı, insandaki duyuşsal ve düşünsel olguların tümünü dile getirmektedir.⁶

Ruh konusuyla ilgili yüz kadar görüş ortaya atıldığı söylenmiştir.⁷ Bunlardan bazıları şöyledir:

"O, insanın, cismani olmayan, bilen, algılayan yönüdür."⁸

"Mahiyeti itibariyle, algılanabilir nitelikteki bedene muhalif bir cisimdir. O, nuranidir, ulvidir, hafiftir, canlıdır ve hareketlidir. Uzuvarın özüne nüfuz eder ve onlarda suyun gülün içinde hareket ettiği gibi hareket eder."⁹

Descartes'a göre ruh ile bedenin birbirine muvazi olmakla birlikte ayrı iki nizamı vardır. Vücut makine gibi kendi kendine hareket eder; vücudu harekete getiren ruh değildir. Ruha gelince o ayrı bir cevherdir; düşünücü, duyucu, isteyici cevherdir ve psişik hadiselerin kaynağıdır. Ruhun hareketlerinde tâbîlik ve hürriyet vardır.¹⁰

İslâm düşüncesinde oldukça yoğun bir şekilde işlenen ruh telakkisinin, felsefi literatürün etkisiyle oluştuğu ifade edilse de¹¹, ruhun Kur'ân kaynaklı olarak alimlerin çoğunluğunun anlayışı çerçevesinde şöyle tarif edilmesi mümkündür: 'Ana rahminde oluşması sırasında melek tarafından insanın bedenine üflen ve ölümü anında insan bedeninden çıkarılan idrak edici ve bilici hakikati'. Nazzâm, Ebû Mansûr el-Mâturîdî, Gazzâlî, Râgıp el-İsfahânî ve Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin tercih ettiği tanımlar da buna benzer şekildedir.¹²

⁵ Süleyman Hayri Bolay, **Felsefî Doktrinler ve Terimler Sözlüğü**, 'ruh' mad. Ankara, 1997.

⁶ Hançerlioğlu, **Ruhbilim Sözlüğü**, 'ruh' mad., İstanbul, 1988.

⁷ Ebû'l-Fazl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer el-Askalânî, **Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî**, thk: Muhammed Fuad Abdülbaki-Muhibbuddin el-Hatîb, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1379/1959, C: VIII, s.403.

⁸ Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî (ö.816/1413), **Kitâbü't-Ta'rifât**, Beyrut 1996, s.118.

⁹ Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekir İbn Kayyim el-Cevziyye (ö.751/1350), **Kitâbu'r-Rûh**, Kahire 1989, Dâru'l-hadis, s.171.

¹⁰ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, **Felsefe**, İstanbul, 1938, Sebat yay., s. 84-85.

¹¹ bkz. Erkan Yar, **Ruh-Beden ilişkisi Açısından İnsanın Bütünlüğü Sorunu**, s.301; Mehmet Dalkılıç, **İslâm Mezheplerinde Ruh**, İstanbul 2004, İz yay., s.12-13.

¹² Yusuf Şevki Yavuz, **"Ruh"**, TDV, C: XXXV, s. 187.

“Kimileri de ruhun hayat olduğunu söylemişlerdir. Onun nefes olduğu da söylenmiştir. Çünkü nefes kesildiği zaman insan ölür. Kimileri de onun kan olduğunu söylemiştir. Çünkü kan kaybıyla hayat sona erer. Bazıları ona beden niteliklerinden biri, bazıları da beden bir kısmı demiştir.”¹³ Âyet ve hadis merkezli olarak hazırladığımız bu çalışmaya göre ruh, ne beden, ne hayat, ne nefes, ne de kan anlamı taşımaktadır. Zira ruhun, hayattan farklı bir şey olduğunu naslardan öğrenmekteyiz. Yine herkesçe bilindiği gibi bitki canlı bir varlıktır. Beslenir, fotosentez yapar, gelişir ve çoğalır. Fakat onun iradesi ve seçimi yoktur. Bitki, ruhu olmayan canlı bir varlıktır.¹⁴ Cenînin de, kendisine ruh üflenmeden önce canlı bir varlık olduğunu, döllenme anından ve rahme ulaşma öncesinden itibaren beslenip gelişim gösterdiğini modern tıp ispat etmiştir.¹⁵ Ruh üflenene kadar canlıdır fakat ruhu henüz yoktur.

Bu ifadelerden de anlaşılan o ki, insanın görünen fiziki varlığının ardında, cisimsel olmayan bir varlığı daha bulunmaktadır. Kur’ân bunu bizlere birçok âyette açıklamaktadır.

1.1.1.1. Kur’ân’da Ruh Kavramı

Ruh kelimesi Kur’ân’da yirmi âyette geçmekte¹⁶ ve “روح” ya da “الروح” şeklinde yer almakta olup çoğu kez tamlama içerisinde zikredilmektedir. Bunlar, ilgili diğer âyetlerle birlikte ele alınırsa ruh konusunun Kur’ân’da oldukça kapsamlı olarak anlatıldığı ortaya çıkar. Ruh’un konumuzla alakalı olan manaları detaylandırılıp âyetler ışığında işlenmeye çalışılacaktır.

¹³ Ahmed İbn Muhammed İbn Ali el-Mükrî Feyyûmî, *Misbâhu'l-Münir fi Garîbi's-Serhi'l-Kebir li'r-Rafîi*, Beyrut, t.y., s.245; İbn Hâcer, *a.g.e.*, C: VIII, s.403.

¹⁴ Şeref el-Kuzât, “Metâ tunfêhu'r-ruh fi'l-cenîn”, *Dirâsâtü'l-Câmiati'l-Ürdüniyye*, 1986, C: XIII, No:12, s.47.

¹⁵ Ömer b. Muhammed b. İbrahim Ğânim, *Ahkâmü'l-Cenîn fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Cidde, Dâru Endelüs el-Hadra, Beyrut 2001/1421, Dâru İbn Hazm, s. 143.

¹⁶ Muhammed Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim*, r-v-h mad. Kahire, 1996.

1.1.1.2. Kur'ân'da Ruh Kelimesinin Kullanılış Şekilleri

Kur'ân-ı Kerim'de Ruh kelimesi روح القدس (Rûhu'l-Kuds)¹⁷, الروح الامين (er-Rûhu'l Emîn)¹⁸, الروح من الملائكة والروح (el-Melâiketu ve'r-Rûhu)¹⁹, الروح (er-Rûh)²⁰, روحا من امرنا (er-Rûhu min emri rabbi)²¹, الروح من امره (er-Rûhu min emrihi)²², روحا من روحنا (Rûhan min emrina)²³, روح منه (Rûhun minhu)²⁴, روحنا (Rûhanâ)²⁵, من روحنا (min rûhinâ)²⁶, من روعي (min rûhî)²⁷, من رويحه (min rûhihi)²⁸ şekillerinde geçmektedir.

1.1.1.3. Âyetlerdeki Ruh Kelimelerinin Delâlet Ettiği Manalar

Ruh kelimesi çeşitli âyetlerde bazen yalnız, bazen farklı lafızlarla birlikte kullanılmaktadır. Aşağıda belirtildiği gibi kimi yerde Cebrail, kimisinde Kur'ân âyetleri, kimi âyetlerde de insana ana rahmindeyken üflenene ruh anlamıyla karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1.3.1. Rûhu'l Kuds ve er-Rûhu'l Emîn İfadeleriyle Gelen Âyetler

a) Rûhu'l-Kuds İfadesiyle Gelenler

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَفَقَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

¹⁷ el-Bakara 2/87, 253; el-Mâide 5/110; Nahl 16/102.

¹⁸ eş-Şuarâ 26/193.

¹⁹ el-Meâric 70/4; en-Nebe' 78/38; el-Kadr 97/4;

²⁰ el-İsra 17/85.

²¹ el-İsra 17/85.

²² en-Nahl 16/2; el-Mü'min 40/15

²³ eş-Şûrâ 42/52.

²⁴ en-Nisâ 4/171; el-Mücâdele 58/22.

²⁵ Meryem 19/17.

²⁶ el-Enbiyâ 21/91; et-Tahrîm 66/12.

²⁷ el-Hicr 15/29; es-Sâd 38/72.

²⁸ es-Secde 32/9.

“Andolsun Musa’ya Kitab’ı (Tevrat’ı) verdik. Ardından peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa’ya da açık deliller verdik ve onu Rûhu’l Kuds ile destekledik.”²⁹

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

“İşte peygamberler! Biz onlardan kimini kimine üstün kıldık. Allah onlardan kimiyle konuştu, kimini de derecelerle yükseltti. Meryem oğlu İsa’ya da açık deliller verdik ve onu Rûhu’l Kuds ile destekledik.”³⁰

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْنَا بِرُوحِ الْقُدُسِ

“Allah demişti ki: Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene olan nimetimi hatırla. Hani seni Rûhu’l Kuds ile desteklemiştim”³¹

فَلَمْ نَزَلْهُ رُوحَ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

“De ki; Rûhu’l Kuds, inananların inançlarını sağlamlaştırmak, Müslümanlara doğru yolu göstermek ve onlara bir müjde olmak üzere Kur’ân’ı Rabbinden hak olarak indirdi.”³²

Yukarıdaki ilk üç âyette Rûhu’l Kuds ifadesi “desteklemek” fiiliyle birlikte gelmiş, sonuncusunda da “Kur’ân’ı indirme” eyleminin faili olmuştur. Kur’ân’ı indirenin Cebrail olduğunu Allah Teala el-Bakara 97’de bizlere bildirmektedir:

فُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

“De ki: “Her kim Cebrail’e düşman ise, bilsin ki o, Allah’ın izni ile Kur’ân’ı; önceki kitapları doğrulayıcı, Mü’minler için de bir hidâyet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir.”³³

²⁹ el-Bakara 2/87.

³⁰ el-Bakara2/253.

³¹ el-Mâide 5/110.

³² en-Nahl 16/102.

³³ el-Bakara 2/97.

Âyette açık bir şekilde “Cebrail” lafzı geçmekte, indirme anlamındaki نَزَلَ filinin faili olduğu da net bir biçimde anlaşılmaktadır. Nahl suresi 102. âyet-i kerimede aynı eylemi gerçekleştirenin “Rûhu’l Kuds” olduğu bildirilmektedir ki bu da bizlere Bakara suresi 97. âyette zikri geçen Cebrail’in Rûhu’l Kuds olduğunu göstermektedir.

b) er-Rûhu’l Emîn İfadesiyle Gelen Âyet

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ

“Onu er-Rûhu’l-Emîn indirdi.”³⁴

Sadece bu âyette ‘el-Emîn’ sıfatını alan ‘er-Rûh’ kelimesi Nahl suresi 102. âyette olduğu gibi indirme filinin faili konumundadır. Dolayısıyla bu tamlama içindeki Ruh’un da âyetler arası ilişkiyi ortaya koyduğumuzda Cebrail’ e işaret ettiği açıkça görülmektedir.

1.1.1.3.2. Ruh Kelimesinin ‘Emir’ Kelimesiyle Birlikte Geldiği Âyetler

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

“Sana ruhtan soruyorlar, de ki: Ruh Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir.”³⁵

Ruh âyeti olarak meşhur olmuş bu ifadeler hakkında daha ilk dönemlerden itibaren buradaki ruh kelimesinin manasıyla ilgili olarak İslâm alimleri çok çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir.³⁶ Aslında dikkatle incelediğimizde bu ruhun Kur’ân âyetlerini ifade ettiğini görürüz. Çünkü İsra 85’in öncesinde ve onun ardından gelen âyetlere de baktığımızda Allah’ın vahiyden bahsettiğini, insanlarla cinlerin bir araya gelseler dahi onun bir benzerini getiremeyeceklerini bildirdiğini görmekteyiz. Âyetler arası insicamı da dikkate aldığımızda buradaki ruh’un vahiy olduğunu söylememiz gerekmektedir.

³⁴ eş-Şuarâ 26/193.

³⁵ el-İsrâ 17/85.

³⁶ Görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. Dalkılıç, a.g.e., s.32-38.

تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ

“O gece melekler, yanlarında o ruh olduğu halde Rablerinin izniyle her bir emir için inerler.”³⁷

Bu âyette de “er-rûh” kelimesi “emr” (emir) kelimesiyle birlikte geçmektedir. Kur’ân’daki âyetler arası ilişkiyi incelediğimizde Ruh’un buradaki anlamının Kur’ân âyetleri olduğunu görmekteyiz. Bunu bize gösteren âyetlerden biri en-Nahl suresinde bulunmaktadır:

يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ

“Allah, kendi emrinden olan o ruhu meleklerle kullarından seçtiği kimseye indirir ve der ki, “İnsanları uyarın; benden başka ilah yoktur. Öyleyse benden çekinin.”³⁸

Bu âyetin yorumunda Elmalılı Hamdi Yazır tefsirinde şöyle söylemektedir:

“Mü’min suresi 15. âyette olduğu gibi burada da “ruh ile” ifadesinden maksat, vahiydir. Çünkü vahiy, ruhi bir iştir. Ruh da Allah’ın emirlerinden bir emir, başka bir ifadeyle Allah’a ait işlerden bir iş olduğundan dolayı vahiy, özel bir ruh demektir. Ve böylece bu âyet, vahyin bir tarifini kapsamaktadır.”³⁹

İlgili diğer âyetler de şöyledir:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“İşte bu şekilde sana da emrimizden bir ruh vahyettik. Yoksa sen bu Kitap nedir, o iman nedir, bilmezdin. Ama onu bir nur yaptık, kullarımızdan dilediğimizi onunla yola getiririz. Elbette sen doğru yolu gösterirsin.”⁴⁰

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ

³⁷ el-Kadr 97/4.

³⁸ en-Nahl 16/2

³⁹ Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur’ân Dili**, Azim yay. t.y., C: V s. 228.

⁴⁰ eş-Şûrâ 42/52.

"Bütün katların üstünde olan, hâkimiyeti elinde tutan Allah, insanlara yüzleşme günü uyarısı yapmak için emrinden olan o ruhu kullarından dilediğine verir".⁴¹

Bütün bu âyetlerden anlaşıldığına göre emir kelimesiyle birlikte zikredilen ruh, o emrin içeriğidir.

1.1.1.3.3. Ruh Kelimesinin “نفخ (Nefh :üflemek)” Fiiliyle Geldiği Âyetler

Şimdiye kadar işaret ettiğimiz âyetlerde geçen “Ruh” kelimeleri ‘Cebrail, Kur’ân âyetleri, Allah’ın emirlerinin bir içeriği’ anlamlarını taşımaktaydı. Bu anlamlardan farklı olarak bazı âyetlerde ruh, üfleme fiiliyle birlikte geçmektedir. Dolayısıyla üflenen şey, ruhun geride bahsi geçen manaları olamayacağından bunların dışında bir varlık olmalıdır. Kur’ân’a baktığımızda üflenen ruh, üflendiği andan itibaren ana rahminde canlı olup zamanla gelişmekte olan insanı diğer canlılardan farklı hale getiren bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur’ân-ı Kerim’de üflenen varlık anlamıyla ruh, ikisinde aynı ifade bulunmakla birlikte beş âyette geçmektedir.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

“Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın”⁴²

وَالَّتِي أَحْصَانَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ

“İrzini iffetle korumuş olanı (Meryem'i de) an. Biz ona ruhumuzdan üfledik; onu ve oğlunu cümle âlem için bir ibret kıldık.”⁴³

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ثُمَّ سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي وَجَعَلْتُ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

⁴¹ el-Mü'min 40/15.

⁴² el-Hicr 15/29; es-Sa'd 38/72

⁴³ el-Enbiyâ 21/91.

“O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı. Sonra onun neslini bir öz sudan, değersiz bir sudan yarattı. Sonra onu düzenli bir şekle sokmuş ve içine ruhundan üflemiştir. Sizin için kulaklar, gözler, gönüller var etmiştir. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”⁴⁴

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَيْنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ
وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ

“İffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de (Allah örnek gösterdi). Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden itaat edenlerdendi.”⁴⁵

Bu beş âyette insanın, görünen varlığı olan bedeninden başka görülemeyen bir de özü bulunduğunu anlaşılmaktadır. Yani insan, vücudunun yanında ruhu da bulunan bir canlı olmaktadır. Allah, insana kendi ruhundan üflediğini bu âyet-i kerimelerde açıkça bildirmektedir.

“Önde gelen bazı müfessirlerin yorumlarına göre Kur’ân’da yer alan insanın topraktan yaratılmış bir varlık olduğu hususu, onun cismânî bünyesi dışında bir ruha sahip olduğunu göstermek içindir. Bu gerçek insanı, canlılığa en uzak olan nesneden yaratılmasına rağmen, diğer canlı türlerinin de üzerine çıkan ve beşer adını alıp yeryüzüne yayılan kendi türünün yaratıcısını, O’nun sonsuz kudretini kavramaya götürmelidir. Nitekim yalnızca Âdem’in değil her insanın organik varlığının netice itibarıyla toprağa bağımlı olduğu unutulmamalıdır. “Ona ruhumdan üfledim” meâlindeki âyetin anlatmak istediği gerçek de Âdem’in şahsında insan türünün bütün fertleri için söz konusudur.”⁴⁶

Fahrüddin er-Râzî “ruhumdan” ifadesini tefsirinde şu şekilde açıklamıştır: “Ruhun Allah’ın zatına nisbet edilmesi, tıpkı (beyt-ev) kelimesinin Allah’a izafe edilmesi gibi, teşrif vermek içindir. Hristiyanlar, Allah’a yalan uydurarak, İsa Ruhullahtır; öyleyse O’nun oğludur diyorlar; halbuki onlar “ve insana ruhundan üfledi...” ifadesinden dolayı, her insanın Allah’ın ruhundan olduğunu

⁴⁴ es-Secde 32/7-9.

⁴⁵ et-Tahrîm 66/12.

⁴⁶ İlhan Kutluer, “İnsan”, TDV, C: XXII, s.321.

anlayamıyorlar. Yani buradaki ruh, O'nun mülkü olan ruhundan demek olup, tıpkı bir kimsenin, “Evim, kölem...” demesi gibidir. (Allah), insana cisminden verdiğini söylememiştir. Çünkü şeref, ruh ile olur. Böylece ruh üflemeden kaynaklanan işitme, görme ve bilme gibi şeyleri cisme değil de ruha nisbet etmek üzere “*Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yarattı. Ne az şükredersiniz!*” buyurmuştur.”⁴⁷

Hasan-ı Basrî çeşitli ayetleri tefsir ederken insanın ruh ve bedenden oluştuğunu belirterek ana rahminde yaratılışı sırasında ruhun melek tarafından cenîne üflenip ölüm anında yine melek tarafından bedenden alındığını, kabirde azap ve nimetin gerçekleştiğini ve şehitlere ait ruhların cennete yükseldiğini söylemiştir.⁴⁸

Üfleme fiiliyle geçen bu âyetlerin, bilinen şeklin dışında yaratılmış olduğu gerekçesiyle Hz. Âdem ve Hz. İsa'nın yaratılışıyla ilgili olduğu söylenmiştir.⁴⁹ Halbuki Secde suresi 7-9. âyetlere bakıldığında çamurdan yaratılmaya başlanılan insanın (Hz. Âdem ve soyunun) neslinin de süzölmüş bir özden, dayanıksız bir sudan yaratıldığını ve yaratılma işlemi tamamlanınca ona ruh üflendiğini görmekteyiz. Yine Mü'min 12-14'te de çamurla başlayan yaratma işlemi ana rahminde çeşitli safhalarla devam etmekte ve son olarak farklı bir yaratılış (خلق اخر) yani cenîne, insan yavrusuna ruh üflenmesiyle bitmektedir. Dolayısıyla üflenene ruhun yalnızca Hz. Âdem ve Hz. İsa'ya has bir durum olduğunu söylemek doğru gözükmemektedir.

Ayrıca bu âyetlerden farklı olarak “nefh” fiiliyle gelmemiş olup, yine Allah'a izafe edilmiş bir formda gelen diğer bir âyette de Hz. İsa'nın, Allah'ın insanlara üflediği ruhundan bir ruh olduğu ifade edilmektedir.⁵⁰ “İsa Mesîh Allah'tan bir ruhtur; bütün insanların özünde aynı ruh vardır; çünkü Allah ilk insanın maddesini yaratıp ona insan şeklini de verdikten sonra aynı ruhtan ona da üflemiş, o biyolojik yapı içine “bir ilâhî emir olan, mahiyeti bilinmeyen ruh”tan bir parça yerleştirmiş, insanı onunla tamamlamıştır (Hicr 15/29). İnsanlar bu ruhu ölünceye kadar vücutlarında taşırlar, onun özelliklerini yaşarlar, öldükten sonra ise ruh insan

⁴⁷ Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin er-Râzî (ö.606/1209): **Mefââtihu'l-Gayb**, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990/1411, C: XXV, 152.

⁴⁸ Yavuz, “**Ruh**” TDV, C: XXXV, s. 188.

⁴⁹ Dalkılıç, **a.g.e.**, s. 26.

⁵⁰ bkz. en-Nisâ 4/171.

vücuduyla alâkasını keser ve kendine mahsus mânevî âleme (daha sonra terimleşen ifadeyle halk âleminden emir âlemine) intikal eder.”⁵¹

Bu ruhun yalnızca Hz.Âdem ve Hz.İsa’ya has olmayıp, anne karnındaki nutfе, alaka ve mudğa aşamalarının tamamlanmasından sonra her insan yavrusuna melek tarafından üflendiğini ilgili hadislerden de öğrenmekteyiz. Söz konusu hadisler tıbbî verilerle birlikte ikinci bölümde açıklanacaktır.

1.2. Hadislerde Ruh Kavramı

Genel olarak hadislerle baktığımızda ruhun Cebrail anlamındaki kullanımının yanında, bedenden bağımsız, müstakil olan, ölmeyen bir varlık olarak tanımlandığı açık bir şekilde ruh-beden ayrımının yapıldığı da görülmektedir. Kimi hadislerde Hz. Peygamber, ashabına, uyurken Allah Teala’nın ruhları kabz edişinden hareketle birtakım dualar etmelerini tavsiye etmektedir. Nitekim uykudayken ruhların tutulması olayı âyetle de sabittir.⁵² İnsanlar uyku halindeyken bedenleriyle ruhları arasında uyanıkkenki hallerinden farklı bir ilişkinin bulunduğu hadislerde de göze çarpmaktadır. İleride gelecek olan hadisler bize her insanın ruh ve bedenden oluşan bir varlık olduğunu bildirmektedir.

1.2.1. Ruh’un Cebrail Anlamında Olduğunu Bildiren Rivayetler

Rûhu’l Kuds ifadesinin Cebrail anlamına geldiğine dair bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.v) kendisini ve İslâm’ı bu dinin düşmanlarından korumak için Hasan b. Sabit’e “Hasan, onlara cevap ver, *Rûhu’l Kuds* seninledir.”⁵³ buyurmuştur. Diğer bir rivayette de “Allah’ım, onu *Rûhu’l Kuds* ile destekle.”⁵⁴ Bir başka rivayette ise;

⁵¹ Hayreddin Karaman, v.d., **Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, Ankara 2007, DİB yay., C: II, s. 190.

⁵² ez-Zümer 39/42; el-Enâm 6/60.

⁵³ Süleyman b. Eş’as b. İshak el-Ezdi Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Ebû Dâvûd, (ö.275/889), **Sünen-ü Ebû Dâvûd**, Beyrut 1989, Mektebetu Terbiyeti’l-Arabî, Edeb, 87.

⁵⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî (ö. 256/870): **Sahîhü'l-buhârî**, İstanbul 1979, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Salât, 68; Bed’ül-Halk, 6, Edeb, 91; Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac (ö.261/875), **Sahîh-u Müslim**, Fadâilu’s-Sahâbeti, 151-152, nşr. Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Faryabi, Riyad 2006/1427, Darü't-Talia; Ebû Abdurrahman Ahmed

“*Hasan, müşriklere hücum et Rûhu'l Kuds (Cebrail) seninle beraberdir*”⁵⁵ diye dua etmiştir.

1.2.2. İnsanın Ruhuna İşaret Eden Rivayetler

Hadisler incelendiğinde ruhun, bedenden bağımsız ve ölümle canlılığı sona ermeyen bir varlık olarak tanımlandığı görülmektedir. Ümmü Seleme'nin rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v), arkadaşlarına, ölen bir kimsenin gözünün açık kalışını anlatırken ölüm anında gözünün kendi ruhunu takip ettiğini bildirmiştir.⁵⁶ Başka bir rivayette ise Hz. Peygamber, ölmüş olan kimselerin ruhlarının, sağ insanların seslerini duyduğunu fakat cevap veremediğini bildirmiştir. Diğer bir rivayette ise, Hz. Peygamber uykudan uyanan bir kimsenin bazı dualar yapmasını tavsiye ederken bunlar arasında ‘bedenime afiyet veren ve ruhumu geri getiren Allah’a hamdolsun’ şeklinde bir ifade yer almaktadır.”⁵⁷

İnsan, beden ve ruhuyla bir bütündür. Bu nedenle insan tek boyutlu ele alınmamalı, onun aşkın boyutu ihmal edilmemelidir. Bu bütünlüğü Hz. Peygamber bir hadislerinde “Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki, o iyi olursa bütün beden iyi olur, bozuk olursa da bütün beden bozuk olur. İşte o et parçası kalptir” şeklinde mucizevî bir üslupla ifade etmiştir. Hastalıkların ruhî bunalımlarla, hissî sıkıntılarla bağlantısı olduğu bilinmektedir. Üzüntü, keder ve stres bir çok hastalığın sebebidir. Dolayısıyla sağlığı korumak ve hastalıkları tedavi etmek için ruh-beden bütünlüğünün dikkate alınması gerekmektedir. Yine Hz. Peygamber, bu bütünlüğe uygun düşecek şekilde tedavi ile ibadetler arasında bağlantılar kurmuştur. Mesela bir hadislerinde ashabına “Size şifalı iki şeyi, bal ve Kur’ân’ı tavsiye ederim demiştir.

b. Ali b. Şuayb Nesâî (ö.303/915), **Sünenü'l-kübrâ**, thk. Abdülgaflar Süleyman Bündari, Ebû Abdullah Seyyid b. Kesrevî b. Hasan, Beyrut 1991/1411, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, C: VII, s.365.

⁵⁵ Nesâî, **Sünen**, a.y.; Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebi Şeybe (ö.235/849): **el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsâr**, haz. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut, Dârü't-Tac 1989, C: V, s.273; İbn Hâcer, **Fethu'l-Bârî**, C: VI, s.310.

⁵⁶ Müslim, **Sahih**, Cenaiz 4,5; Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini İbn Mâce, (273/887), **Sünen-u İbn Mâce**, Beyrut 1986, Mektebetu Terbiyeti'l-Arabi, Cenaiz 6.

⁵⁷ Müslim, **Sahih**, Zikir 17; İbn Mâce, **Sünen**, Dua 15.

İbn Kayyim bu hadisi “Bu hadiste bedenlerin tıbbı ile ruhların tıbbı bir araya getirilmiştir” şeklinde yorumlamıştır.⁵⁸

Hız. Peygamber (a.s.) bize, uykuya yatacağımızda şöyle dememizi emretmiştir: "Allah'ım, Senin adınla yanımı yere koyup oradan yine senin adınla kaldıracam. Eğer nefsimi (ruhumu) tutarsan onu bağışla. Şayet gönderirsen, onu salih kullarını muhafaza ettiğin şekilde muhafaza et.”⁵⁹

Bir başka rivayette şöyle geçmektedir: Bir gece Resûlullah (s.a.s.) ile birlikte yolculuk yaptık. Topluluktan bazıları, gecenin sonuna doğru 'Mola versen Ey Allah'ın Resûlü' dediler. Resûlullah, 'Uyuyup kalarak namazı geçirmenizden korkuyorum' buyurdu. Bilal 'Ben sizi uyandırırım' dedi. Bunun üzerine yattılar. Bilal de (nöbeti sırasında) sırtını binitine dayamıştı. Gözlerini uyku bastı. Sonunda o da uyuyup kaldı. Resûlullah (a.s.) güneşin üst yuvarlağı doğmuş haldeyken uyandı ve 'Ey Bilâl, hani, söylediğin nerde kaldı?' dedi. O da 'Üzerime daha önce böyle bir uyku hiç çökmemişti' deyince Resûlullah, 'Şüphesiz ki Allah dilediği zaman ruhlarınızı alır ve dilediği zaman onları geri döndürür.' buyurdu.⁶⁰

Bu rivayetlerin yanında cenînin anne karnında yaratılış safhalarını ve kaderinin tayin edilmesiyle ilgili konuları ihtiva eden ve kimi yerde “kader hadisi”, kimi yerde de -daha çok Abdullah b. Mesud’dan rivayet edildiği için- İbn Mesud hadisi diye tanımlanan rivayetlerde⁶¹ meleğin cenîne ruh üflemesi ve kaderini yazması konu edilmektedir. Söz konusu hadislerle ve bu çerçevede ortaya atılan fikhî hükümlere sonraki bölümlerde yer verilecektir.

Sonuç olarak konuyla ilgili rivayetlere genel bir bakış attığımızda, insanın beden ve ruhtan müteşekkil bir varlık olduğunu anlamaktayız. Bu ruhun insanoğluna ne zaman üflendiğini ve ona ne gibi hususiyetler kazandırdığını ise son zamanlarda tıpta kaydedilmiş olan bilgilerden yararlanarak Kur’ân-ı Kerim’den ve hadislerden

⁵⁸ Ayhan Tekineş, “Tıbb-ı Nebevî”de Tıbbî Etik”, **Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi**, Mayıs 2003, C: XI, No:2, s. 83.

⁵⁹ Buhârî, **Sahih**, Tevhid 13; Müslim, **Sahih**, Zikir 17.

⁶⁰ Buhârî, **Sahih**, Mevâkît 35; Nesâî, **Sünen**, İmâmet 47.

⁶¹ Hüseyin Çetin, “Metin ve Sened Tenkîdi Açısından Meleğin Cenîne Ruh Üflemesi ve Kaderini Yazması Hadîsinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul 2008, s.130.

öğrenmekteyiz. Bunların detayları çalışmamızın ikinci bölümü içerisinde yer alacaktır.

2. BÖLÜM

CENÎNİN OLUŞUM SAFHALARI VE RUH ÜFLENMESİ

2. CENİNİN OLUŞUM SAFHALARI VE RUH ÜFLENMESİ

2.1. Cenînin Oluşum Safhaları

Kur’ân-ı Kerim’de Allah Teala insanın yaratılışını, geçirdiği bütün safhalarla bizlere bildirmektedir. İnsanoğlunun atası Âdem ile Havva binlerce yıl süren bir zaman dilimi içinde kara balçıktan⁶² süzülen bir özün, dölllenmiş yumurta haline gelmesi, sonra insan şeklini alması ve ruhun üflenmesiyle birlikte yeni bir canlı türü olarak ortaya çıkmışlardır.⁶³

Yüce Allah, 'kendi ruhum' dediği ve mâhiyetini tam olarak bilemediğimiz ‘ruh’tan, hem Hz. Âdem (a.s.)’a⁶⁴ hem de onun çocuklarına üflediğini⁶⁵ ifade etmektedir. Ayrıca Hz. İsa (a.s.)’ın yaratılması esnasında Hz. Meryem (a.s.)’a da ruh üflendiğini⁶⁶ âyetlerinde beyan etmiştir.

Cenînin, ruh üflenme safhasına gelene kadar birçok merhaleden geçtiğini de bildiren âyetlerde özet bir şekilde ana rahmindeki yolculuk şöyle olmaktadır:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ • ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ • ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ...

“Andolsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık ve sonra onu sağlam bir karargahta nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi alaka yaptık. Peşinden alakayı bir parçacık et haline soktuk; bu bir çiğnem eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla inşa ettik...”⁶⁷

“Çamurdan alınmış bir öz” diye tercüme ettiğimiz 12. âyetteki sülâle kelimesi, sözlükte “bir şeyin içinden çekip çıkarılan nesne” anlamına gelir; burada ise toprakta bulunan ve insan bedeninin oluşumuna yarayan organik ve inorganik maddeler, besinler için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Zira erkekte ve kadında üremeyi sağlayan unsurların (sperm ve yumurta) oluşması sonuçta beslenmeye bağlıdır. Şu

⁶² el-Hicr 15/26.

⁶³ <http://www.suleymaniyevkefi.org/fitrat-ve-tip-arastirmalari.html>

⁶⁴ el-Hicr 15/29, Sâd 38/ 72.

⁶⁵ es-Secde 32/7-9.

⁶⁶ el-Enbiyâ, 91 ve et-Tahrîm, 12.

⁶⁷ el-Mü’minûn 23/12-14.

halde sadece ilk insanın değil, diğer bütün insanların varlığının aslı da topraktır. Erkeğin sperminin kadının rahim kanalında onun yumurtasını aşılmasından sonra insanın bu ilk maddesi, ayette “sağlam koranak” deyimiyle ifade edilen rahme gelir. Nutfe ile bu aşamadaki döllenmiş hücre (zigot) kastedilmektedir. Bu hücrelerin bazı uzantılar çıkararak rahim iç zarına asılıp tutundukları ve bir iki gün bu vaziyette kaldıkları günümüzde elektro mikroskop sayesinde gözlenebilmektedir. İşte hücrenin rahim cidarındaki bu asılı vaziyetine âyette, - kelimenin sözlük anlamına uygun olarak- *alaka*⁶⁸ denilmiştir. Bu suretle rahimde gelişimini sürdüren embriyo, önce – âyet metninde mudga denilen- şekilsiz etimsi bir parçaya dönüşür; zamanla kemikler oluşur, kemikler kas, damar ve sinirlerle, bunlar da etle kaplanarak insan bedeninin oluşumu tamamlanır. Böylece insan, bir yandan bedeninin menşei yönüyle basit bir topraktır; fakat öte yandan Allah’ın kendisine bağışladığı duyu, akıl gibi meleke ve özellikler sayesinde madde üstü bir yönü olan varlıktır. “Nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz” cümlesi insanın fizyolojik oluşum ve gelişimi yanında onu diğer canlılardan ayıran psikolojik ve mânevî donanımını da kazanarak eksiksiz, bağımsız bir kişilik halini almasını ifade eder.⁶⁹

Bir başka âyette şöyle buyrulmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن ثَرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى...

“Ey insanlar! Ölümünden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra “alaka”dan, sonra da uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) apaçık gösterelim. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz.”⁷⁰

⁶⁸ Kelimenin, cenînin bu safhadaki halini ifade etme konusunda ne mikroskobun ne de bir merceğin dahi olmadığı 7.yüzyıl şartlarında ne kadar da uygun bir tanım olduğuyla ilgili bkz. Keith L.Moore, “A Scientist’s Interpretation of References to Embryology in The Qur’an”, **The Journal of IMA**, C: XVIII, Jan-June, 1986, s.15.

⁶⁹ Karaman, v.d., **a.g.e.**, C: IV, s.14.

⁷⁰ el-Hacc 22/5.

Âyetler insanın annesinin rahminde geçirdiği aşamaları sırasıyla “nutfe”, “alaka”, “mudğa”, “kemiklerin ve etlerin oluşumu” olarak bildirmektedir. Önce bu aşamaların izahı yapılacak, ardından ruh üflenme safhası ele alınacaktır.

2.1.1.Nutfe

Nutfe (النُّطْفَة) kelimesi sözlükte saf, halis su, erkeğin er suyu, (ayrıca kinayeli olarak) inci için de bu kelime söylenir⁷¹, yine kovanın dibinde kalan su anlamına da gelmektedir.⁷² Kelime Kur’ân’da 12 kez geçmektedir.⁷³

Toprak merhalesi bir tarafa, insanın yaratılışının başlangıcı ‘nutfe’ merhalesidir. Bu kelime Kur’an’da bazen hakir su, bazen atılan su, bazen de menî olarak geçip bunlar eş anlamlı değildir. Nutfe; erkek nutfe (sperm), dişi nutfe (yumurta), karışık nutfe (nutfetu’n-emşâc/ döllenmiş yumurta) olmak üzere üç çeşittir.⁷⁴

Nutfe kelimesi ayrı ayrı hem kadının yumurta hücresi, hem de erkeğin sperm hücresi anlamına işaret eden bir lafızdır.⁷⁵ Nitekim bir yahudi Allah Resulü’nün yanına gelerek, “ya Muhammed! İnsanın yaratılış şekli nasıl oluyor?” diye sormuş, O da şöyle buyurmuştur:

مِنْ كُلِّ يُخْلَقُ مِنْ نُطْفَةِ الرَّجُلِ وَمِنْ نُطْفَةِ الْمَرْأَةِ

*“Bütün yaratılış, hem erkeğin nutfesinden hem de kadının nutfesindendir.”*⁷⁶

⁷¹ İsfahânî, **a.g.e.**, “n-t-f” mad; İbn Manzûr, **a.g.e.**, “n-t-f” mad., Ebu’l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Zebîdî, (ö.1025/1790), thk. İbrâhîm Terzî, **Tâcûl’-Arûs min Cevâhiri’l-Kâmûs**, Beyrut 1975, Dâru İhyâit-Türasi’l-Arabi, “n-t-f” mad.; Ebû Abdullah Zeynüddîn Muhammed b.Ebî Bekr b. Abdilkadir Râzî, **Muhtârû’s-Sihâh**, haz. Mahmûd Hatır, Kahire 1311, Dâru’l-Hadis, “n-t-f” mad.

⁷² İbn Manzûr, **a.g.e.**, “n-t-f” mad.; Abdilkadir Râzî, **a.e.**, “n-t-f” mad;

⁷³ en-Nahl 16/4; el-Kehf 18/37; el-Hacc 22/5; el-Mü’minûn 23/14; Fâtır 35/11; Yâsin 36/77; Mü’min 40/67; en-Necm 53/46; el-Kıyâme 75/37; el-İnsân 76/2; Abese 80/19.

⁷⁴ Muhammed Ali el-Bâr, **Halku’l-insani beyne’t-tıb ve’l-Kur’ân**, Cidde 1991, ed-Dâru’s-Suûdiyye, s.109; Kutluer, **“İnsan”**, s.322.

⁷⁵ Ebû Muhammed Abdülhak b. Galib İbn Atıyye el-Endelûsi (541/1147), **el-Muharrerü’l-veciz fi tefsiri’l-kitâbi’l-azîz**, thk. Abdüsselam Abdüssafî Muhammed, Beyrut 1993, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, C: V, s.438.

⁷⁶ Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Şeybânî Ahmed b. Hanbel, (ö.241/855), **el-Müsned**, şerhehu ve san’a fehârisehu Hamza Ahmed ez-Zeyn. Kahire 1995/1416, Dâru’l-Hadis, C: VII s.437.

2.1.1.1. Yumurta Hücresi Olan Nutfe

Adet döngüsü esnasında beyinde, yumurtalıklarda ve rahim iç tabakasında farklı olaylar meydana gelir. Beyinden salgılanan hormonların yumurtalıklardan birini uyarmasıyla başlayan süreç, uyarılan yumurtalıktan döllenmeye hazır bir yumurta hücresinin serbestleşmesine neden olur, bu esnada rahim iç tabakası da kendini muhtemel bir gebeliğe hazırlar. Döllenme gerçekleşmediğinde serbestleşen yumurta hücresinin ömrü biter ve gebelik için hazırlanmış rahim iç tabakasının adet kanamasıyla dışarı atılmasını takiben yeni bir adet döngüsü başlar.⁷⁷

28 günde bir adet gören kadının adet kanamasının başlangıcından 14 gün sonra yumurta hazır olup nutfe (nutfe-i emşâc/zigot) oluşumu için bekler. Bu süre zarfında rahim bebek yetiştirmek için ön hazırlık yapar. Yumurta spermle birleşip zigot oluşturmazsa bir süre sonra döllenme özelliğini yitirdiğinden yok olur, rahim kanar, böylece kendini temizler. Yeni gebelik için tekrar hazırlığa başlar. Bu hazırlık sonucu bebek oluşumu için çoğu zaman tek sayıda (birden çok yumurta varsa takdir edildiğinde birden çok spermle birleşip çoğul gebelikler oluşur) yumurta üretilir, atılır ve tüplerce yakalanarak uygun spermi bekler. Dölleme niteliğine uygun spermin ortamda bulunmasıyla ancak zigot oluşabilir. Bazen 400 milyon spermin hiç birisi bunu başaramaz.⁷⁸

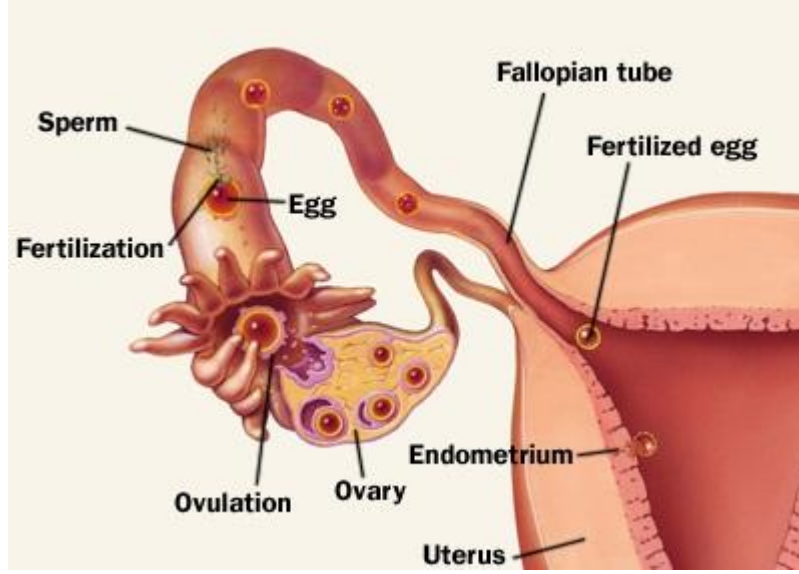
2.1.1.2. Sperm Hücresi Olan Nutfe

Kadın vücudu fabrika misâli ortalama 28 gün boyunca imalâta devam ederek çoğu zaman bir adet işe yarar yumurta üretebiliyorken, erkekte ise günde 120 milyon sperm üretilir ve bu 1 ay saklanabilir. Erkekte hemen daima milyonlarca sperm depolanmış olup inaktive durumda bekler. Ancak ejakülasyonla (boşalma ile) ovumu (yumurtayı) dölleme özelliği kazanır. Her ejakülatta ortalama 400 milyon sperm bulunur. Ancak milyonlarca sperm birbiriyle yarışır. Spermiler erkek genital bölgede

⁷⁷ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html> (Uzm. Dr. Seda Sezer)

⁷⁸ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

haftalarca canlı kalabildikleri halde semenle (meniyle) atıldıktan sonra (dişinin) vucut ısısında en çok 24-48 saat yaşayabilir. Sonuçta ancak bir tanesi yumurtayı dölleyebilir. Yumurta dölleneince kendine uygun yuva yapacak yer bulmak üzere rahim istikametinde yolculuğuna başlar.⁷⁹

Şekilde rahimden atılan yumurtanın fallop tüplerinden geçerken sperm ile dölleneceği resmedilmektedir.

Kadın ayda bir kere yumurtayı karın boşluğuna, erkek de her ilişkiden sonra spermi dışarı atar. Yani kadında yumurtalıklardan atılan yumurta karın boşluğuna atılmaktadır. Karın boşluğuna atılan yumurta fallop tüpü (kadının tüpleri) tarafından yakalanır. Yarım milyon spermden ancak birkaç tanesi bu bölgeye (tıptaki ifadesiyle ampullaya) ulaşabilir ve bu sperm yumurtayı dölleme yetisine sahip nitelikte ise nutfe (döllenenmiş yumurta) oluşabilir.⁸⁰

Spermilerin %20 si dölleme gücünden mahrumdur. Çoğu erkeklik organının kanalı ile mehbilin arasındaki yolculuk esnasında ölür. Aralarından ancak üçte biri yumurtaya ulaşabilir, geri kalan üçte bir içinde sadece 500 kadarı yumurtaya kadar

⁷⁹ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

⁸⁰ Arthur C: Guyton, John E. Hall, **Tıbbi Fizyoloji**, 11.bs., Nobel Tıp Kitabevleri, a.e., s.1027.

gidebilir. Bunlardan da yalnız biri yumurtanın kalın duvarını delerek onu döllemeyi başarabilir.⁸¹

2.1.1.3. Döllenmiş Yumurta Hücresi (Zigot) Olan Nutfe

Ejekülasyondan (spermilerin hazneye aktarımından) sonra 5-10 dk içinde birkaç sperm fallop kanallarının ovaryuma açılan ampulla bölgesine (yumurtanın döllendiği yere) taşınır. Vajinada (rahmin girişinde) depolanan yarım milyara yakın spermin yalnız birkaç bin tanesi ampullaya ulaşma başarısını gösterebilir. Yumurtanın döllenmesi normalde yumurta ve spermin her ikisi de fallop tüplerinden birinin ampullasına girdikten hemen sonra, ampullada gerçekleşir. Uygun sperm yumurtaya girdikten sonra oosit (halen seconder oosit evresinde) olgun yumurtayı oluşturmak üzere yeniden bölünür. Daha sonra erkek kromozomu ile dişi kromozomu bir araya gelerek birbirini bütünleyen 46 kromozomlu döllenmiş yumurta oluşur.⁸²

Döllenmiş yumurtanın fallop tüplerinden uterus boşluğuna taşınması için normalde 3-5 gün daha gereklidir. Bu aşamada birçok bölünme geçirerek blastosist⁸³ halinde uterusu girer. Uterusa ulaşıncı implante (gömülme) olmadan önce 1 ila 3 gün kadar daha rahim boşluğunda kalır.⁸⁴

Zigotun uterusu implante olması, tohumun toprakta çimlenmesine benzemektedir. Bu anlamda zigot ile tohum benzerdir. Nitekim tohumun özelliklerine bakacak olursak,

- a) Canlıdır,
- b) Az miktarda su bulundurur,
- c) İçinde embriyo olduğu için bitkinin bütün özelliklerini taşır,

⁸¹ el-Bâr, **a.e.**, s.161,162.

⁸² Guyton&Hall, **a.e.**, s.1028.

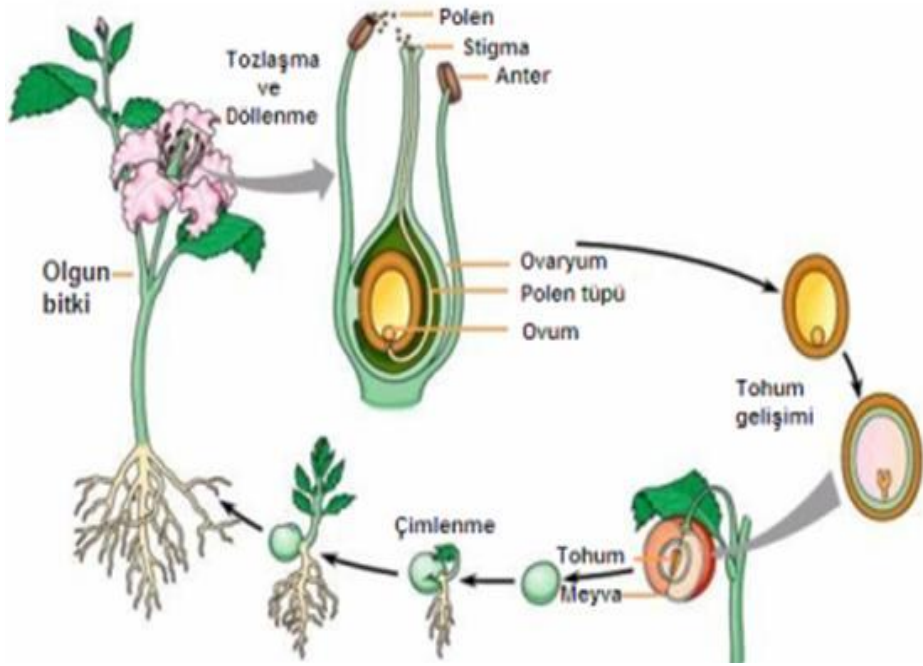
⁸³ Hücre sayısı artmaya devam edip 40-150 hücrelik aşamaya gelindiğinde, embriyonun içi sıvıyla dolmaya başlar ve bu sıvının yaptığı basınçla hücreler çevreye doğru itilir. Sonuçta, içi sıvıyla dolu bu boşlukla (blastosöl) karakterize olan, top şeklinde bir yapı meydana gelir. Embriyonun ilk 1 haftalık gelişim sürecinde ulaştığı bu evre, blastosist evresi olarak bilinir. Bu evrenin adı da, Latince erken evre oluşum, genç hücre, ya da başlangıç noktası gibi anlamlar taşıyan “blast” sözcüğünden gelir.

bkz. http://biltek.tubitak.gov.tr/merak_etikleriniz/index.php?kategori_id=2&soru_id=4543

⁸⁴ Guyton&Hall, **a.e.**, s.1029.

- d) Uygun şartlarda çimlenebilir,
- e) Çimleninceye kadar besin üretemez yani fotosentez yapamaz,
- f) Çimleninceye kadar çeneklerdeki besinlerle beslenir.

Bu özellikler tıpkı ana rahminde bulunan cenînin oluşumundaki gibidir. Döllenme sonucu tohum taslağı gelişerek tohumu, tohumun içinde bulunduğu yumurtalık da gelişerek meyveyi oluşturur. Döllenmiş yumurta 6. gün rahime tutunmaya başlar. 9.günde iyice gömülür (böylece alaka dönemi başlamış olmaktadır). İlk tutunduğu andan itibaren toprakta çimlenen tohum misali kök salar ve çiçek açmaya çalışır. Tohum ile döllenmiş yumurta ekim yapılırsa meyve verir. İnsanın meyvesi ise bebektir.⁸⁵

İnsanın yaratılışıyla bitkinin yaratılışındaki bu benzerliği Kur’ân-ı Kerim’de Allah, şöyle bildirmektedir:

وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا • ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا

“Allah sizi yerden bitki bitirir gibi bitirdi. Sonra sizi yine o toprağa döndürecek, sonra sizi yine diriltecektir.”⁸⁶

⁸⁵ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html> (Uzm. Dr. Seda Sezer)

⁸⁶ Nuh 71/ 17,18.

Bu muhteşem benzetme bize konumuzun temelini oluşturan, tüm kürtaj tartışmalarının kaynağı niteliğindeki soruya dair şöyle bir ipucu vermektedir: hayatın başlangıcı olarak bitkinin toprağa ekimi yani zigotun alaka (implantasyon) dönemi uygun görülebilir. Nitekim implantasyon döneminde hayata başlangıç için kök salımı gerçekleşmiş, damarsal oluşumlar başlamış demektir. İnsan tohumu artık rahimde başlayacak olan hayatına sarılmıştır.

Konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için blastosist aşamasındaki döllenmiş yumurtanın rahmin endometrium adı verilen iç tabakasına tutunması anlamındaki implantasyon dönemini kısaca açıklamamız gerekmektedir.

2.1.1.3.1. İmplantasyon (Çimlenmiş ekili tohum)

İmplantasyondan önce blastosist uterus sütü adı verilen endometrium salgısıyla beslenir. İmplantasyon gerçekleştikten hemen sonra plesantada çeşitli gebelik zarları oluşmaya başlar. Blastosist trofoblastik kordonlarla uterusu bağlanırken embriyonda kalp ve damar sistemi gelişir (döllenmiş yumurtanın bölünerek meydana getirdiği hücresel oluşum kordonlarla rahme bağlanıp, damarsal yapılarını oluşturur) ve kan kapilleri kordonlara doğru uzanır. Döllenmenin 16. gününde embriyonun kendi kalbiyle damarlarda, embriyo kalbinin pompaladığı kan dolaşmaya başlar.⁸⁷

2.1.2. Alaka

Alaka (الْعَلَقَةُ) sözlükte yapışıp tutunmak, bağlı olmak, asılı kalmak ve pıhtılaşmış, donmuş koyu kan anlamlarına gelir.⁸⁸ Kur'ân'da 6 kez geçmektedir.⁸⁹

Alaka, karışık nutfe oluşumundan sonraki safhadır. Karışık nutfenin yani döllenmiş yumurtanın rahme asılmasıyla başlar.⁹⁰

Gelişimin 8.gününde blastosit endometrium stromasına* kısmen gömülmüş durumdadır. Embriyoblastın üzerindeki bölgede trofoblast iki tabakaya ayrılır. İç

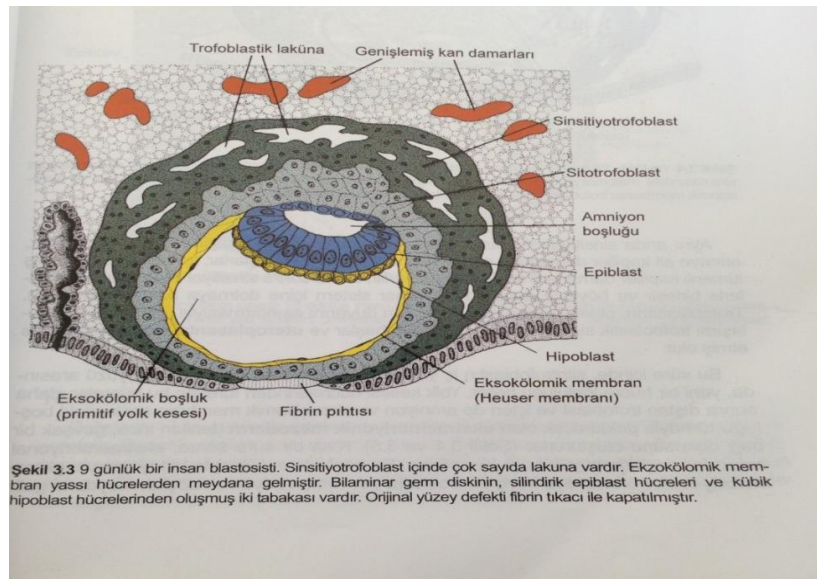
⁸⁷ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

⁸⁸ İsfahânî, **a.g.e.**, “a-l-k” mad.; Abdilkâdir er-Râzî, **a.g.e.**, “a-l-k” mad.; İbn Manzûr, **a.g.e.**, “a-l-k” mad.

⁸⁹ el-Alak 96/2; el-Hacc 22/5; el-Mü'minûn 23/14; Mü'min 40/67; el-Kıyâme 75/38.

⁹⁰ el-Bâr, **a.e.**, s. 201.

tabakaya sitotrofoblast dış tabakaya sinsityotrofoblast denir. İmplantasyon bölgesi yakınındaki endometrial stroma ödemli ve bol damarlıdır. Büyük kıvrıntılı bezlerden bol miktarda glikojen ve mukus salgılanır. 9.günde blastosist endometriuma daha derine gömülü durumdadır. Zaman içinde endometriuma daha da çok gömülecektir. Blastosistin penetrasyonu (yüzeye tutunma ve gömülme girişimi) sonucu yüzey epitelinde meydana gelmiş olan hasarlı bölge fibrin tıkaçı ile kapatılmıştır.⁹¹ Böylece alaka safhasına geçilmiş olur.

11-12. günde blastosist uterus endometriuma tamamen gömülmüş, sitityotrofoblast hücreleri de stromanın derinliğe doğru ilerleyerek anneye ait kapiler (kılcal) damarların endotellerini** aşındırmaya başlamıştır. İçi kan dolu bu geniş lumenli damarlara sinuzoid denir. Daha sonra sinsitiyal lakünalar (boşluk) sinuzoidlerle birleşir ve böylece anne kanı laküner sistem içine dolmaya başlar.⁹²

Alaka döneminin tamamlanması 40 gün sürmektedir. Bu sürede oluşmuş olan koriyonik villuslar*** kese etrafını tamamen sarmıştır. Bu kese büyürken koryon

* Ovaryumda foliküllerin gömülü olduğu yumuşak, damarlı, ağsı yapı.

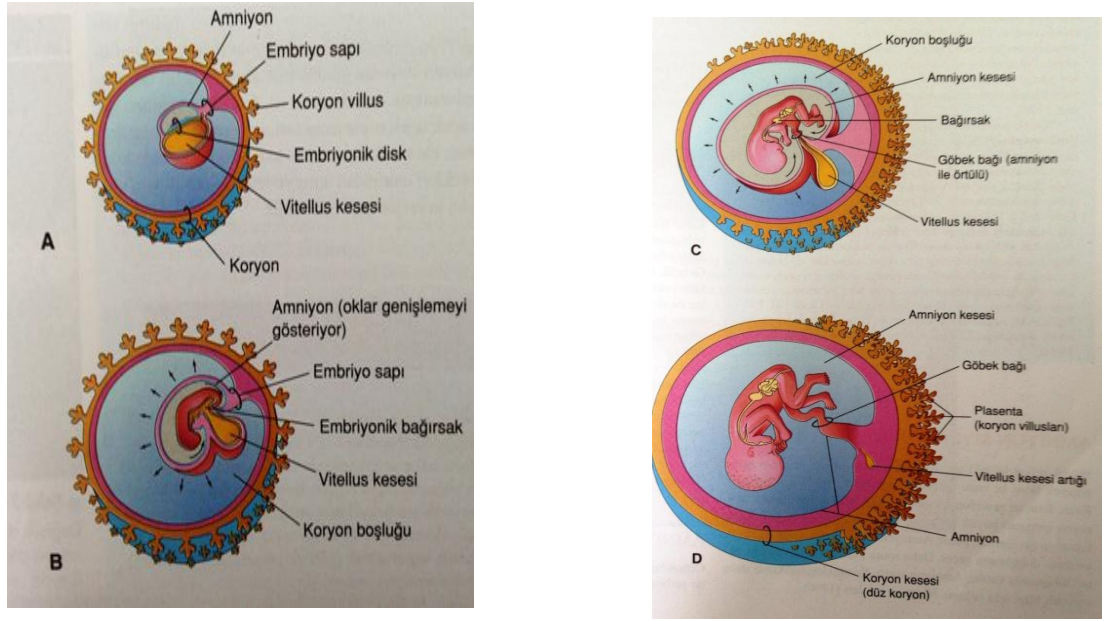
⁹¹ Thomas W. Sadler, **Langman Medikal Embriyoloji**, trc. A. Can Başaklar, 11.bs., 2011, Palme yay., s.47.

** Yassı ve düz kenarlı hücrelerin kaldırım taşları gibi düzgün bir şekilde yan yana dizilmesiyle meydana gelen hücre tabakası.

⁹² Sadler, **a.e.**, s.48.

*** Embriyon zarının dış yüzeyindeki mikroskopik parmak biçiminde uzantılar.

villusları yakın komşuluktaki desidua* kapsülleri tarafından sıkıştırılır. Böylece kan dolaşımı azalır, damarsal yapı dejenere olurken yerini düz alana bırakır ve koryon leve adını alır.⁹³ Cenîn rahim cidarına tutunmuş kan damarlarıyla çepeçevre sarılmıştır. Alaka kelimesinin içerdiği anlam üzere suda yaşayan ve tutunduğu canlının kanını emen canlı misali olması embriyolojik bir gerçekliğe işaret etmektedir.⁹⁴

Amnion sıvısının nasıl büyüdüğünü, koryon kesesinin nasıl dolduğunu ve göbek bağıının nasıl örtüldüğünü gösteren şematik çizimler. Vitellus kesesi kısmının embriyonun içine doğru gelişerek ilkel bağırsak olarak birleştiğine dikkat ediniz. Plasentanın fetal kısmının oluşumu ve koryon villuslarının dejenerasyonu da ayrıca gösterilmiştir. Şekil A: 3 hafta, Şekil B: 4 hafta, Şekil C: 10 hafta, Şekil D: 20 haftalık cenîni resmetmektedir.

Alaka safhası kan damarlarıyla çevrili havuzcuğun ilk ve son aşamasını kapsarken içerde sıvı içerisinde sülük misali tutunduğu duvardan kan emen cenîn gelişmektedir. Artık mudğa dönemine geçiş başlamıştır. O da 40 gün sürerken embriyolojik olarak yaklaşık 49 ila 89. Günleri kapsar.⁹⁵

* Hamileliğe uygun bir dokuya ulaşan endometriuma verilen isim.

⁹³ Moore, T.V.N. Persaud, **Klinik Yönleriyle İnsan Embriyolojisi**, trc. Mehmet Yıldırım, İmer Okar, Hakkı Dalçık, İstanbul 2002, Nobel Kitabevleri, s.131.

⁹⁴ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

⁹⁵ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

2.1.3. Mudğa

Mudğa (المضغَة) kelimesi sözlükte, et parçası anlamındadır. İnsanın çiğnemek için ağızına attığı parçaya verilen isimdir.⁹⁶ Kelime Kur’ân’da 3 yerde geçmektedir.⁹⁷

Bu dönemde ekstremiteler uzunlukları diğer bölümlere göre nisbeten daha orantılı hale gelir. Dış genital organlar, fetüsün cinsiyetinin dıştan belirlenmesine (USG) olanak verecek kadar gelişmiştir. Üçüncü ayın sonlarında düşük materyallerinin uyarıya refleksif hareketlerle yanıt vermeleri bu dönemde kas aktivitesinin geliştiğinin kanıtıdır. Ancak bu kas aktivitesi henüz annenin hissedemeyeceği kadar zayıftır. Fetal iskeletin kemikleşmesi 13.hafta civarı aktiftir.⁹⁸

Mudğa safhası 40 gün yani 7. haftanın başı ile 12-13. haftalar arasına denk gelir.⁹⁹

Şekilde bir çiğnem et boyutuna sahip “mudğa” başlangıcı görülmektedir. Cenîn bu resimde 6 hafta 6 günlüktür.

Kur’ân-ı Kerim, mudğa aşamasından sonra kemiklerin başladığını, sonra da bu kemiklere kaslar giydirildiğini belirtir. Modern cenîn bilimi de bunu ikrar etmektedir.¹⁰⁰ 13.hafta kas yapıları gelişmeye başlar. Kadın doğuma göre yaklaşık 9

⁹⁶ İbn Manzûr, **a.g.e.**, “m-d-ğ” mad.; Abdilkadir er- Râzî, **a.g.e.**, “m-d-ğ” mad.; İsfahânî, **a.g.e.**, “m-d-ğ” mad.

⁹⁷ el-Hacc 22/5; el-Mü’minûn 23/14.

⁹⁸ Sadler, **a.g.e.**, s.91.

⁹⁹ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

¹⁰⁰ Abdülmecid Zindânî v.d., **İlmu’l-ecinne fi dav’il-Kur’ân ve’s-sünne**, Mekke, Râbitatu’l-Alemi’l-İslâmî, t.y., s.69.

ile 15 haftalık gebelik manasına gelirken, bu haftalarda boy yaklaşık 2 cm. ile 10 cm. arası, ağırlık 2 gr. ile 70 gr. arasına denk gelir.¹⁰¹

Müminûn suresi 12-14'te cenînin geçirdiği safhalar arasında “ف” harfi bulunmaktadır. Bu harf arapçada zaman ve süre bulunmaksızın iki durum arasında peşi sıra oluşu ifade eder.¹⁰² Yine aynı âyette kemiklere et giydirilmesi ifadesiyle cenîne ruh üflenmesine işaret eden “başka bir yaratışla yarattık” ifadesi arasında sümme “ثُمَّ” bağlacı vardır. Bu da Arapçada iki fiil ve oluşum arasında bir zaman farkı olduğunu ifade etmektedir.¹⁰³

Bu durumda, cenînde iskeletin meydana gelmesiyle ruhun üflenmesi arasında, önceki safhalar arasında mevcut olmayan bir zaman sürecinin mevcudiyeti söz konusudur denilebilir. Şu halde, Arapça gramer kaidesinden elde ettiğimiz bu bilgilere göre nutfe, alaka, mudğa, kemik ve kemiklere et giydirilmesi safhaları, peş peşe ve aralıksız olarak meydana gelmiş oluyor, ruhun üflenmesi ise, belli bir zaman geçtikten sonra vaki oluyor denilebilir.¹⁰⁴

Bilimsel verilere baktığımızda ruh üflenmeden yani son adet tarihine göre 15. haftaya gelinmeden önce cenîn başka canlıların cenînlerine ayırt edilemeyecek kadar benzemektedir. Örneğin, otuz günlük bir cenînde gözler fırlamış, tomurcuk şeklindeki kıvrımlar balık solungaçları şeklinde görülmektedir. Bu dönemde maymun ve balık embriyosu ile tavşan ve tavuk embriyolarını birbirinden ayırmak çok zordur.¹⁰⁵ Yine, yedi haftalık bir cenînin baş, kol ve bacak çıkıntıları iyice belirlemektedir. Çıplak gözle bile görülmektedir. Fakat bu dönemde de insan cenîni ile balık ya da tavuk cenînini birbirinden ayırmak gerçekten zordur.¹⁰⁶

¹⁰¹ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

¹⁰² Ebu Muhammed Abdullah Cemaleddin b. Hişam el-Ensârî (761/1360), **Şerhu katri'n-nedâ ve bellü's-sada**, Beyrut 2005, el-Mektebetü'l-Asriyye, s.338; Yusuf Uralgiray, **İlk ve ileri dilbilgisi: modern metodlu uygulamalı tahlilli**, Riyad 1986, (y.y.), C: II, s.751.

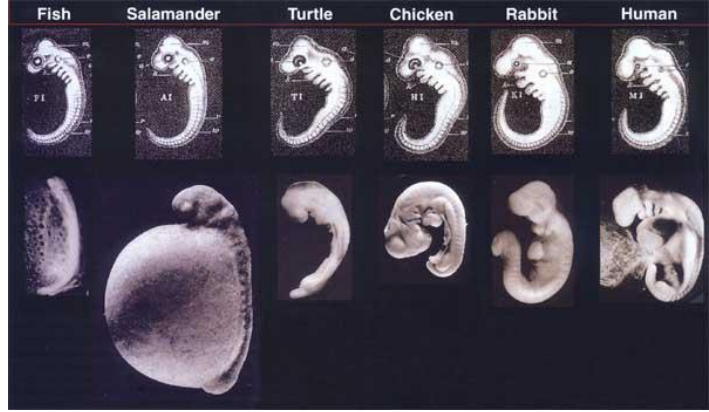
¹⁰³ İbn. Hişam el-Ensârî, **a.e.**, s.339; Uralgiray, **a.e.**, C: II, s.752.

¹⁰⁴ Zeki Duman, **Kur'an-ı Kerim ve Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı ve Tüp Bebek Hadisesi**, İzmir, 1991, s.36.

¹⁰⁵ el-Bâr, **a.g.e.**, s.273.

¹⁰⁶ www.suleymaniyevakfi.org/cenîn-insan-seklini-aldiginda-ruh-üflenir-mi; el-Bâr, **a.e.**, s.272.

Yandaki şekilde balık, sürüngen, kaplumbağa, tavuk, tavşan ve insanın cenînlerinin görünüşleri vardır. İlk birkaç haftalar benzerlik göstermektedir. (üst sıradaki resimler Haeckel'in hayali çizimleri, alttakiler ise 1999'da İngiliz Biyolog Richardson'ın çektiği gerçek embriyo fotoğraflarıdır).¹⁰⁷

Üçüncü ay boyunca fetüsün yüzü giderek daha çok insan yüzüne benzemeye başlar. Yüzün yan bölgelerinde gelişmeye başlayan gözler öne doğru kayarken, kulaklar başın nihai yerlerine yaklaşır. Üçüncü aya kadar sureti insana benzememekte hatta kuyruğu bulunmakta olan cenînin, bu günden sonra kemik ve kas yapıları daha hızlı gelişmeye başlar ve anatomik embriyolojik yapı olarak insana benzer şekle ulaşmış olur.¹⁰⁸

2.2. Cenîne Ruh Üflendiğini Bildiren Hadislerin Tıbbî Verilerle Değerlendirilmesi

Tespit edebildiğimiz kadarıyla söz konusu hadis, üç sahâbi tarafından rivayet edilmiştir. Bunlar Abdullah b. Mesud, Enes b. Mâlik ve Huzeyfe b. Esîd'dir. Üç ayrı sahâbiden gelen toplam yirmi dokuz rivayet bulunmaktadır. Ancak Abdullah b. Mesud rivayetleri sayıca daha çoktur.¹⁰⁹

Bu başlık altında gün sayıları bakımından açıkça farklı ifadeler taşıyan üç hadise yer verilecek, tıbbî izahları yapılacaktır. İnsanın anne rahminde geçirdiği safhaları anlatan bu hadisler içerisinde Abdullah b. Mesud'dan gelen bir rivayete göre Allah'ın Elçisi (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

¹⁰⁷ www.suleymaniyevakfi.org/cenîn-insan-seklini-aldiginda-ruh-üflenir-mi.

¹⁰⁸ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

¹⁰⁹ Hüseyin Çetin, a.g.e., s.130.

حَدِيثُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ ”إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عِلْقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، فَيَكْتُبُ عَمَلَهُ وَأَجَلَهُ وَرِزْقَهُ وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ

“Sizden biriniz annesinin karnında kırk günde toparlanır. Sonra bu kadar sürede “alaka” olur. Sonra bu kadar sürede “mudğa” olur. Sonra Allah bir meleği dört kelimeyle gönderir: Rızkı, eceli, ameli, şakî mi yoksa sa’îd mi olacağı yazılır. Sonra ona ruh üflenir.”¹¹⁰

Bir diğer rivayette şöyle ifade edilmektedir:

وَعَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا، ثُمَّ قَالَ، يَا رَبِّ أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ أَجَلُهُ فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ، ثُمَّ يَخْرُجُ الْمَلَكُ بِالصَّحِيفَةِ فِي يَدِهِ، فَلَا يَزِيدُ عَلَى مَا أُمِرَ وَلَا يَنْقُصُ

Huzeyfe b. Esîd (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (a.s.) şöyle buyurmuşlardır:

“Nutfenin üzerinden 42 gece geçince, Allah bir melek gönderir ve hemen onun yapısını, kulağının, gözünün, cildinin, etinin ve kemiğinin biçimini belirler. Sonra melek şöyle der: Ya Rabbi! Erkek mi kız mı? Rabbin belirlediği ölçüye göre kararını bildirir; melek de yazar. Sonra ya Rabbi, eceli? Rabbin belirlediği eceli bildirir; melek de yazar. Sonra ya Rabbi, kabiliyetleri? Rabbin belirlediği kabiliyetleri bildirir; melek de yazar. Sonra Melek o sayfayı eline alarak çıkar. Artık kendine emredilen şeye ne bir ilave yapabilir ne de çıkarma.”¹¹¹

¹¹⁰ el-Buhârî, **Sahih**, Kader 1.

¹¹¹ Müslim, **Sahih**, Kader 3.

Diğer rivayet:

عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ يُبْلَغُ بِهِ النَّبِيُّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « يَدْخُلُ الْمَلَكُ عَلَى النَّطْفَةِ بَعْدَ مَا تَسْتَقَرُّ فِي الرَّحِمِ بِأَرْبَعِينَ أَوْ خَمْسَةً وَأَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَيَقُولُ يَا رَبَّ أَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ فَيَكْتَبَانِ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ أَذَكَرٌ أَوْ أُنْثَى فَيَكْتَبَانِ وَيُكْتَبُ عَمَلُهُ وَأَنْثَرُهُ وَأَجَلُهُ وَرِزْقُهُ ثُمَّ تُطَوَّى الصُّحُفُ فَلَا يُرَادُ فِيهَا وَلَا يُنْقَصُ

Huzeyfe b. Esîd (r.a.)’dan rivayet edilmiştir ki, o bu rivayeti Resûlullah (a.s.)’a kadar ulaştırır:

“Nutfe rahme yerleşim sürecinde 40 yahut 45 gece sonra melek gelir ve Ya Rabbi şaki mi said mi, diye sorar. Bunlar yazılır. Ya rabbi, erkek mi dişi mi, diye sorar. Bunlar yazılır. Sonra melek, amelini, eserini, ecelini ve rızkını yazılır. Sonra sayfalar dürülür. Artık onlara ne bir ilave yapılır ne de çıkarma.”¹¹²

Hadislerdeki cenîne ruh üflenme zamanı ile ilgili dikkati çeken sayısal farklılıklar tartışma konusu olmuş, kimi alimler bu hadislerin arasını uzlaştırmaya çalışıp, ortaya bir ruh üflenme zamanı çıkarmaya çalışırlarken, kimileri de hadisler arasında tercih yapma yolunu tutmuşlardır.¹¹³

Sözkonusu hadisler arasındaki farklılıklar konusunda çağdaş alimlerimizden Hayrettin Karaman da şu yorumu yapmıştır: “Bu hadîslerin yer aldığı kaynaklar sağlam olduğu için sened (rivâyet eden şahıslar) bakımından olumsuz şeyler söylemek, "bu hadîsi uydurmuşlardır, yalan söylüyorlar..." demek doğru değildir. Ancak metin üzerinde yapılan inceleme sonunda hem birbiri ile çelişen farklı ifadeler, hem de ilim ve gerçeklik bakımından tutarsızlıklar tesbit edilince hadîsi Peygamberimiz'den (a.s.) ilk nakleden râvilerin veya onlardan alanların "yanıldıklarını, olduğu gibi nakletmekte hatâya düştüklerini" söylemek gerekir; aksi halde tutarsızlıklar ve gerçeğe uymayan açıklamalar Hz. Peygamber'e (a.s.) ait olur ki, bunu bir müslümanın kabûl etmesi mümkün değildir. Çocuğun rahimde geçen hayatının safhaları Kur'ân'da (meselâ Müminûn: 23/14) ve hadîslerde dıştan bakan

¹¹² Müslim, **Sahih**, Kader 2.

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şeref el-Kuzât, **a.g.m.**, s.59; İbrahim b. Muhammed Kâsım b. Muhammed Rahim, **Ahkâmu'l-ichâd fi'l-fıkhi'l-İslâmî**, Medine 2002/1423, Mecelletü'l-Hikme, s. 47-50.

birinin göreceği manzaraya (görüntüye) göre açıklanmış, bundan insanların ibret almaları, Allah Teala'nın varlık, birlik, irâde ve kudretini anlamak için bu eserini de delil olarak kullanmaları istenmiştir. Hadîsleri nakleden râviler ise bazı kelimeleri, Hz. Peygamber'in (a.s.) ağzından çıktığı gibi nakletme konusunda hataya düşmüşlerdir.¹¹⁴

Halbuki bilimsel veriler dikkatle incelendiğinde, hadislerde geçen kelimeler âyetlerle birlikte tetkik edildiğinde aslında konuyla ilgili hadisler arasında bir tenakuz olmayıp, aksine bunların birbirini tamamladığı, her bir farklı görünen ifadenin bilimsel bir gerçekliğe işaret ettiği görülecektir. Dolayısıyla uzlaştırma ya da hadisler arasında tercih yapma yerine bugün embriyoloji biliminin ulaşmış olduğu detaylı sonuçlardan gerektiği gibi faydalanmak gereklidir.

Bilimsel bir zeminde bu hadisleri anlayabilmek için mensturel siklus (adet düzeni), yumurta oluşumu, fertilizasyon süreci safhaları, implantasyon, nutfe, alaka, mudğa dönemlerini Embriyoloji ve Kadın Doğum bilim dalları ile Kur'ân âyetleri ışığında incelemek ve değerlendirmek gerekir.

Hadislerde anne karnında yaratılışın ilk safhası olan nutfenin süresini bildiren 40, 42, 45 şeklindeki sayı farklılığı kadınların adet dönemlerinin yani yumurta oluşum sürelerinin farklılığından kaynaklanabilir. Adet süresi 21 ila 35 gün arasında değişirken bu süre en sık yirmi sekiz veya otuz gündür. Hadiste belirtilen (40*42*45) yerleşim aşamasına kadarki verilen sayılar, cem olma dönemi veya alakanın başlangıç safhasına kadar geçen süredir. Mensturasyon siklusu (1 siklus) 21-35 gün olup 28 günde bir düzenli periyotta 14.günde ovulasyon (yumurtlama) olur. Elimizdeki bilgilerden anlaşıldığı üzere yumurta oluşumu ortalama bir aydır. Siklus periyodu 28 günde bir ise son adet tarihinin ilk gününden sonraki 14. günde yumurtlama olur. Yani ovulasyon gerçekleşir. Ovulasyonda 24 saat içerisinde döllenme olmazsa yumurta regülasyona gider yani geriler. (Son adet tarihinden itibaren 14 gün içinde yumurta olgunlaşmıştır. O halde son adet tarihinden önceki 14 gün içinde yumurtalıklarda gelişme süreci başlamış olması gerekmektedir.

¹¹⁴ <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0077.htm>

Ovulasyonla birlikte bir sonra ovule olacak yumurtanın gelişiminin başladığı düşünülebilmektedir.)¹¹⁵

Bu durumu tıp doktoru Muhammed Ali el- Bâr da şöyle açıklamaktadır: Yumurtanın oluşması ve yumurtalıktan çıkıp meni hayvancığı tarafından döllenmesi için tam bir ay süreye ihtiyaç vardır. Nutfetün emşâc halini alması için de bir gün gereklidir. Daha sonra bir hafta içinde karışık meni olarak rahim duvarına yerleşir. Rahim çeperine yerleşmesi de iki günde tamamlanır. İşte kırk gün süren nutfе merhalesi budur.¹¹⁶

“Cem” olma bir araya gelmek ve burada bebek oluşumu için ön hazırlık yapılması, toparlanma, rahim yatağının oluşumunun hazırlanması manasınca değerlendirilebilir. Bunun için yumurtanın ilk oluştuğu tarih başlangıç noktası olup, hormonlarca cenîne rahimde adeta toprak içindeki çiçek misali beslenme ortamı sağlanmış olur.¹¹⁷ Nitekim üçüncü bölümde belirtileceği gibi cenîn kelimesinin bir anlamı da oluşum safhasındaki bitkidir. Geride belirttiğimiz gibi de Nuh suresi 17, 18’de insanın oluşumu bir bitkinin oluşumuna benzetilmiştir.

Nitekim geride geçen ilk hadiste yaratılışın 40 gecede cem olması, nutfenin ön hazırlığı aşamasını içerirken nutfenin üzerinden 42 gece geçincedeki mana, döllenmiş yumurta üzerinden geçen süreyi bilimsel anlamda ifade etmektedir. İkinci hadiste belirtildiği gibi nutfenin üzerinden 42 gece geçince embriyo 6 haftalık olur. Bu dönemde dirsek el plakları oluşmasıyla bölgesel farklılaşmanın başladığı gözlenir. El plaklarının şekillenmesini sağlayacak parmak taslakları belirir. Eklemler 42. günde gelişmeye başlar.¹¹⁸ Vertebrada* 42. günde omurgada kıkırdaklaşma merkezi belirir. Ekstremitelerde yine 42. günde mezenkimal kemik taslakları hiyalin kemik taslağı olmak üzere kıkırdaklaşır.¹¹⁹ Bunlar kemiğe biçim vermek üzere farklılaşmanın inşaları olup hadiste belirtildiği üzere nutfeden sonraki 42. güne denk gelir.

¹¹⁵ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

¹¹⁶ el-Bâr, **a.g.e.**,

¹¹⁷ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

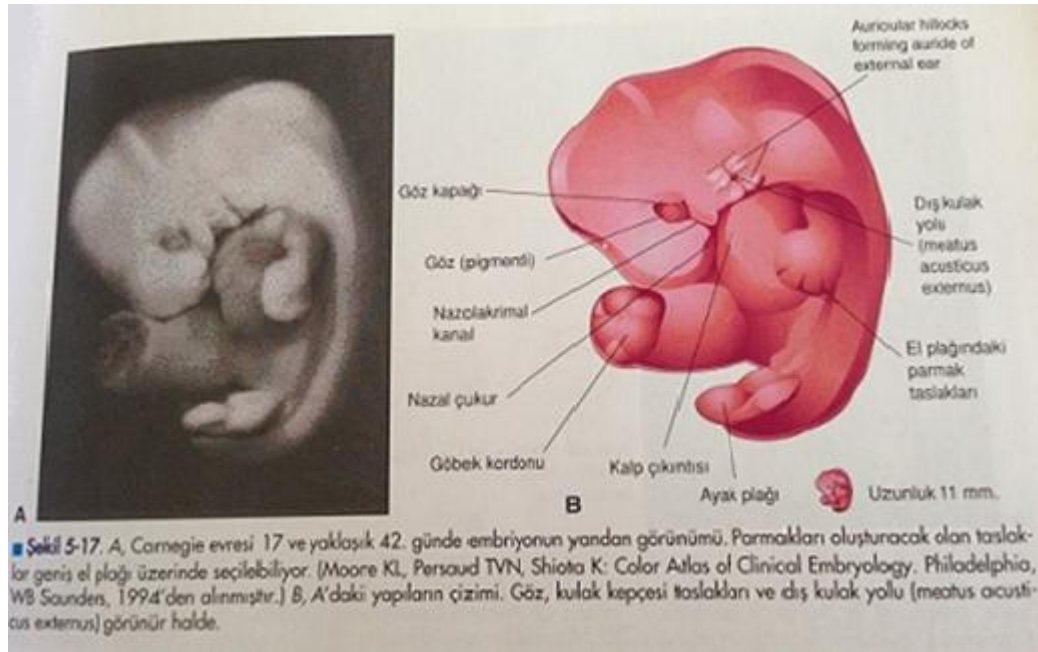
¹¹⁸ Moore, Persaud, **a.g.e.**, s.410.

* Omur yani vertebra, omurgayı oluşturan 33-34 kemikten herbirine verilen addır.

¹¹⁹ Moore, Persaud, **a. e.**, s.420.

6. haftada embriyoda gövde ve ekstremitelerin seyirmesi gibi kendiliğinden olan hareketlerin gözlemlendiği belirtilmektedir.¹²⁰ Tam da 42. güne denk gelen bu durumda hadiste belirtildiği üzere meleğin gelmesi dikkat çekicidir. 6. haftada embriyonun dokunmaya reflex yanıt verdiği belirtilmektedir. Bu da hadiste bildirildiği üzere meleğin gelip biçimi belirlemesi yani dokunması üzerine reflex yanıtla cenînin hareket ettiğini düşündürmektedir.¹²¹

Hadiste geçen ‘onun yapısını, kulağının, gözünün, cildinin, etinin ve kemiğinin biçimini belirler’ ifadesi belki daha taslak halindeyken biçimini belirlediği için bilimsel manada kendiliğinden gözlenen hareketin tesbit edilmiş olması mümkündür.

Kulak gelişiminde, döllenmeden itibaren 3.haftada, başın her iki tarafında küçük birer çukur oluşur. Bu çukurlar 4. haftada tulumcuk şeklini alır. Daha sonra, bu tulumcuk uzayarak işitme dehlizini oluşturur. 6. Haftada iç kulak, yarım daire ve salyangoz kemikleri oluşur. Bu 6. haftanın sonunda da buraya işitme sinirleri bağlanır. Orta kulak kemikleri ise, solungaca benzeyen kıvrımlardan oluşur. Kulak kepçesi de, I. ve II. kıvrımlardan (faringeal yarıklardan) meydana gelir. Yaklaşık

¹²⁰ Moore, Persaud, a. e., s.94.

¹²¹ <http://www.islamvetip.com/genel/834.html>

olarak 4. ayda gelişmeye başlayan bu oluşumlar, 5.ayın başında gelişimlerini tamamlar.¹²²

Yine 6. haftada dış kulak yolunun çevresindeki aurikula tepecikleri birleşerek kulak kepçesini oluşturur. Göz ise retinada pigment olduğu için görülebilir hale gelmiştir. Embriyonun cinsiyeti genetik açıdan daha fertilizasyon (döllenme) sırasında belirlenmiş olmasına rağmen, gelişimin 7. haftasına kadar gonadlar* erkek veya dişi morfolojik özelliğe sahip değildir. Gelişimin 6. haftasına kadar genital sırt içerisinde germ hücreleri yoktur. Gelişimin erken devresinde yolk kesesinin allantoise** yakın duvarındaki endoderm hücreleri arasında ameboid hareketle ilerleyerek 6. haftada genital sırtları işgal eder. Bu hücreler genital sırtlara ulaşmadıkları takdirde gonadlar gelişemez. Gonadların over veya testise farklanmasında primordiyal germ hücrelerinin*** indükleyici etkisi vardır.¹²³ (Dişi ve erkek gonadların farklanmasını primordiyal germ hücreler tetikler.)

Tüm bu bilimsel bilgilerden çıkardığımız sonuca göre hadislerden ruh üflenme zamanına dair elde edilen 40, 42, 45, 120 gün sayıları aslında birbiriyle çelişen ifadeleri yansıtmamaktadır. Bilakis, kırklı sayılar cenînin anne rahmindeki 6. haftasına işaret etmekte, bu da organ taslaklarının oluşmaya başladığı tarihe tekabül etmektedir. 120 sayısı ise, bu organ taslaklarının daha da belirginleşip, cenînin işlevselliği ve görselliği bakımından artık minyatür bir insan haline geldiği dönemi göstermektedir.

2.3. Ruh Üflenmesiyle Cenîni İnsan Kılan Özellikler

Cenîne ruhun ne zaman üflendiğine geride değinmiştik. Anne karnındaki gelişiminin tamamlanıp da onu insan yapan ruhun üflenmesiyle Mü'minûn suresinde belirtildiği gibi bambaşka bir yaratılış gerçekleşmektedir ki bu da o ana kadar herhangi bir canlının cenîni gibi iken, o andan sonra kendisine ruh üflenmesiyle

¹²² el-Bâr, **a.g.e.**

* Yumurta ve spermanın olduğu üreme organlarının genel adı.

** Embriyonik gelişim sırasında koryonla amniyon tabakaları arasında uzanan fetal ve içinde fetal idrar niteliğinde allantois sıvısının bulunduğu yavru zarı ve kesesi.

*** Yumurta kök hücreleri

¹²³ Sadler, **a.g.e.**, s.246.

insan haline gelmesi demektir.¹²⁴ Bu âyette geçen ifadenin ruhun üflenmesine işaret edilmesiyle ilgili olarak Prof. Dr. Mehmet Okuyan da şunları söylemektedir:

“Mü’minûn 14. âyetin sonunda, “ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ” ‘sonra ona başka bir yaratılış verdik’ denmektedir. İşte buradaki kasıt, maddi yaratılışı esnasında ona verilen “bambaşka bir yaratılış” tır ki bu, insana ruhun verilmesidir.”¹²⁵

“Cenîn bu dönemde, bundan önce balık, kuş, tavşan yahut maymun cenînini andırırken belirgin insan şeklini alır. Kaslarda istemli hareketler oluşur. Hatta cenînin yüz ifadesinden halini anlamak bile mümkündür. Dönem sonunda cenîn işitmeye başlar. İsteği ile hareket eder, memnun olup olmadığı yüzünden okunabilir. Yine cinsiyeti anlaşılabilir, kendisini diğer insanlardan ayıran özel şahsiyeti ortaya çıkar.”¹²⁶

“Ruh verilmeden önce cenînde his ve hareket var mıydı diye sorulursa, şöyle denir: bundan önce onda bitkiler gibi gelişme ve beslenme hareketi vardı ve ondaki

¹²⁴ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî (310/923), tahkik Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, **Tefsirü't-Taberî** Riyad, 2003/1424, Dâru Âlemi'l-Kütüb, C: XVII, s. 25; Ebû'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzi (597/1201), **Zâdü'l-mesîr fi ilmi't-tefsîr**, Beyrut, 1987/1407, el-Mektebü'l-İslâmî, C: V, s. 363; Nâsır Mekârim Şîrâzî, **el-Emsâl fi tefsîri kitâbillâhi'l-münzel**, Beyrut 1992/1413, Müessesetü'l-Ba'se, C: X, s.386; Ebussuûd, **a.g.e**, C: V, s.52; Kurtubî, **a.g.e.**, C: VI, s.109.

¹²⁵ Mehmet Okuyan, **Kur'ân-ı Kerim'e Göre Kabir Azabı Var Mı?**, Samsun 2007, Etüt yay, s.71-72.

¹²⁶ el-Bâr, **a.e.**, s.353.

bu hareketler iradeli değildi. Ne zaman ki ona ruh üflendi, bu irâdî olmayan harekete hissi ve irâdî hareket eklenmiş oldu.”¹²⁷

Secde suresi 9. âyetteki “وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ” “*kendi ruhundan üflemiştir*” ifadesinde cenîne üflenene ruh, Allah’a nispet edilmektedir. Ruhun Allah’a nispet edilmesi ise ruhun ne kadar önemli olduğuna işarettir. Çünkü insanı diğer canlılardan farklılaştıran, yeni bir yaratık haline getiren şey ruhtur. Âyetle ilgili Süleyman Ateş de şunları kaydetmektedir:

“Spermin aşıladığı yumurta aşama aşama gelişir, belli bir zaman sonra ona ruh üflenir. İşte bu raddeye geldikten sonradır ki insan işitme, görme duygularına sahip olur. Ruh üflenmeden önce insan bir şey düşünemez, anlayamaz. Ama ruh üflendikten sonra anlayan bir varlık haline gelir. Bu yüzden âyette insan bu raddeye kadar üçüncü şahıs olarak anlatılırken, kendisine ruh üflendikten sonra ikinci şahıs olarak hitab edilir: “Allah **size** işitme, gözler ve gönüller verdi.”¹²⁸

Cenîn, ruh üflenene kadar yaratılmış diğer canlılardan manevi anlamda da farksızdır. Ruhun üflenmesiyle insanı insan yapan manevi değerler donanımına sahip olur. İşittiğini, gördüğünü muhakeme ederken gönlünü de olaya dahil eder.¹²⁹ Nitekim yine tıbbî verilerden elde edinilen bilgilere göre “ikinci trimesterde¹³⁰ fetüsle olan biyolojik bağ daha derin ve yakın hissedilir. Bu simbiyotik ilişki ve bağ yanında, yeni canlı ayrı bir varlık olarak hissedilir.”¹³¹ “Fetüs 18. haftadan sonra yüksek seslere cevap vermekte, koku, tat alma duygusu bu dönemde gelişmeye başladığı için amniotik sıvı’ya yapılan enjeksiyonları fetüs anlayabilmekte, bu nedenle annenin stresi ve ilaç gibi uyarıcılara reaksiyon göstermektedir.”¹³²

¹²⁷ İbn Kayyım el-Cevziyye, **et-Tibyân fi aksâmi'l-Kur'ân**, Beyrut 1982/1402, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, s. 218.

¹²⁸ Süleyman Ateş, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, İstanbul 1988, Yeni Ufuklar Neşriyat, C: VII, s.100.

¹²⁹ www.suleymaniyevakfi.org/cenîn-insan-seklini-aldiginda-ruh-üflenir-mi.

¹³⁰ Trimester kelimesi latince “üç ay” anlamına gelen, hamileliğin genel gelişimini belirlemede (ilk üç aylık dönem, ikinci üç aylık dönem, son üç aylık dönem) oldukça faydalı olan bir kelimedir. <http://www.gebelik.org/dosyalar/haftalar/hafta1.html>.

¹³¹ Güldalı Aybaş, **Gebelik Döneminde Görülen Psikososyal Değişikliklerin Gebe, Fetüs ve Çocuklar Üzerine Olan Etkisinin Değerlendirilmesi**, Ankara 1997, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, s.2.

¹³² Aybaş, **a.e.**, s.17.

Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar göstermiştir ki annenin gebelik sırasındaki stres durumu fetüsü etkilemektedir. İnsanlarda da bunun böyle olduğu görülmüştür. Plasentaya geçen annenin hormonları fetüste ikincil etkiler ortaya çıkarmaktadır. Eğer anne stresli ise stresle ilgili hormonlar yükselmekte, annenin bu hormonların yükselmesine karşı verdiği otonomik cevapları ile bebeğin cevapları arasında korelasyon bulunmuştur. Stres seviyesi yüksek annelerden hiperaktif, huzursuz, uyku bozuklukları olan, düşük doğum ağırlıklı, az yemek yiyen çocuklar doğduğu gözlenmiştir.¹³³

Bu bilimsel bilginin de işaret ettiği gibi cenîne ruhun üflendikten sonraki dönemlerde onda idrak bağlamında birtakım özelliklerin oluşmaya başladığını ayetler bize işaret etmektedir. Cenîni insan haline getiren bu özellikler Kur'ân-ı Kerim'de es-sem' (السَّمْع), el-ebsâr (الأَبْصَار), el-ef'ideh (الأَفْئِدَة)/ el-kalb (الْقَلْب) kelimeleriyle ifade edilir.

Cenîni insan kılan “sem’, ebsâr ve fuâd/kalb” sıfatları kimi yerde hepsi bir âyet içinde, kimi âyetlerde de tek başlarına Kur'ân'da çokça geçmektedir. Bu kelimelerin öncelikle lugat anlamları verilip, konumuzla ilgili olan manalarını içeren âyetlerin değerlendirmesi yapılacaktır.

2.3.1. es-Sem' (السَّمْع)

سَمْع ‘sem’ kavramı, Kur'ân-ı Kerim'de değişik sîgalarla, 186 defa geçmektedir.¹³⁴ Sözlükte “ışitmek”, “kulak”, “kulak vermek”, “dinlemek” anlamlarına gelir.¹³⁵

2.3.2. el-Ebsâr (الأَبْصَار)

"بصر" basar kelimesinin çoğuludur. Kur'ân-ı Kerim'de değişik sîgalarla, 150 defa geçmektedir.¹³⁶ Sözlükte “görme”, “bir şeyin iç yüzünü kavrama”, “basiret” anlamlarına gelmektedir.¹³⁷

¹³³ Aybaş, a.e., s.17.

¹³⁴ Abdalbâki, a.g.e., 's-m-a' mad.

¹³⁵ İsfehânî, a.g.e., 's-m-a' mad.

¹³⁶ Abdalbâki, a.g.e., b-s-r mad.

¹³⁷ İsfehânî, a.g.e., 'b-s-r' mad.

2.3.3. el-Ef'ideh (الأَفْئِدَة)

(فؤاد) kelimesinin çoğuludur. Kur'ân-ı Kerim'de 5 i tekil (فؤاد), 11'i çoğul (افئدة) olmak üzere 16 defa geçmektedir.¹³⁸ Kalp sözcüğüyle eş anlamlı olup, 'yanıp tutuşmak' manasına gelir. Kalbe bu ismin verilmesi sevgi ve acı gibi duygular sebebiyle yanıp tutuşmasındandır.¹³⁹

2.3.4. “İşitme/السَّمْعُ”, “Görme/الأَبْصَارُ ” ve “Kalp/الافئدة ” in Birlikte Geçtiği Âyetler

Aşağıdaki âyetler grubunda bu üç sıfat birlikte yer almaktadır.

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ • ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ •
ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

“Yarattığı her şeyi güzel yaratan O'dur. İnsanı yaratmaya sulanmış topraktan (tîn) başlamıştır. Sonra onun soyunu süzülmüş bir özden, dayanıksız bir sudan yaratmıştır. Sonra onu düzenli bir şekle sokmuş ve içine ruhundan üflemiştir. Sizin için **kulaklar, gözler** ve **gönüller** oluşturmuştur. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”¹⁴⁰

Allah insanı yaratmaya çamurdan başladığını, sonra onun neslini adi bir suyun özünden yarattığını, sonra onu düzenleyip biçime soktuğunu, kendi ruhundan üflediğini, o varlığı işiten, gören ve düşünen mükemmel bir insan yaptığını bildirmektedir.¹⁴¹

Nefh-i rûh hadisesinden sonra sem' (duyma), ebsâr (görme) ve ef'ideh (gönül) kavramlarıyla ifade edilen vasıfların insana verilmiş olması dikkat çekicidir. Sem' ve ebsâr ruhun dışa açılan pencereleri, en ayırt edici faaliyetleri ve özelliklerindendir. Mutlak duyma ve görme, başka canlılarda da vardır. Ancak duyduğunu ve gördüğünü anlayan, anladığını şuur ve akıl melekeleriyle idrak eden

¹³⁸ Abdalbâki, a.g.e., 'f-v-d' mad.

¹³⁹ İsfehânî, a.g.e., 'f-e-d' mad.; İbn Manzûr, a.g.e., 'f-e-d' mad.

¹⁴⁰ es-Secde 32/7-9.

¹⁴¹ Ateş, a.g.e., C: VII, s.100.

sadece insandır. Ef'ideh kavramı ise kalbin içinde akıl ve idrakin irtibat alanı, beyinden sonraki ikinci mekanı ve faaliyet alanıdır.¹⁴²

İnsanın yaratılışından söz edilen Secde suresindeki bu ifadelerde yaratılış işlemi tamamlandıktan sonra üflenene ruhla birlikte insanı diğer canlılardan farklı kılan, ona has unsurlar olarak ”السَّمْعَ”, ”الْأَبْصَارَ”, ”الْأَفْئِدَةَ” özelliklerine işaret edilmektedir. Nitekim önce insanın yaratılışını aşamalarıyla bildiren Allah (c.c.), son şeklini alan cen'ine ruh üflediğini ve ardından da onda, ilahi daveti dinleyebileceği, görebileceği ve duyup gördüğünü yorumlayabileceği ”kulaklar”, ”gözler” ve ”gönüller (kalpler)” meydana getirdiğini bildirmektedir. Bunlar, özel bir surette yaratılmış olan insanoğlunu diğer mahlûkattan ayrı kılan niteliklerdir. Bu mahlûk artık duyan, gören, idrak sahibi olan, hareket eden ve acı duyan bir mahlûktur.¹⁴³ Aynı ifadeler şu âyetlerde de karşımıza çıkmaktadır:

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

”Hâlbuki O, sizin için **kulakları, gözleri ve gönülleri** yaratandır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”¹⁴⁴

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

”Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size **kulaklar, gözler ve kalpler** verdi.”¹⁴⁵

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

”De ki: ”O, sizi yaratan ve size **kulaklar, gözler ve kalpler** verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!”¹⁴⁶

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü **kulak, göz ve kalp**, bunların hepsi ondan sorumludur.¹⁴⁷

¹⁴² Emanullah Polat, ”Kur’ân-ı Kerim’e Göre Rûhî Hastalıklar”, Doktora Tezi, Sakarya 2010.

¹⁴³ Ebu'l-Fida İmamuddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, **Tefsîru'l-Kur’âni'l-Azîm**, Beyrut 1999, C: III, s.208.

¹⁴⁴ el-Mü'minûn 23/78.

¹⁴⁵ en-Nahl 16/78.

¹⁴⁶ el-Mülk 67/23.

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

*Andolsun, size vermediğimiz imkân ve iktidarı onlara vermiştik. Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine bir yarar sağlamadı. Çünkü Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Alaya aldıkları şey onları kuşattı.*¹⁴⁸

Kulak, göz ve kalbin zikredildiği tüm bu âyetlerde dikkat çeken çok önemli bir nokta, işitme özelliği taşıyan “السمع” kelimesinin hepsinde ilk sırada geliyor olmasıdır. Bu kelimelerin bir arada zikredildiği farklı bağlamlar içeren başka âyetlerde de bu özelliğin görme özelliğinin önüne geçtiği görülmektedir.¹⁴⁹

İşitme (السمع) ‘in görme (الأبصار)’dan önce gelmesi kulağın gözden çok daha değerli ve önemli olması sebebiyledir. Çocuk görme vasıtasıyla öğrendiklerinden kat kat fazlasını işitme vasıtasıyla öğrenir. Doğuştan sağır olan dil öğrenemediği gibi aynı zamanda dilsizdir de. Bununla birlikte çocuk, görme özelliğinden yoksun olduğunda çok kolayca dil hatta diller öğrenebilmektedir. Görme nimetinden yoksun olup dâhi olan yüzlerce hatta binlerce kişi sayılabilir fakat özellikle de doğuştan veya erken çocukluk döneminde işitme nimetinden mahrum bir dâhi olması çok zordur. Bu yüzden Yüce Allah Nahl suresi 78. âyette insanın bilgiyi elde etme yollarından işitmeyi önce zikretmiştir.¹⁵⁰

Cenîn henüz beş-altı haftalık iken oluşmaya başlayan bu organlar, zamanla gelişerek dördüncü aydan itibaren fonksiyonel hale gelmektedir. Örneğin cenîn eş ve amniyon keselerinin içinde olmasına rağmen annesinin sesini ve barsaklarının gurultusunu duyabilmektedir.¹⁵¹

“Gebeliğin 16. haftasında bebeğin kulakları duymaya başlarken, 32. haftasından sonra duyduklarını hatırlayabilme ve onlara tepki verme kabiliyetine de

¹⁴⁷ el-İsrâ 17/36.

¹⁴⁸ el-Ahkâf 46/26.

¹⁴⁹ bkz. el-Bakara 2/7,20; Yûnus 10/31; Hûd 11/20; en-Nahl 16/108; Fussilet 41/20,22; el-Câsiye 45/23.

¹⁵⁰ el-Bâr, a.g.e., s.323-324.

¹⁵¹ el-Bâr, a.e., s.331.

sahip olur.”¹⁵² Bilimsel başka verilere göre de 27. haftalarda cenîn anne ve babasının seslerini de ayırt etmeye başlar. Ayrıca annesi konuşurken sakinleşir.¹⁵³ Bebeğin kendisini iyi ve güvende hissedebilmesi için yüksek ses onu ürkütebileceğinden anneye alçak ve sakin tonda konuşması tavsiye edilir.¹⁵⁴

Kulakla ilgili bir diğer bilimsel gerçeklikte de şunlar belirtilmektedir:

Dr.Paul NOGIER, vücuttaki tüm organların kulak kepçesinde yansıma alanlarının olduğunu ve bu alanların birleştirilmesi ile uterus baş aşağı duran fetus (cenin) şeklinin ortaya çıktığını görmüştür. OVERBYE’ın teorisine göre, önce embriyoda organ gelişmekte ve bu gelişimi takip eden 7.günün sonunda da kulak kepçesindeki yansıma (haberleşme) alanı oluşmaktadır. Yani, organların ve kulak kepçesi bölümlerinin embriyolojik gelişimleri arasında bir senkronizasyon söz konusudur.¹⁵⁵

Tıbbın en önemli bilim dallarından biri olan ve Yüce Allah’ın üstün yaratma sanatının en dinamik tezahürünün gözlemlendiği “AKUPUNKTUR” bilimdalında “kulak-organ” ilişkisi çok önem arz etmektedir. Yüce Allah, bizleri yaratıp en güzel şekli verirken, tüm organ ve doku sistemleri ile kulak kepçesi arasında gizli bir telekomünikasyon iletişim ağı tesis etmiştir. Daha henüz intrauterin hayatta (anne karnında) iken kurulan bu haberleşme ağı, ölüme kadar işlevini sürdürür. Eğer, herhangi bir organ yada doku sisteminde bir patoloji (hastalık hali) oluşursa, elektriksel nötrlük ilkesine göre, nötr potansiyelde olan kulak kepçesinin elektriksel yükü değişir. Dedektör adını verdiğimiz kulak akupunktur noktalarının elektrik yükünü ölçen cihazlarla, bu değişikliği tesbit eder ve elektrik yükünü nötr konumuna getirecek şekilde altın yada gümüş metalli iğnelerle iğneleme yaparız. Bu iğneleme tedavisinden sonra, kulak kepçesinden başlattığımız elektrofizyolojik uyaranlar, beyin aracılığı ile ilgili hastalıklı organa tedavi edici sinyaller olarak gider ve organın vücut tarafından iyileştirilmesini sağlar. Böylece yan etkisiz ve ilaçsız bir tedavi imkanı oluşturulmuş olur. Bu nedenle, kulak kepçesi sadece basit olarak sesleri

¹⁵² <http://www.sdplatform.com/Dergi/644/Ceninin-cani-acir-mi-Insan-gelisiminin-temel-evreleri.aspx>

¹⁵³ <http://health.howstuffworks.com/pregnancy-and-parenting/pregnancy/fetal-development/babys-development-of-senses.htm>

¹⁵⁴ <http://www.pregnancy.org/article/babys-senses-womb>

¹⁵⁵ Dr. Hakan Ertok, “IV. Uluslararası Katılımlı Ulusal Akupunktur Kongresi”, Eylül 2006, (Antalya’da sunulan tebliğden alıntıdır.)

işitme merkezine ileten sıradan bir iletici olmayıp, Yüce Allah'ın biz hekimlere hastalık teşhis ve tedavisinde sayısız imkanlar sunan ve tüm vücudumuzun anatomo-fizyolojik yapısını yansıtan değerli bir organ görevi de görmektedir.¹⁵⁶

Cenînin “ebsâr” (görme) özelliği ile ilgili olarak şimdilik ulaşılan bilimsel bilgilere göre de, dördüncü ayda cenîn ışığa karşı tepki gösterir ve ışık ne taraftan giderse o tarafa doğru döner.¹⁵⁷ 26 haftaya kadar gözleri kapalı olmasına rağmen gözleri ışığa karşı hassastır, parlak bir güneş ışığından küçük bir kıızılık hissedebilir.¹⁵⁸

Hamileliğin dördüncü ayında gözler neredeyse tamamen şekillenmiştir. Bebeğin göz kapakları yedinci aya kadar açılmayacaktır. Fetüs gözlerini açıp kapatıp, etrafında döndürmeye başladığında sanki onları test ediyordur. Rahme nüfuz eden parlak bir ışık fetüsü hareketlendirebilir.¹⁵⁹

Ef'ideh (kalpler) özelliğine dair bugün bilimin ulaşmış olduğu malumat henüz çok da kapsamlı görünmemektedir. Fetal dönemde kalp gelişimi ile ilgili bilgiler, az ve sınırlıdır ve prenatal yaşamın belli dönemlerine (1. ve 2. trimester) aittir. Fetal dönemdeki kardiyak ölçümler kardiyak boyutu ya da şekli değiştiren konjenital (doğuştan gelen) kalp hastalıklarının tanısı için önemlidir. Literatürde ilk trimester ve ikinci trimesterin erken dönemlerinde konjenital kalp hastalıkları ile ilgili bilgiler olmasına rağmen, fetal kalp ve büyük damarların gebeliğin 16. haftasından önceki normal morfolojisi ve çaplarıyla ilgili sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Yapısal kardiyak anomalilerin prenatal sonografik tanısı da 16 haftadan daha büyük fetuslarda mümkün olabilmektedir. Detaylı bir fetal ekokardiyografinin hassasiyeti ise 2. trimesterde %80, ilk trimesterin sonları ve ikinci trimesterin başlarında ise %60 olarak bildirilmiştir. Bebek anne karnındayken, ilk üç ayda kalp gelişimini tamamlar. Bu gelişim sırasında oluşabilecek sorunlar kalbin normal gelişimini engelleyebilir, odacıklar arasında delik oluşmasına, damarlarda veya kapaklarda darlıklara,

¹⁵⁶ Ertok, a.e., a.y.

¹⁵⁷ <http://www.pregnancy.org/article/babys-senses-womb>

¹⁵⁸ <http://www.askamum.co.uk/Pregnancy/Search-Results/Week-by-week/Your-unborn-babys-senses/>

¹⁵⁹ <http://www.webmd.com/baby/features/in-the-womb?page=3>

yetersizliklere neden olabilir. Bazen kalp odacıklarının oluşumunda ve damar bağlantılarında daha karmaşık bozukluklar da görülebilir.¹⁶⁰

Ayrıca eîideh kelimesinin sözlük anlamlarından olan “yanıp tutuşma”, “acıyı duyma” akla cenînin acı çekip çekmediği ya da ne zamandan itibaren bu hissi duymaya başladığı sorusunu getirmektedir.

Cenînin canı, erken dönemlerden itibaren, az da olsa acır. Anne, kuvvetli uyarıların bebekte meydana getirdiği rahatsızlığı artan fôtal hareketler olarak rahatlıkla hisseder ki bu durum, anne için de rahatsızlık verici ve inciticidir. Daha 22. günde kalbi atmaya başlayan cenînin anne karnında da olsa kıyılamayacak bir “canlı” olduğu ve yeryüzünde yaşayan her insan gibi saygıyı ve sevgiyi hak ettiği, temel insani ve tıbbi-etik söylemlerden değil midir?¹⁶¹

Tüm bu bilimsel veriler bize şunu göstermiştir ki; 16. hafta (son adet tarihine göre) bu organların gelişimlerinin tamamlanıp, işlevsel olması bakımından insan kulağına, gözüne, kalbine en çok benzer hale geldiği haftadır. Ruhun da bu haftada üflendiği göz önünde bulundurulduğunda tam olarak insan haline gelme bakımından ruh üflenmesinin cenîn hayatında bir dönüm noktası olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

¹⁶⁰ http://www.baskent-ist.edu.tr/hizmetler_detay/index.php?id=107.

¹⁶¹ <http://www.sdplatform.com/Dergi/644/Cenînin-cani-acir-mi-Insan-gelisiminin-temel-evreleri.aspx>

3. BÖLÜM
CENÎNİN ŞAHSİYETİ PROBLEMİ ve İSKÂT-I CENÎN

3. CENÎNİN ŞAHSİYETİ PROBLEMİ ve İSKÂT-I CENÎN

Bu bölümde, cenînin hukuksal anlamda bir birey olarak kabul edilip edilemeyeceği, bununla bağlantılı olarak hukuki süje sayılabilmesi bağlamında kişiliğin ne zaman başladığı, bu duruma ruh üflenmesi olayının nasıl etki ettiği açıklanacaktır. Ardından cenînin hayatına son verme (iskât-ı cenîn) meselesi ele alınarak, buna yönelik eylemlere verilen cezalardan bahsedilecek ve ruh üflenmesinin bu konuya ne gibi etkileri olduğu açıklanacaktır.

3.1. Cenîn Kavramı

Cenîn (جَنِين) kelimesi “جَنَّ” fiilinden türemiş olup Arapça’da bir şeyi örtmek anlamına gelmektedir. Anne karnında gizli olduğu için bu adı almıştır.¹⁶² Henüz doğmamış çocuğa doğum vaktine kadar anne karnında saklandığı için cenîn denmiş, kelime âyet ve hadislerde bu anlamda kullanılmıştır.¹⁶³ Dölüt ya da fetüs olarak da bilinir, omurgalı hayvanların özellikle memelilerin henüz doğmamış yavrusuna verilen isimdir.¹⁶⁴ Ayrıca cenîn, oluşum safhasındaki bitkiye verilen isimdir.¹⁶⁵

Kur’ân-ı Kerim’de cenîn kelimesi bir kez ve çoğul formuyla geçmektedir.¹⁶⁶ Kur’ân’ın anne rahmindeki çocuk için kullandığı bir diğer kelime de haml (حَمْل) dir.¹⁶⁷ Cenîn ile eş anlamlı kelimelerden bir diğeri de habl (حَبْل) kelimesidir.¹⁶⁸

Anne karnındaki bu canlıya cenîn adının verilmesi ile ilgili olarak farklı değerlendirmeler mevcuttur. Onun hangi dönemde “cenîn” adını alacağı konusunda şunlar söylenmiştir:

¹⁶² İbn Manzûr, **a.g.e.**, “c-n-n” mad.

¹⁶³ Mustafa Uzunpostalcı, “**Cenîn**”, TDV, C: VII, s. 369.

¹⁶⁴ **Ana Britannica: genel kültür ansiklopedisi**, İstanbul 2004, Ana yay., C: VII, s.464.

¹⁶⁵ Abdulaziz Ellebedî, **Arab Medical Dictionary**, Amman 2005, Dâr’ul-Beşir, s.357.

¹⁶⁶ bkz. en-Necm 53/32.

¹⁶⁷ el-Ahkâf 46/15.

¹⁶⁸ Muhammed Sellâm Medkûr, **el-Cenîn ve’l-ahkâmü’l-müteallika bihî fi’l-fikhi’l-İslâmî**, Kahire 1969/1389, s. 131.

1900 tarihinde yazılmış bir tıp sözlüğünde anne karnında organlar gözle görülür bir şekilde geliştiği andan itibaren onun adının cenîn olacağı ve bunun da cenînin ikinci aylarında başlayacağı şu ifadelerle belirtilmiştir:

“Cem’iyyet-i Tıbbiyye’nin 6 Cumâdel-ulâ 1318/19 Ağustos 1316 (1900) tarihli Lûgat-i Tıbb’ında foetus karşılığı olarak şöyle denir: Cenîn (Mahsûl-i hablin a’zâsının gözle tefrik olunacak bir derecede neşv-ü nemâ bulduğu zamandan itibaren; dâhil-i rahimde bulunduğu müddetçe ahz ettiği isim. Bu hâl-i hayat dâhil-i rahminin ikinci aylarında başlar). Tıb dilinde cenînin adı foetus; Hukuk dilinde nasciturus’dur.”¹⁶⁹

İslam hukukuna göre, Hanefîlerde anne karnındaki şeye cenîn denilmesi için organlarının bir kısmının belirlenmesi ve insan olduğuna dair bir eserin görülmesi gerekir. Yani bakıldığında insan olduğu anlaşılmalıdır. İnsan olduğunun anlaşılması ise cenînde parmak, tırnak, saç gibi organların görülmesiyle olur.¹⁷⁰ Eğer bunlar görülmemiş ise bu bir kan pıhtısı, alaka veya mudğa’dır.¹⁷¹ Mâlikîlere göre, henüz biçimlenmemiş olsa bile ana rahminde bulunan varlık kan pıhtısı veya et parçası olsa da cenîn olarak tanımlanır.¹⁷² İmam Gazzâlî hariç, Şafîîlere göre, ana rahminde taşınan şey, mudğa olsun, alaka olsun, insan suretine benzesin veya benzemesin örfe göre insanın yaratılışının ilk evresi diye bilinen şey cenîndir. Eğer insanlar rahimdeki şeyin ne olduğu hakkında şüpheye düşerlerse o cenîn değildir.¹⁷³ Zâhirî anlayışa göre de cenîn, anne rahmindeki nutfe döllendikten sonra bu adı alır.¹⁷⁴

“Medeni Kanunumuzda çeşitli hükümlerde (MK m. 582 I, 643), *cenîn* kavramı kullanılmış olmasına rağmen, cenîn kavramının bir tanımı verilmiş değildir. Yine aynı şekilde Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı

¹⁶⁹ Hüseyin Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**, İstanbul 1992, Filiz yay, s. 28-29.

¹⁷⁰ Ebû'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr Merginani (ö. 593/1197), **el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedi**, Karaçi 1417, İdaretü'l-Kur'an ve'l-Ulumü'l-İslâmiyye, C: VII, s.102.

¹⁷¹ İbn Nüceym, Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed (ö. 970/1563), **el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik**, thr. Zekeriyâ Umeyrat, Beyrut, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997/1418, C: IX, s.105; Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed Serahsî (ö. 483/1090), **el-Mebsût**, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1406/1985, C: III, s.213. Kâsânî, **Bedâi'us-Sanâi'fi tertîbi's-Şerâi'**, C: X, s.456.

¹⁷² Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef (ö. 474/1081), **el-Muntekâ Şerhu'l-Muvattâ**, Dârü'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kahire, 1914, C: VII, s.80.

¹⁷³ Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî Remli (ö. 1004/1596), **Nihayetü'l-Muhtâc ila Şerhi'l-Minhâc**, Beyrut, 1984, Dârü'l-Fikr, C: VII, 373.

¹⁷⁴ Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd Zâhirî İbn Hazm(ö.456/1064), **el-Muhallâ**, Beyrut, Dârü'l-Fikr, t.y., C: VII, s.266.

Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelikte doğum öncesi döneme ait bir kavram olan embriyo kavramı kullanılmış, ancak burada da embriyonun bir tanımı yapılmamıştır.¹⁷⁵

Yasal metinlerde cenîn ya da embriyonun tanımı yapılmamakla birlikte, öğretide söz konusu kavramlar için bir tanım verilmektedir. Buna göre *cenîn* (dölüt, nasciturus, fetüs, doğması gereken) kavramı, ana rahmine düşmüş, ancak henüz sağ olarak tamamıyla doğmamış çocuk için kullanılmaktadır; ana rahminde bulunan varlığın gebeliğin ilk aylarında henüz organların tam şekillenmediği dönem için embriyo, az çok insan şeklini aldığı ve organlarının oluştuğu dönem için fetüs adını aldığı ifade edilmektedir.¹⁷⁶

Yine, 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu'nun sistematigi bakımından "çocuk" terimi, sağ doğmuş ve henüz 18 yaşını doldurmamış kimse olmasına karşın düşükle ilgili maddelerde "cenîn" karşılığı olarak "çocuk" terimi yeğlenmiştir. Cenîn niteliğinin ne zaman kazanılıp ne zaman sona ereceği konusunda söz konusu yasada herhangi bir açıklık olmaması nedeniyle cenînin yasal konumunun saptanması işi doktrine ve içtihada bırakılmış ancak maddelerin uygulamalarının az olması nedeniyle bu konuda bir içtihat oluşmamıştır.¹⁷⁷ Bazı hukuklarda ise embriyo kavramının tanımının yapıldığına rastlanmaktadır. Örneğin Alman Hukukunda, Embriyonun Korunması Hakkında Kanun'a (*Embryonenschutzgesetz- ESchG*) göre, embriyo, sperm ve yumurta birleşir birleşmez oluşan döllenmiş, sağlıklı insan yumurtasıdır."¹⁷⁸

Cenîn kavramıyla ilgili bu farklı kabuller bir yana bu çalışmada cenîn, ana rahmine düşmesinden doğuma kadar olan varlığın adı olarak kullanılacaktır. İkinci bölümde bahsi geçtiği üzere anne karnında cenînin safhaları tamamlandıktan sonra ruh üflenmesi olayı gerçekleşmektedir. Bu olay cenînin şahsiyeti ve hukuki konumuyla ilgili olarak bir dönüm noktası niteliğindedir.

¹⁷⁵ Tülay Aydın Ünver, **Cenînin Hukuki Konumu**, İstanbul 2011, On İki Levha yay, s.8.

¹⁷⁶ Ünver, **a.e.**, s.8-9.

¹⁷⁷ Çokar, **a.g.e.**, s.207.

¹⁷⁸ Ünver, **a.e.**, s.8.

3.2. Cenînin Şahsiyeti Problemi

Cenînle ilgili bahsi geçen çeşitli malumattan anlaşılan odur ki, bütün dünyada hukuktaki en çetin sorulardan biri, hayatın ne zaman başladığı ve ne zamandan itibaren koruma altına alınacağı meselesidir. Bu meseleye açıklık getirilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çalışmamızda önce cenînin ne zaman şahsiyet kazandığına değinilecek sonra da bu hakka herhangi bir şekilde müdahale edilmesi durumunda doğacak hukuki yükümlülükler işlenecektir.

3.2.1. Şahıs Kavramı

Şahıs (شَخْص) kelimesi sözlükte “yüksekliği ve görünürlüğü olan her cisim” anlamındadır.¹⁷⁹ Kelimenin kökeninde belirgin, tanınır hale, konuma gelme, yükselme, görünür olma, gitme, seyahat etme, bir halden bir hale geçme anlamı vardır.¹⁸⁰ Hukuki manada şahıs, haklara sahip olabilenlere, başka bir tabirle medeni haklardan istifade edenlere denir¹⁸¹ ki bu da her şeyden önce insandır; şu halde her insan bir şahıstır.¹⁸²

3.2.2. Cenînin Şahsiyetinin Başlangıcı Problemine Farklı Yaklaşımlar

İslam hukukçularının verdiği hükümlerden anlaşıldığına göre bir kimsenin şahsiyeti takdiren de olsa sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan itibaren başlar. Çocuğun sağ doğmuş sayılması için ana rahminden yarıdan fazlasının çıkmış olması yeterlidir.¹⁸³

¹⁷⁹ İbn Manzûr, **a.g.e.**, “ş-h-s” mad.; Kal'aci ve Kanibi, **Mu'cem**, s.258.

¹⁸⁰ Hatemi, **a.g.e.**, s.16; Hayreddin Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, İstanbul 2001, İz yay., C: I, s.229.

¹⁸¹ Andreas B.Schwarz, **Medeni Hukuka Giriş**, Trc. Hıfzı Veldet, İstanbul 1942, Üniversite yay., s.25.

¹⁸² Karaman, **a.g.e.**, C: I, s.229.

¹⁸³ Karaman, **a.g.e.**, C: I, s.232; Zerkâ, **el-Fıkhu'l-İslâmî fi sevbihî'l-cedîd**, Dimaşk 1967, Dâru'l-fikr, C: III, s.240.

Medeni hukuka göre ise, kişiliğin başlayabilmesi için, çocuğun tam doğmuş olması gerekir. Tam doğum çocuğun ana bedeninden tümüyle ayrılması anlamına gelir. Bir çocuğun tam doğmuş olduğunu belirlemek tıp biliminin uğraşı alanına girdiği halde, hukukçular tarafından genellikle kabul edildiği üzere, çocuğun tam doğmuş sayılabilmesi için ana bedeninden tümüyle ayrılmış ve bağımsız bir varlık kazanmış olması yeterli olup göbek bağının da kesilmiş bulunması zorunlu değildir. Ayrıca bu doğumun doğal yoldan olmasıyla hekim müdahalesiyle –sezeryan- olması arasında da bir fark olmadığı gibi çocuk eşinin –plasenta- ayrıca ana bedeninden ayrılması zorunlu değildir.¹⁸⁴

İngilizlerin konuyla alakalı aldıkları bir karar da şöyledir:

“Cenîn ne zaman insan sayılır? Ne zamana kadar cenînler üzerinde deneyler yapılabilir? Bu konuda İngilizler biyolojik delillere dayanırlar:

İlk merhalede hatta 5.günde döllenmiş yumurta annenin haznesindedir ve hücreler hala özelleşmiş değildir. Bunlardan her birisi tek başına bir cenîn verebilme yetisine sahiptir. 7.günde çoğunlukla rahme tutunma tamamlanır. Fakat eğer yumurta ikiz verecekse, 2. haftanın sonunda tamamlanıncaya kadar bir bölünmeyle karşı karşıya kalır. Bundan hareketle 15. günden önceki bu hücre kümelerini ‘cenîn öncesi (preembryo)’ diye isimlendirme, tüm deneylerin ve itlâfın da yapılabileceği kararı alınmıştır.”¹⁸⁵

Cenînin şahsiyetiyle ilgili bu çelişkili bilgiler onu ne zaman bir insan olarak kabul etmemiz gerektiği sorusunu tekrar akıllara getirmektedir. Değişik noktalarda insan hayatının başladığı ile ilgili yorumlar maddeler halinde şöyledir:

- a) Gebelik,
- b) Bireyselleşme: zigot başka bir zigotla bölünmüş veya kaynaşmamış olduğu zaman,
- c) Beyin dalgaları; fetüsün beyin dalgalarını sergilediği zaman,
- d) Yaşayabilirlik: fetüs ayrı yaşama yetisi kazandığı zaman,

¹⁸⁴ Aydın Zevkliler, **Medeni Hukuk: giriş ve başlangıç hükümleri, kişiler hukuku: gerçek kişiler- tüzel kişiler, aile hukuku**, Ankara 1992, Savaş yay., 3.bs., s.175.

¹⁸⁵ Muhammed Erfiş Ba Hamd, **Merâhilu'l-haml ve't-tasarrufâtî't-tıbbiyye fi'l-cenîn beyne's-şeriatî'l-islamiyye ve't-tıbbî'l-muâsır**, Cezair, t.y., Ad Editions, s. 413.

e) Doğum,

f) Rasyonellik: çocuğun ilk mantıksal düşündüğü zaman.¹⁸⁶

Tüm bu yorumların yanında Medeni Kanunda cenînin varlığının başlangıcıyla ilgili olarak bir maddede şunlar kaydedilmektedir:

“Medeni Kanunda yer alan sahih nesebe ilişkin karine gereğince, kadının cinsel ilişkiden en çok üç yüz gün sonra ve en az yüz seksen gün sonra doğurabileceği kabul edilir (MK. 241,243). Böyle olunca, doğumdan geriye doğru sayılarak, üç yüz günle yüz sekseninci gün arasındaki dönemde cenîn olarak varlığın başladığını kabul etmek gerekir. Aslında Medeni Kanunda yer alan bu ölçüler de, tıp biliminin deneyim ve verilerine dayanmaktadır.¹⁸⁷

Medeni Kanunun bu maddesinde ilk 6 aylık dönemden başlayarak doğuma kadar geçen sürede cenînin varlığının başladığı ifade edilmektedir. Kur’ân-ı Kerim’e baktığımızda ise ilgili âyetler üzerinden yapılan hesaplamada ortaya çıkan 6 aylık süre doğumdan geriye doğru saydığımızda, cenînin insan olarak taşınma sürecine işaret eden süredir. Öyleyse henüz insan özelliği kazanmamışken taşındığı süre, toplam hamilelik süresinden bu 6 aylık dönemi çıkardığımızda geriye kalacak olan kabaca 3 aylık süredir. Buna göre ikinci bölümde tıbbî bilgiler ışığında izah ettiğimiz gibi Kur’ân âyetlerine göre cenînin varlığının insan olarak başlangıcı döllenme gerçekleşikten sonraki 89., son adet tarihine göre 105. günden itibaren dir. Yumurta oluşumu dikkate alındığında ise bu süre hadislerin işaret ettiği gibi 120. gün olmaktadır.

“Âyette anne karnında taşınma süresiyle ilgili olarak وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا “*taşınmasıyla süten kesilmesi otuz ay sürer*” ifadesi geçer.¹⁸⁸ Lokman suresi 14. ayette de وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ “*süten ayrılması da iki yıl içinde olur.*” ifadesi yer alır. Ayetler birlikte değerlendirildiğinde süt emzirme süresinin 24 ay olması, taşınmasıyla süten kesilmesinin de 30 ay olması bize aradaki 6 aylık farkın anne

¹⁸⁶ Harry J. Gensler, **Ethics: a contemporary introduction**, London 1998, Routledge, s.177.

¹⁸⁷ Zevkliler, **a.g.e.**, s.182,183.

¹⁸⁸ el-Ahkâf 46/15. Bu âyette anne karnındaki toplam taşınma süresine süt dönemi de dahil edilmiş ve 30 aylık bir müddet açıkça belirtilmiş olmasına rağmen İslâm alimleri azami gebelik süresinin 2 seneden 7 seneye kadar olabileceğini söylemişlerdir. bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, **Hukûk-u İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu** (ö.1391/1971), İstanbul 1968, Bilmen yay., C: II, s.398.

karnında insanın taşınma süresini verir. 6 aylık dönem kamerî aydan hesaplanacağı için (yarısının 29 gün çektiğini düşünürsek toplam 177 gün eder: 29+29+29+30+30+30=177). Bu süre insanın insan olarak anne karnında taşınma süresidir. Kadın doğum uzmanlarının son adet tarihini esas alarak yaptıkları tahmini doğum tarihi, son adet kanamasının ilk gününden itibaren 280+/-2 gün şeklinde hesaplanmaktadır. Tahmini doğum tarihinden insanın taşınma süresini çıkardığımızdaki netice bize ruhun üflenme zamanını verir. (282-177= 105).”¹⁸⁹

Bu bilgiler cenînin anne karnında döllenme sonrası 89. gününden sonra insânî özelliklerini dolayısıyla şahsiyetini kazandığını gösterir. Bu durum cenînin hukuki bakımdan bir süje sayılması gereğini doğurur. Hukukta “cenînin hak ehliyeti” başlığı altında düzenlenen bu konuya geçmeden önce ehliyet kavramı açıklanacaktır.

3.2.2.1. Ehliyet Kavramı

Ehliyet kelimesi, hukuk usûlü kitaplarında kişinin dinî ve hukukî hükme konu olmasını ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte Kur’ân ve hadiste “ehliyet” sözcüğünün geçmemekte olduğunu, sadece bunun kökü olan “ehl” kelimesinin, değişik manalarda kullanıldığını görmekteyiz. Bundan dolayı ehliyet kavramıyla ilgili açıklamaları bu kavram hakkında çeşitli eserlerde kaydedilen bilgilere yer vermek suretiyle konumuz açısından değerlendireceğiz.

Ehliyet “اهل (ehl)” kökünden türetilmiştir. Sözlükte “işe yarar halde bulunuş, yetki, elverişlilik, liyâkat, kabiliyet, yeterlilik, bir işi hak edebilecek durumda bulunuş, uygunluk” gibi anlamlar ifade eder.¹⁹⁰ Mesela bir işi yapmaya elverişli kişi için “falanca bu işe ehildir” şeklinde kullanılır.¹⁹¹ Terim manası ise, leh ve aleyhte

¹⁸⁹ www.suleymaniyevakfi.org/cenîn-insan-seklini-aldiginda-ruh-üflenir-mi.

¹⁹⁰ İbrahim Enis, **el-Mu‘cemu’l-Vasît**, “e-h-l” mad.; Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 210; İbn Manzûr, **a.g.e.**, “e-h-l” mad.

¹⁹¹ Zekiyyüddîn Şa‘bân, **Usûlu’l Fıkıh’l İslâmî**, Beyrut, Dârü'l-Kütüb, 1971, s.278; Abdülkerim Zeydan, **el-Medhal li-dirâseti’ş-şerîati’l-İslâmiyye**, 9. bs. Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1986, s.312.

olan şer'i yükümlülüklerin (haklar ve ödevler) yönelmesine, vücûbuna salahiyetli bir halde bulunma.¹⁹²

“Ehliyet kişinin anlama, düşünme ve yapabilme kabiliyetinin inkişaf seyrine bağlı olarak tadrîcen gelişme gösteren itibarî bir sıfat konumundadır. Bu sebeple İslâm hukukunda insan hayatı, hukukî kişiliğin başlamasından itibaren ehliyet açısından çeşitli dönemlere ayrılmaya çalışılır. Bunun sonucu olarak İslâm hukuk doktrininde ehliyet "vücûb ehliyeti" ve "edâ ehliyeti" şeklinde iki ana safhaya, insan hayatı da cenîn, çocukluk, temyiz, bulûğ ve rüşd şeklinde beş devreye ayrılır.”¹⁹³ Bu çalışmada yalnızca vücûb ehliyeti başlığı altında cenîn dönemi ele alınacaktır.

3.2.2.1.1. Vücûb Ehliyeti (Hak Ehliyeti)

Vücûb ehliyeti pozitif hukukta hak veya faydalanma ehliyeti olarak adlandırılır.¹⁹⁴ İnsanın kendi lehine olan haklarının sabit olması, kendi aleyhine hakların vacib olmasına elverişliliğidir.¹⁹⁵ Bu ehliyetin sabit olmasının temeli hayattır. Bundan dolayı canlılığın ortaya çıkmasından son bulmasına kadar her insanda mevcuttur. Bu da yaşa, akla ya da herhangi bir şeye bakmaksızın ruhun cesette var olmasına bağlıdır.¹⁹⁶ İster küçük (sabî), isterse ergin (bâliğ) olsun; ister reşid olsun, isterse reşid olmasın; ister erkek, isterse kadın olsun; ister hür, isterse köle olsun insanın var olmasıyla (doğumuyla) gerçekleşmiş olur. Bu ehliyet insan ölünceye kadar devam eder; hatta Hanefilere göre öldükten sonra da borçları verilip vasiyetleri infaz edilinceye kadar sürer.¹⁹⁷ İnsandaki fitrî özelliğe bağlı olmasından dolayı ister akıllı ister deli, ister sağlıklı isterse de hasta olsun vücûb ehliyetine sahip olmayan hiçbir insan yoktur.¹⁹⁸

¹⁹² Mehmet Erdoğan, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1998, Rağbet yay., s.89.

¹⁹³ Ali Bardakoğlu "Ehliyet", TDV, C: X, s. 534.

¹⁹⁴ Bardakoğlu "Ehliyet", TDV, C: X, s. 534.

¹⁹⁵ Şa'bân, **a.g.e.**, s.278; Zeydan, **el-Vecîz fi Usûli'l Fıkh**, Bağdad : Mektebetü'l-Kudüs, 1985, s.92.

¹⁹⁶ Şa'bân, **a.g.e.**, s.278.

¹⁹⁷ Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed Ebû Zehre (ö.1394/1974), **Usûlü'l-Fıkh**, İstanbul, Tebliğ yay. (Dârü't-Tebliğ), t.y., s.329-330.

¹⁹⁸ Abdülvehhab Hallâf, **İlmü usûli'l-fıkh**, 8. bs. Kuveyt, ed-Dârü'l-Kuveytiyye, 1968, s.136.

“Yaşayan her insanın vücûb ehliyetinin bulunduğu kabul edilmesi, amaç itibariyle hem onun haklarını hem de insan olma vasıf ve onurunu koruyucu bir rol üstlendiğinden toplum ve hukuk düzeninin de tabii gerekleri arasında yer alır.”¹⁹⁹

Vücûb ehliyeti cenîn dönemi ve doğum sonrası dönem olarak ikiye ayrılır. İlki eksik, ikincisi de tam vücûb ehliyeti olarak kabul edilir. Konumuz gereği bu çalışmada cenîn dönemi işlenecektir. Ardından cenînin hak ehliyeti başlığı altında yaşam hakkı olan iskât-ı cenîn (kürtaj) konusuna giriş yapılacaktır.

3.2.2.1.2. Cenînin Hak Ehliyeti

Kürtaj konusundaki fikir ayrılığı, insan hayatının ne zaman başladığı noktasındaki fikir ayrılığıdır. Döllenme neticesi oluşan varlığın, dokuz aylık gebelik sürecinin hangi aşamasında yaşam hakkına malik sayıldığı sorusu, kişilik ile ilgili temel soruyu doğurur. Embriyo ya da fetüs, kişi olarak adlandırılabilirse haklara da sahip demektir ve bu olasılıkta öldürülmeleri doğru olmayacaktır.²⁰⁰

İslâm hukukuna göre cenîn hem annesinden bir parça hem de ondan ayrılmaya hazır müstakil bir insan sayılır. Bu yüzden vücûb ehliyeti eksiktir. Miras, vasiyet, vakıfta lehtâr olma gibi kabule ihtiyaç gerektirmeyen bazı hakları kazanmaya elverişlidir. Bu ehliyetin gerçekleşmesi için cenînin sağ doğması şartı vardır.²⁰¹

Mirasçılar arasında cenînin bulunması durumunda hisselerin tesbiti için kendisinin erkek veya kız olması ihtimaline göre iki ayrı hesap yapılır: cenîn için en avantajlı durum esas alınarak miras paylaşılır ve onun payı doğuma kadar bekletilir. Sağ doğarsa kendi payına hak kazanır.²⁰²

Medeni hukuka göre dölütün hak ehliyeti geciktirici şarta bağlı bir ehliyettir. Kural olarak hak ehliyeti, dölütün kişilik kazandığı anda (tam olarak sağ doğum)

¹⁹⁹ Bardakoğlu "Ehliyet", TDV, C: X, s. 534.

²⁰⁰ Sevtap Metin, **Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk**, İstanbul 2010, On iki levha yay., s.156.

²⁰¹ Zeydan, **el-Medhal**, s. 314.

²⁰² Uzunpostalcı, "Cenîn" TDV, C: VII, s.369.

gerçekleşir, ancak geriye etkili olarak (ana rahmine düşme anından başlayarak) hüküm doğurur.²⁰³

Bu kabulden farklı olarak Alman hukukçusu Ernst WOLF, doğal (tabii) hukuka dayanarak, cenîn için şu gerçekleri sergileyip vurgulamıştır: insanların hak yeteneği daha döllenmeyle başlar, çünkü daha bu anda yeni bir insan canlı varlığı doğmuştur. “Nasciturus”un (cenînin) hak yeteneği, onun sonradan sağ doğup doğmamasına bağlı değildir. Çünkü insan embryo’sunda önemli olan bir insanın oluşmasıdır: oluşan insan olarak o, aynı zamanda oluşan bir kişidir, tam gelişmiş bir kişi olmayan süt çocuğundan farklı değildir. Alman Medenî Yasası’nda “insanların hak yeteneği, doğumun tamamlanmasıyla başlar” yolundaki düzenleme, “döllenmenin tamamlanmasından doğuma kadar anasında yaşayan canlı insanın gerçek varlığına” uymamaktadır. Oluşan insanın gelişmesinin bu kadar önemli bir kesitini doğumda görerek, yalnızca sağ doğan insanın hak yeteneğine sahip olabileceğini kabul etmek olanaksızdır.²⁰⁴

Medeni Kanunumuz da m.28/II’de “Kişiliğin başlangıcı “doğum anı” olmakla beraber, “Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder” demek suretiyle hak ehliyetini çocuğun doğumundan önceki bir andan başlatmaktadır. Ana rahmine düşmüş olan, yani kendisine gebe kalınmış bulunan ve doğumu beklenen çocuğa hukukta *cenîn* denir. Cenîn sağ doğduğu takdirde hak ehliyeti onun doğduğu andan değil, fakat ana rahmine düştüğü, yani kendisine gebe kalındığı andan itibaren başlar. Bu hükmün bir takım pratik ve çok önemli sonuçları vardır. Gerçekten, eğer mirasçılar arasında bir cenîn de bulunuyorsa, miras paylaşılmayarak cenînin doğumuna kadar ertelenir. (MK. m. 643)’’²⁰⁵

Her ne kadar şahsiyetin başlangıcı için doğumun şart olduğu açıkça söylenmişse de, bu maddede cenînin hak sahibi olduğunun belirtilmesiyle doğumdan önce de onun şahsiyet varlığı kabul edilmektedir. Çünkü onun miras hakkının varlığından söz etmek, onun bir şahsiyet varlık olarak kabul edilmiş olması demektir.

²⁰³ Ergun Özsunay, **Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu**, İstanbul 1974, İstanbul Üniversitesi yay., 2. bs. s.17.

²⁰⁴ İsmet Sungurbey, **Medeni Hukukun Temel Sorunları**, Ankara 2003, Adalet yay., s.297.

²⁰⁵ Turgut Akıntürk, **Medeni Hukuk**, İstanbul 2008, Beta yay. 13.s., s.112.

Ancak Medeni Kanun'un 525. maddesine göre bir kimse gelecekte olacak olan bir çocuk için bir vasiyette bulunabilir. Vasiyet yapıldığı sırada o çocuk isterse henüz ana rahmine düşmemiş olsun vasiyet geçerlidir; kanunen muteberdir. Bu durumda bir yanda şahsiyeti sağ olarak doğmaya bağlayan, bir yanda da daha cenîn bile olmayan bir varlığa hak tanıyan bu maddeler arasında açık bir tenakuz bulunduğu görülür.²⁰⁶

Medeni Kanun, cenînin haklarını daha doğumundan önce, anne rahmine düşmesiyle başlatmaktadır. Fakat onun hayat hakkını elinden alan kürtaj işlemine izin vermektedir. “Bazı ülkelerde henüz ana rahmine aktarılmamış embriyonun dahi koruma altına alındığını görmekteyiz. Hukukumuzda ise embriyo ile ilgili bir koruma bulunmamaktadır. Aslında, embriyoyu dahi koruma altına alan ülkelerin, belirli şartlar altında kürtaja da izin verdiği görülmektedir. Bu durum, embriyonun kürtaja kadar korunduğu gibi yaman bir çelişkiye yol açmaktadır.”²⁰⁷

Bu böyle olmakla birlikte, İslâm hukukçularından cenînin en büyük hakkı olan “yaşama hakkı” konusunda (aralarında bu hususta bazı fikir farklılıkları olmasının yanında) birçok mezhep âliminin de aynı hassasiyeti göstermediklerini görmekteyiz. Cenînin mal durumlarıyla ilgili haklarını kendisine veli tayin ederek titizlikle düzenlerlerken, kırk günden veya yüz yirmi günden önce henüz organlarının oluşumunun tamamlanmamış olduğu veya henüz cenîne ruhun üflenmemiş olduğu gerekçesiyle cenînin en önemli hakkı olan hayatının elinden alınmasında bir beis olmadığını belirtenler olmuştur. Halbuki o canlıdır, daha nutfe halindeyken annesinin rahmine tutunmasıyla bir insan yavrusu olmaya hazırlanmaktadır.

3.3. İskât-ı Cenîn

إِسْقَاط (iskât), sözlükte düşürmek, atmak, izâle etmek anlamındadır.²⁰⁸ İskât-ı cenîn, rahimdeki çocuğu vakti gelmeden düşürmektir.²⁰⁹ Modern Arapça'da

²⁰⁶ Uzunpostalıcı, “İslam Hukukunda Şahsiyet ve Hakiki Şahıs”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, No:7, Nisan 2006, s.61-62.

²⁰⁷ Hakan Hakeri, “Kürtaj Tartışmalarına Hukuksal Bir Bakış”, <http://www.medimagazin.com.tr/hekim/hukuk-etik/tr-kurtaj-tartismalarina-hukuksal-bir-bakis-2-17-44090.html>, Perşembe 07 Haziran 2012.

²⁰⁸ İbn Manzûr, “s-k-t” mad.

(إجهاض) *ichâd* tabiriyle karşılanmaktadır.²¹⁰ Arapça’da *ichâd* kelimesi tamamlanmamış cenînin atılması demektir.²¹¹ Tıpta *ichâd*, cenînin ya da gebelik ürününün, yaşına veya hayatta kalabilme imkanına veya oluşumunun muntazam olup olmadığına bakılmaksızın, (gelişiminin) tamamlanma safhasına ulaşmadan önce zorla çıkarılmasıdır.²¹²

Dini literatürde kürtaj, ananın veya bir başkasının maddî veya manevî müdahalesi ile cenînin rahimde veya dışarı çıkarılarak öldürülmesidir. Özellikle cerrâhî tıbbın gelişmesinden önce ilkel yöntemlerle yapılan cenîn katli günümüzde, ameliyat ortamında ve -genellikle- doktorlar tarafından yapılmaktadır.²¹³

Tarihin her döneminde üremeyi etkileme ve düzenleme amacıyla doğumları ve döllemeyi azaltmaya ya da çoğaltmaya yönelik girişimler sürekli var olmuştur. Yazının keşfinden çok önceki dönemlerde ilkel insanlar yiyecek elde etmedeki zorluklar karşısında nüfuslarını azaltmak için cinsel ilişkiden kaçınma, düşük, çocuk öldürme, yaşlıların öldürülmesi, cinsel ilişki zamanının tabularla belirlenmesi gibi yöntemler kullanırdı. Antropologların incelediği ilkel toplumlarda düşük amacıyla gebe kadınların batin alt bölgesine baskı yapılması, bir ağaca bağlanarak beline sıkı kuşaklar sarılması ve rahim içine çubukların sokulması gibi uygulamaların tarih öncesi insanlar tarafından da uygulanmış olması mümkündür.²¹⁴

3.3.1. Fakihlerin Hükmü Bakımından İskât-ı Cenîne Yaklaşımı

Ruh üflendikten sonra çocuk düşürmenin veya aldırmanın haram olduğunda ve bu davranışın cinâyet telakkî edileceği konusunda İslâm hukukçuları görüş birliği içindedir. Klasik fıkıh kaynaklarında bu konudaki ifadelerin mutlak olarak zikredildiği dikkate alınınca bu hükmün anne sağlığının söz konusu olduğu

²⁰⁹ YAZIR, “Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu”, C: II, s. 385.

²¹⁰ Ömer Faruk Harman, “Çocuk Düşürme”, TDV, C: XIII, s.363.

²¹¹ İbn Manzûr, **a.g.e.**, “c-h-d” mad.

²¹² Muhammed Kays, “el-İchâd: Müşkile em hall?” **Mecelle Câmiat-i Dimaşk**, 1996, C: XII, No: 2, s.48.

²¹³ <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0077.htm>

²¹⁴ Çokar, **a.e.**, s. 51, 53.

durumlarda da geçerliliğini koruduğu düşünülebilir.²¹⁵ Ancak ruhun ne zaman cenîne üflendiği ile ilgili tartışmalardan dolayı İslam alimlerinin iskât-ı cenîne cevaz verme hususunda birbirlerinden farklı görüşleri vardır. Ruhun üflenmesinden önce çocuk düşürmeyi mübah kabul edenler, bu safhaya kadar cenînin vücut yapısının tamamlanmamış olduğunu ileri sürmektedirler.²¹⁶

Hanefîlere göre cenîn, ruh üflenmeden yani yüz yirmi günden önce mekruh olmakla beraber, düşürülebilir.²¹⁷ Yine hanefî alimlerinden İbn Nüceym ve Kâsânî'ye göre ise cenîn kırk günü tamamlamadan önce uzuvları daha belirmemiş olduğu için insan değildir, bu yüzden bu süreden önce düşürülmesi mutlak olarak caizdir.²¹⁸ Hanefîlerin bir kısmına göre de döllenme gerçekleşikten sonra cenîn düşürülemez. Onlar bunu, ihramlı olan kişinin harem bölgesinde av hayvanının yumurtasını kırması durumunda cinâyet işlemiş sayılacağından dolayı anne rahmindeki döllenmiş nutfelerin düşürülmesinin de bir çeşit cinâyet olduğu görüşünden hareketle belirtmişlerdir.²¹⁹

İmam Gazzâlî hariç, Şâfi mezhebinin bazı alimleri ruh üflenmeden önce cenînin iskâtının mutlak olarak câiz olup, ruh üflendikten sonra caiz olmadığı görüşündedirler.²²⁰ İmam Gazzâlî ise döllenmenin ilk anından itibaren cenînin hayatının başladığı ve ona müdahale etmenin caiz olmadığı görüşündedir. Eğer cenîn alaka ve mudğa safhalarındayken ona karşı bir cinâyet işlenecek olursa bunun daha da çirkin olacağına işaret etmiştir.²²¹

²¹⁵ Orhan Çeker, “Çocuk Düşürme”, TDV, C: VIII, s.364.

²¹⁶ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki İbn Âbidîn, (ö. 1252/1836), **Reddül-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr: şerhu Tenviri'l-ebsâr**, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz, Beyrut 1994/1415, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C:IV, s.335-336; el-Mevsılî, Abdullah b. Muhammed b. Mevdud, **el-İhtiyâr li Ta'lili'l-Muhtâr**, İstanbul, 1984, C:IV, s, 168.

²¹⁷ İbn Âbidîn, **a.g.e.**, C: X, 255.

²¹⁸ İbn Nüceym, **a.g.e.**, C: I, s.229; Kâsânî, **a.g.e.**, C: VII, s.325.

²¹⁹ İbn Âbidîn, **a.g.e.**, C: X, s.255.

²²⁰ Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Selame Kalyûbî ö.1069/1659; **Hâşiyetü'l-Kalyûbî alâ Şerhi'l-Mahallî ale'l-Minhâc**, Dâru ihyai'l kütübi'l arabîyy, Kahire, t.y, C: IV, 160.

²²¹ Ebû Hamid Huccetülİslâm Muhammed b. Muhammed Gazzâlî (ö. 505/1111), **İhyau Ulumi'd-Din**, Beyrut, 1983, Dârü'l-Ma'rife, C: II, s.51.

Mâlikî mezhebindeki hakim görüşe göre henüz ruh üflenmemiş de olsa döllemeden itibaren cenînin iskâtı caiz olmaz.²²² Bu mezhepteki bir kısım alime göre de cenînin kırk günden önce düşürülmesi mekruh olmakla birlikte caizdir.²²³

Hanbelî alimleri, çocuk alaka haline geldiğinde onu düşürmenin caiz olmadığını söylerler. Çünkü nutfenin aksine o artık varlık sahasına geçmiştir.²²⁴ Bazı Hanbelîlere göre de cenînin ruh üflenmeden önce iskât edilmesi herhangi bir zaman kaydı olmaksızın mutlak olarak caizdir. Çünkü onlara göre ruh üflenmeyen cenîn yeniden diriltilmeyecektir. Öyleyse bunun bir değeri yoktur.²²⁵ İbn Hazm’a göre, cenînin iskâtı ruh üflenmeden önce de ruh üflendikten sonra da her iki halde caiz değildir.²²⁶

3.3.2. Türk Hukukunda İskât-ı Cenîne Yaklaşım

Ceza Hukuku doktrini açısından cenîn niteliği implantasyonla başlayıp doğumla sonlandığından, bu iki aşama arasında cenînin hayatına müdahale ile son vermek çocuk düşürme suçunu oluşturuyordu. Çocuk düşürme cürmü, 1926 tarihli Ceza Kanunu’nun sistematigi içinde “şahıslara karşı cürümler” babında yer almış ve fasıl başlığı da “kasden çocuk düşürmek ve düşürtmek” biçiminde düzenlenmiştir.²²⁷

1 Mart 1926 tarih ve 765 sayılı Ceza Kanunu’nun ikinci kitabının dokuzuncu babının dördüncü faslının ilk metnine göre, kendi isteği ve hareketi ile çocuk düşüren ya da başkasına düşürten gebe kadın, çocuk düşürmeden araç temin eden kimse ile bir kadının rızası olmaksızın çocuğunu ilaç ya da başka araçlarla ya da müessir fiil ile düşürten kişi cezalandırılmaktaydı. Bu suçlar için çeşitli ağırlaştırıcı ve hafifletici

²²² Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Arafe Desûkî (ö.1230/1815), **Hâşiyetü’l-Desûkî alâ şerhi’l-kebîr**, (y.y.), (t.y.), Dârü’l-Fikr, C: II, s.267.

²²³ Desûkî, **a.e.**, C: II, s.267.

²²⁴ Zeynüddin Ebu’l-Ferec Abdurrahman b. Şihâbuddin el-Bağdâdî İbn Receb, **Câmi’u’l-’Ulûm ve’l-Hikem**, Beyrut 1999, Müessesetü’r-risâle, C: 1 , s. 157.

²²⁵ Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Müflih b. Muhammed İbn Müflih Makdisi. racaahu Abdüssettar Ahmed Ferrac, **Kitâbü’l-Furu’**, Beyrut, Alemü’l-Kütüb, 4.bs. 1984, C: I, s.281.

²²⁶ Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd Zahiri İbn Hazm, (ö. 456/1064), **el-Muhallâ** Beyrut, Dârü’l-Fikr, t.y., C: XI, s.31.

²²⁷ Çokar, **a.e.**, s.207-208.

nedenler de öngörülmüştür.²²⁸ Bu kesin yasaktan sonra 1965 yılında kabul edilen 557 sayılı nüfus planlaması hakkındaki kanun ile annenin sağlığı tehlikede ise veya doğacak çocuğun sakat doğması olasılığı varsa çocuk düşürmeye izin verilmiştir.²²⁹

Daha sonra kürtaj konusu, hukukumuzda iki ayrı kanunda düzenlenmiştir. Birisi 1983 tarihli Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (NPK), diğeri 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu (TCK)'dur. NPK, dönemine göre liberal bir kanundur. Hazırladığı dönemin de etkisiyle olsa gerek, toplumda büyük bir tepki görmeden, 10 haftaya kadar olan gebeliklerde herhangi bir şart aranmaksızın, doğrudan kürtaja imkân tanınmıştır. Hâlbuki başka ülke kanunlarıyla karşılaştırıldığında, konunun kamuoyunda yıllarca tartışıldığı, safların çok keskin bir şekilde ayrıldığı ve tartışmaların hâlâ sürdüğü görülmektedir. Örneğin; Almanya'da bugün Alman Ceza Kanunu'nun en tartışmalı hükmünün hangisi olduğu sorulsa, tereddütsüz verilecek cevap, "kürtaj hükmü" olacaktır. Ülkemizde ise 12 Eylül Dönemi'nin antidemokratik atmosferinin etkisiyle bir tartışma yaşanmamıştır."²³⁰

Ülkemizdeki kürtajı düzenleyen bu kanun (NPK 5. Mad.), "*Gebeliğin 10. haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir*" demekte olup, uterustaki canlının yaşama hakkını tanımamış, onun hayatını sonlandırma hakkını, anne baba adayına vermiştir. 1983 yılında kabul edilen bu yasa ile de Türkiye, Avrupa'daki en liberal kürtaj yasasına sahip ülkeler arasına da girmiştir.²³¹

İsteğe bağlı kürtajın 10 veya 12 hafta ile sınırlandırılması, ondan sonra yapılacak gebeliği sonlandırma işlemlerinde ise anne-babanın bu isteğinin iki doktor tarafından "onaylanmasının" gerekliliğine gösterilen gerekçelerden bir tanesi, "gebeliğin ilk 10 haftasının embriyonun uzuvlarının belirmediği, dolayısı ile "cenîn" niteliği almadığı" iken diğeri, birinci trimestrde yapılan kürtajın taşıdığı riskin,

²²⁸ Çokar, a.g.e., s.207.

²²⁹ Sabahat Tezcan, Nusret H. Fişek, **Çocuk Düşürme: Önemli Tıbbi ve Sosyal Bir Sorun**, Ankara 1980, Çağ Matbaası, s. 5.

²³⁰ Hakeri, **a.g.m.**

²³¹ <http://www.sdplatform.com/Dergi/640/Kurtaj-sadece-tibbi-bir-karar-olabilir-mi-.aspx>

normal doğum olayından daha az olduğu, bu riskin hamileliğin daha sonraki dönemlerinde yapılan kürtajlarda ise giderek arttığıdır.²³²

Oysaki ikinci bölümde yer verdiğimiz gibi tıp biliminin ortaya koymuş olduğu bilgilerde değil 10 hafta, daha cenîn 6. haftaya ulaştığında tüm organ taslaklarının oluşmuş olduğunu gördük. Dolayısıyla kanunun kürtaja 10 haftaya kadar izin veren bu maddesinde belirtilen gerekçe, bugün embriyoloji biliminin sunduğu verilere göre kabul edilebilir değildir, zira bilimsel gerçekliğe de uymamaktadır.

Düzenlemeler dikkate alındığında, kürtajın hukuka uygun olarak kabul edileceği haller üç başlık halinde şöyledir:

1-) Gebeliğin 10. haftası doluncaya kadar, annenin sağlığı açısından bir sakınca olmadığı takdirde gebelik sona erdirilebilir. Bu halde gebeliğin sona erdirilebilmesi için tıbbî bir zorunluluk bulunması gerekli değildir; sadece annenin rızasının alınması gebeliğin sona erdirilmesi açısından yeterli görülmüştür.²³³

2-) Gebelik süresi 10 haftadan fazla ise gebeliğin sona erdirilmesi Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da iki halde kabul edilmiştir: ilki, gebeliğin, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olmasıdır. Böyle bir durumda 10 haftadan fazla da olsa, gebelik sona erdirilebilir.²³⁴ İkincisinde ise derhal müdahale edilmediği takdirde, hayatı ve hayati organlardan birisini tehdit eden acil hallerdir.²³⁵

3-) Türk Ceza Kanunu'na göre kadının mağdur olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi 20 haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebelik sona erdirilebilir.²³⁶

Çalışmamızın ikinci bölümünde ulaştığımız önemli bir netice cenîne ruhun (son adet tarihine göre) 15-16. haftalarda üflenmiş olduğu gerçeğiydi. Artık bu aşamadan sonra ayrıca bir kimlik kazanmış olan insan yavrusunun şartlar her ne

²³² <http://www.sdplatform.com/Dergi/640/Kurtaj-sadece-tibbi-bir-karar-olabilir-mi-.aspx>

²³³ NPHK m.5/I, Tüzük m.3/1.

²³⁴ NPHK m. 5/II, Tüzük m.5/2.

²³⁵ NPHK m. 5/III, Tüzük m.7/1.

²³⁶ TCK, m.99/6.

olursa olsun hayatına son verilemez. Buna göre kanunda geçen 20 haftalık süre ruh üflendikten sonraki bir dönemi ifade edeceğinden gebeliğin sebebi bir mağduriyet de olsa kürtaj kabul edilemez.

3.3.3. İskât-ı Cenînin Cezası:

Çocuk düşürmek ve düşürtmek fiillerinin suç teşkil edip etmemesi felsefî, iktisadî, ahlâkî bakımlardan ve ırk sağlığı, sağlığın korunması yönlerinden doktrinde çeşitli münakaşaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk toplumlarda çocuk düşürme ve düşürtme kadının bedenî bütünlüğünü ihlâl eden fiillerden sayılır, fiil kadın ya da kocasının eseri ise genellikle cezalandırılmazdı. Buna mukabil İbranîlerde çocuk düşürtülmesi halinde ceza, kadının kocası veya hakimler tarafından tayin olunur ve kadının ölümü halinde genel olarak ölüm cezası uygulanırdı.²³⁷

Bugün çocuk düşürme suçu, fakihlerin ve hukuk düşünürlerinin üzerinde yoğunlaştığı, ulusal ve uluslar arası birçok konferansların ortak konusunu teşkil etmiş suçlar arasında sayılır.²³⁸ Cenîne ruhun verilmiş anıyla ilgili tartışmalar bile çocuk düşürmenin gayri meşruluğunda bir tereddüte sebep olmamıştır. Ortaçağ'da, cenîne ilk haftalardan sonra ruh verildiği kanaati yaygın olmasına rağmen ilk günlerdeki çocuk düşürmenin de büyük suç olduğunda şüphe edilmemiştir.²³⁹

Çocuğun annesinden ayrılmasını gerektiren her fiilde bu suç meydana gelir. Cenîn, annesinden bazen canlı, bazen ölü olarak ayrılır. Cenîn hayatına veya ölümüne bakılmaksızın anneden ayrılmasıyla birlikte suç teşekkül etmiş olur. Sadece ölü veya diri olarak ayrılması halinde farklı cezalar söz konusudur. Çünkü bu fiilin cezası neticelere göre değişir.²⁴⁰

İslâm hukukunda iskât-ı cenîne verilen cezaya geçmeden önce bu konunun ana başlığını teşkil eden “cinâyât” kelimesine açıklık getirmemiz gerekmektedir.

²³⁷ Sulhi Dönmezer, **Ceza Hukuku: Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler**, İstanbul 1959, Sulhi Garan matbaası, 4.bs., s.87.

²³⁸ Kâmil Hâlid Saîd, “Cerîmetü'l-İchâd: Dirâse Mukârene”, **Dirâsâtü'l Câmîati'l-Ürdüniyye**, 1979, s. 171.

²³⁹ Harman, “**Çocuk Düşürme**”, TDV, C: XIII, s.363.

²⁴⁰ Abdülkadir Udeh, **İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk**, trc. Akif Nuri, İstanbul 1978, İhya yay., C: III, s.142.

3.3.3.1. Cinâyet Kavramı

Cinâyet; gramer bakımından kişinin işlediği kötülükler ve kazandığı fenâlıklar demektir. Umûmî mânâda işlenen kötülükler için kullanılan master bir kelimedir. Ancak yasaklanan fiiller için istimâl edilerek tahsîs olunmuştur. Kelime aslında meyve koparmak anlamına gelir. Ağaçtan meyveleri birer birer koparmak demektir. Fıkhî ıstılahta ise cinâyet; gerek cana, gerek mala, gerek bunun dışındaki şeylere vâki olan, şer'an yasaklanmış bulunan her fiile verilen addır. İslâm hukuk örfünde cinâyet kelimesi; insanın canına, uzuvlarına vâki fiillere verilen bir terim olagelmıştır. Öldürme, yaralama ve dövme gibi.²⁴¹

İslâm hukukçuları insana karşı işlenen cinâyetleri üç bölüme ayırmaktadırlar:

- I- Mutlak mânâda cana karşı işlenen cinâyet,
- II- Mutlak mânâda candan başka organlara karşı işlenen cinâyetler,
- III- Bir yandan cana karşı olabilen bir yandan da olamayan cinâyetler.

Bu tabirle İslâm hukukçuları cenîne karşı işlenen cinâyetleri kastetmektedirler. Çünkü cenîn bir bakıma can olarak kabul edilir, bir bakıma da can olarak kabul edilmez. Can olarak kabul edilir; çünkü insanoğlunun soyundan gelmektedir. Can olarak kabul edilemez, çünkü anasının karnından çıkmamıştır. Beşeri hukuk terminolojisinde bu tür cinâyete çocuk aldırma veya kürtaj adı verilir.²⁴²

3.3.3.1.1. Fakihlerin Müeyyidesi Bakımından İskât-ı Cenîne Yaklaşımı

“Cenîn, hayat hakkına sahiptir. Cenînin hayatına tecâvüz bir cinâyet sayılır.”²⁴³ İslâm hukukuna göre cenînin annenin rahiminden düşürülmesi bir cinâyettir. Bunu yapan ister anne olsun ister ondan başka biri olsun farketmez.”²⁴⁴

²⁴¹ Udeh, a.g.e., C: II, s.449.

²⁴² Udeh, a.g.e., C: II, s.450.

²⁴³ Bilmen, a.g.e., C: III, s.145.

İslâm hukukunda cenînin hayat hakkının korunmasına dönük düzenlemelerin başında, onun bu hakkını ihlal eden davranışların suç sayılıp belli cezaî yaptırımlara bağlanması gelmektedir. Klasik fıkıhta cenînin, anne ya da bir başkasının haksız fiiliyle düşürülmesi durumunda suçluya hangi tür yaptırımların uygulanması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar açığa çıkmıştır. Suçluya uygulanacak yaptırımlar, cenînin ölü olarak dışarıya çıkması veya sağ olarak dışarıya çıktıktan sonra ölmesi durumuna göre farklılık göstermektedir.²⁴⁵

3.3.3.1.1.1. Cenînin Ölü Olarak Anneden Ayrılması Durumu

Ölü olarak düşen cenîne ğurre²⁴⁶ gerekeceğine dair İslâm mezhepleri arasında ittifak vardır. Cinâyeti işleyen kişi, düşen cenînin sayısı kadar ğurre ödemek durumundadır. Eğer hamile olan kadın iki cenîn düşürürse iki ğurre, üç cenîn düşürürse üç ğurre gerekir, bu böyle devam eder.²⁴⁷

Düşen cenîn için ğurre ödenmesi hükmü Hz. Peygamber'in bir hadisine dayanmaktadır. Ebû Hureyre'den gelen söz konusu hadis şöyledir: “Allah Resûlü (a.s.) Huzeyl kabilesinden kavga eden iki kadın hakkında karar vermişti. Birisi diğerine taş attı, o da karnına değdi. Kadın hamileydi, (taş atan kadın) (hamile) kadının karnındaki çocuğu öldürdü. Bunun üzerine Hz. Peygamber'e dava ettiler. O da, kadının karnında ölen çocuğun diyeti olarak, tam diyetin yirmide biri olan erkek veya kadın bir köle verilmesine hükmetti. Cezaya çarptırılan kadının velisi: ‘Ey Allah'ın Resûlü, yemeyen, içmeyen, konuşmayan, ne de bir çığlık bile atmayan bir şeyden dolayı nasıl olur da ceza ödemeye mahkum olurum? Böyle şeyler geçerli olmaz.’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Bu adam ancak kâhinlerin

²⁴⁴ Muhammed Ebu Zehra, **İslâm Hukukunda Suç ve Ceza**, Trc. İbrahim Tüfekçi, İstanbul 1994, Kitabevi yay, C: II, s. 534.

²⁴⁵ Türkan, **a.e.**, s. 821-822.

²⁴⁶ Ana rahmindeki çocuğun düşürülmesinden dolayı ödenmesi gereken tazminat. Koçak, **“Ğurre”**, C: XIV, s.211.

²⁴⁷ İbn Âbidîn, **Hâşiyetu Reddi'l-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar:Şerh-i Tenvîri'l-ebsâr**, İstanbul 1984, Kahraman yay., C: VI, s.589.

kardeşlerinden biridir. (adam yaldızlı sözlerle muhatabını büyülemeye çalışan kâhinlere benzetilmiştir.)”²⁴⁸

Buna göre İslâm hukukçuları, cenîn diyetinin annenin diyetinin onda biri (tam diyetin yirmide biri) yani beş deve, 50 dinar veya 600 dirhem (Hanefilere göre 500 dirhem) olduğunu ifade etmişlerdir.²⁴⁹

Öte yandan cenînin hangi safhadan itibaren düşürülmesinin ğurreyi gerektirdiği hususu da çocuk düşürmenin dinî ve hukukî hükmü konusundaki görüşlerle bağlantılı olarak fakihler arasında tartışmalıdır.²⁵⁰

Hanefilere göre ğurrenin gerekli olması için düşük çocuğun müstebînu’l-hilka (uzuvları belirmiş) olması şartı vardır. Müstebînu’l-hilka olmayan düşüklerde uygun bir ta’zîr²⁵¹ cezası gerekip ğurre gerekmez. Çünkü bu gerçek bir cenîn değil, bir mudğadan ibarettir. Eğer duracak olsa bunun bir insan olarak teşekkül edeceğine dair güvenilir bir topluluğun şهادeti olursa cinâyeti işleyen kişi hakkında hükümet-i adl²⁵² cezası gerekir.²⁵³

Şâfiilere göre ğurrenin gerekli olması için cenînde ya el, ya ayak ya da göz gibi insan suretinden bir şey olması gerekir. Eğer mudğa olarak düşer de insana ait bir organ onda belirmemiş olursa, güvenilir bir topluluktan dört kadının bunda insânî çizgiler var ama gizli demesi halinde ğurre gerekir.²⁵⁴

Mâlik b. Enes’e, bir adam bir kadının karnına vurduğunda (kadın) mudğa ya da alaka halinde, ne parmağı ne gözü ne de başka bir organı belirginleşmemiş bir (cenîn) i ölü olarak düşürürse bunun için ğurre gerekir mi diye sorulduğunda şöyle

²⁴⁸ Buhârî, **Sahih**, Tıb 46; Müslim, **Sahih**, Kasâme 36.

²⁴⁹ Muhsin Koçak, “**Ğurre**”, TDV, C: XIV, s.211.

²⁵⁰ Koçak, “**Ğurre**”, TDV, C: XIV, s.212.

²⁵¹ Fıkıhta had suçları ve cinâyetlerdeki gibi belirli cezası bulunmayan suçlara verilecek, miktarı ve uygulanması yöneticiye veya hakime bırakılmış cezaları ifade eder. Tuncay Başoğlu, “**Ta’zîr**”, TDV, C: XL, s.198.

²⁵² Şahısların vücut bütünlüğüne karşı işlenen ve cisimde sabit eser bırakan, organ ve fonksiyonları kısmen yok eden, daha genel bir ifadeyle beden bütünlüğünü ve sağlığını bozan taksirli müessir fiillerde mağdura ödenecek tazminat miktarının hakim tarafından belirlenmesini ve bu tazminatı ifade eden bir terim. Şamil Dağcı, “**Hükümet-i Adl**” TDV, C: XVIII, s. 463.

²⁵³ Bilmen, **a.g.e.**, C: III, s.150.

²⁵⁴ Ebü’l-Hüseyn Yahyâ b. Ebü’l-Hayr b. Salim İmrânî, (ö.558/1163), **el-Beyân fî mezhebi’l-İmam eş-Şâfiî**, i’tina bih Kâsım Muhammed en-Nuri. Beyrut 2000, Dârü’l-Minhac, C: XI, s.496.

cevap vermiştir: kadın düşük yaptığında (hamile olduğu biliniyorsa) mudğa da olsa, alaka ya da bir kan (pıhtısı) da olsa onun için ğurre gerekir.²⁵⁵

Hanbelîlere göre, düşen şeyde eğer insan sureti yoksa bunun için bir şey gerekmez çünkü biz onun cenîn olup olmadığını bilemeyiz. Eğer (kadın) mudğa düşürürse bilirkişiler de bunda gizli bir insan sureti olduğunu söylerlerse bunun için ğurre gerekir.²⁵⁶

İbn Hazm'a göre, darp edilen hamile bir kadının düşürdüğü cenîn dört aylıktan önce ise yani (yaratılışı) tamamlanmadan önceki bir durumda ise ğurre vacip olur fakat keffâret²⁵⁷ gerekmez. Eğer cenîn dört ayını tamamlamışsa yani kendisine ruh üflenmişse ğurre ile birlikte keffâret de gerekir. Hz. Peygamber (a.s.) her doğanın fitrat üzere doğacağını söylemiş olduğundan ve Allah'ın insanlarda yarattığı ruh da mü'min ve hanîf olduğundan âyette belirtildiği gibi (en-Nisâ 4/92) bir köle azad etmek gerekir eğer bu yapılamıyorsa iki ay peşpeşe oruç tutmak gerekir. Çünkü hata ile bir mü'min öldürülmüş demektir.²⁵⁸

Ayrıca fakihlerin çoğunluğuna göre anneye karşı işlenen cinâyette ölü düşen cenîn için ğurrenin gerektiği durumlarda keffâret de gerekir. Ebû Hanife'ye göre ise gerekmez çünkü Hz. Peygamber ğurrenin gerekli olduğunu söylediği zaman keffâretin de gerekeceğini söylememiştir.²⁵⁹

²⁵⁵ Abdüsselam b. Saîd Tenuhi Sahnun, (ö.240/854), **el-Müdevvenetü'l-kübra**, Beyrut 1905, Dâru Sadır, (dış kapaktaki yazar adı:Malik b. Enes), C: VI, s.399.

²⁵⁶ Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî İbn Kudâme (ö. 620/1223), **el-Muğnî**, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî, Abdülfettâh Muhammed el-Hulv, Kahire 1992, Hecr li't-tibaa ve'n-neşr, 2.bs., C: XII, s.63.

²⁵⁷ Hataen adam öldürme, yemini ve orucu bozma, ihram yasaklarına uymama, zıhar yemini gibi durumlarda emredilmekle birlikte biz ceza olmaktan çok iyi niyetli fakat hatalı müslümanın eğitimi, kölelerin hürriyete kavuşturulması, sosyal dayanışmanın gerçekleşmesi gibi çok maksatlı, ibadet yönü ağır basan bedenî ve malî bir mükellefiyettir. Bardakoğlu, **"Ceza"**, TDV, C: VII, s.474.

²⁵⁸ İbn Hazm, **a.g.e.**, C: XI, s.30.

²⁵⁹ Zeydân, **el-Kısas ve'd-diyât fi's-şeriatî'l-İslâmiyye**, Beyrut 1998, Müessesetü'r-Risâle, s.248.

3.3.3.1.1.2. Cenînin Anneden Sağ Olarak Ayrıldıktan Sonra Fiil Sebebiyle Ölmesi Durumu

Cenîn, anneye karşı kasten ya da hataen işlenen bir suçtan dolayı ölü olarak düşerse ğurre gerekir; eğer diri olarak çıkar da sonra ölürse buna tam diyet gerekir ve diyetle birlikte ittifakla keffâret de gerekir. Peki cenînin kasıtlı olarak düşürülmesi durumunda kısas gerekir mi? Bu konuda fakihler arasında ihtilaf vardır.²⁶⁰

Hanefî, Şâfiî ve Hanbelîlere göre cenîne karşı işlenen cinâyet sırf kasten olmaz ancak kasta benzer (şibh amd) ya da hatalı bir şekilde olur. Bu yüzden de cenîn diri olarak düşüp de ölürse kısas gerekmez sadece diyet vacip olur.²⁶¹ Onlar, cenînin ölümünün bir başkasının darb edilmesiyle gerçekleştiği fikrine dayanarak kısas gerekmeyeceği görüşündedirler. Mâlikîlerden İbn Kasım, Hanbelîlerden İbnü'l-Cevzî farklı bir görüş belirtmişlerdir.²⁶²

Hanefîlere göre kısas ancak birbirine denk olan iki kişi arasında sözkonusu olur. Cenîn ise bir bakıma kişi sayılır, bir bakıma sayılmaz. İnsandır fakat buna itibar olunmaz çünkü annesinden daha ayrılmamıştır, annesinin karnında olduğu sürece kâmil vücub ehliyetine sahip değildir.²⁶³

Mâlikîlerde tercih edilen görüşe göre cenînin kasıtlı düşürülmesi durumunda kısas gerekir.²⁶⁴ İbn Hazm da bu görüştedir.²⁶⁵

Hanbelîlerden İbnü'l-Cevzî'ye göre, cenîne ruh üflenmeden önce kasten düşürülürse büyük bir günah olur çünkü oluşumu tamamlanmaya doğru gitmektedir. Ne var ki bu, ruh üflendikten sonraki duruma nazaran daha küçük bir günahıdır. Eğer ruh üflendikten sonra cenîn kasten düşürülürse bu bir mü'mini öldürmek gibi sayılır.

266

²⁶⁰ el-Abd Halil Ebû 'İyd, el-İchâd ve Ukûbetuhu fi'l-Fıkhi'l-İslâmî, **Dirâsât ulûmu's-şerîa ve'l-kânûn**, 2003, C: XXX, No: 1, s.219.

²⁶¹ İbn Kudâme, **a.g.e.**, C: XII, s.63, 68; Vehbe Zuhayli, **el-Fıkhu'l-İslâmî ve edilletuhû**, 4.bs., Dımaşk 1997/1418, Dârü'l-Fıkr, C: VII, s.5775.

²⁶² Ğânim, **a.g.e.**, s.190.

²⁶³ Kâsânî, **a.g.e.**, C: X, s.357-358.

²⁶⁴ Desûkî **a.g.e.**, C: IV, s.269.

²⁶⁵ İbn Hazm, **a.g.e.**, C: XI, s.31.

²⁶⁶ Ebü'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201), **Ahkâmü'n-nisa**, Beyrut 1985, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, s.374.

3.3.3.1.2. Türk Hukukunda İskât-ı Cenînin Müeyyidesi

Türk Ceza Kanunu 99. ve 100. maddeleri, çocuk düşürme ve çocuk düşürtme suçlarını düzenlemektedir. Kanun hükmü uyarınca, belli bir süreye kadar gebeliğe son verilmesi isteğe bağlı tutulmuş olmasına karşın, on haftadan fazla olan gebeliğe ise rıza olsa dahi kadının çocuğunu düşürtmesi suç kabul edilmiştir. TCK, kadının bedeninde gerçekleşen doğal bir olay olan gebeliğe kadının rızasını on haftayla sınırlamıştır. Başka bir ifadeyle gebelik süreci kanun koyucu tarafından belli düzenlemelere tabi kılınmıştır. Gebeliğin sonlandırılması bazen tıbbi gereklerden bazen de kadının rızasıyla gerçekleşebilmektedir.²⁶⁷

İsteyerek çocuk düşürme ve düşürtme ile ilgili Türk Ceza Kanunu'nda şu maddeler mevcuttur:

*“Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.”*²⁶⁸

*“Tıbbî zorunluluk bulunmadığı hâlde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu durumda, çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında da bir yıla kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.”*²⁶⁹

*“Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.”*²⁷⁰

*“Birinci fıkra yazılı fiil kadının beden ve ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”*²⁷¹

“İkinci fıkra yazılı fiil kadının beden ve ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile

²⁶⁷ http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_974.htm

²⁶⁸ TCK, m.100/1.

²⁶⁹ TCK, m.99/2.

²⁷⁰ TCK, m.99/1.

²⁷¹ TCK, m.99/3.

cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”²⁷²

“Rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftayı doldurmamış olan bir kadının çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürtülmesi halinde; iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan diğer fiiller yetkili olmayan bir kişi tarafından işlendiği takdirde, bu fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılarak hükmolunur.”²⁷³

“Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında son erdirilmesi gerekir.”²⁷⁴

Değerlendirme

İslâm alimlerinin ifadelerinde ve Türk Hukukunda, cenîn ve onun hukuki durumuyla ilgili belirtilenlerde mali hakları (vasiyet, miras, vakıfta lehtar olma gibi) konusunda cenînin anne rahmindeki safhasına dair herhangi bir ölçütün esas alınmamış olduğunu görmekteyiz. Cenînin bu haklara hangi safhadan itibaren ehil olabileceğine dair bir sınırlama getirilmemiştir. Hatta medeni kanunda daha annesinin rahminde dahi olmayan bir cenînin vasiyet hakkı olabileceği kaydedilmiştir.

Bununla birlikte, cenînin iskât edilmesi yani hayat hakkının elinden alınmasının caiz olması konusunda İslâm alimleri ya cenînin uzuvlarının belirmiş olmasını ya da cenîne ruh üflenmiş olmasını sınır kabul etmişlerdir. Cenîne karşı olabilecek bir müdahale durumunda da, bu temel aldıkları ilkelere göre hükümler vermişlerdir. Örneğin cenînin düşürülmesi halinde fiili işleyen kişiye ceza verilebilmesi için hayatı sona erdirilen cenînde insan suretinin bulunmasını şart

²⁷² TCK, m.99/4.

²⁷³ TCK, m.99/5.

²⁷⁴ TCK, m.99/6.

koşup, görünürde insana dair bir iz yoksa bunun için hiçbir ceza gerekmeyeceğini belirtenler mevcuttur. Oysa Allah âyetlerinde cenînin oluşum safhalarından açıkça bahsetmekte, Hz. Peygamber de hadislerinde bunları bildirmektedir. Yani kesin olarak anlaşılan o dur ki, bu varlık annesinin rahminde hayat sahibidir, çünkü gelişip büyümekte, halden hale geçmektedir. Ne zaman olursa olsun dinen geçerli bir mazeret olmadığı sürece bunun hayatına son vermek cinâyetten başka bir şey ifade edemez.

Pozitif hukuktaki maddelere baktığımızda ise 10 haftanın kürtaja sınır olarak getirildiğini görmekteyiz. Buna gerekçe olarak cenînin uzuvlarının henüz belirmemiş olduğunun gösterilmesi ikinci bölümde detaylıca açıkladığımız embriyolojik verilerle hiçbir surette uygunluk arz etmemekte olup kabul edilmesi mümkün değildir. Zira ilk 6 haftada organ taslaklarının oluştuğu bilimsel bir gerçektir. Yine çocuk düşürme eyleminin rızaya dayalı olup olmadığı dini hükmü bakımından bir fark yaratmamaktadır. Mağdur olunan bir durumda da olursa, anne hayatı tehlikede olmadığı sürece kürtaj caiz değildir. Ruh üflendikten sonra ise hiçbir şekilde cenînin düşürülmesine cevaz verilemeyeceği kanaatindeyiz.

Çocuk aldırmanın bir cinâyet olduğunu çağdaş İslâm alimlerinden Yusuf el-Kardâvî şu sözlerle izah etmiştir: Bazı cahiliyet devri Araplarının yaptığı gibi anne veya baba, çocuğu öldürmek suretiyle onun bu yaşama hakkına tecavüz edemez. Bu konuda kız ve erkek eşittir. Allah buyurur: “ *Çocuklarınızı yoksulluk endişesiyle öldürmeyiniz. Biz onlara da, size de rızık veririz. Onları öldürmek, şüphesiz büyük bir günahtır.*” (İsra 31) “*Kız çocuğunun hangi suçtan dolayı öldürüldüğü kendisine sorulduğu zaman.*” (Tekvir 8-9) bu işin müsebbibi ne olursa olsun (ister fakirlik ve rızık darlığı gibi iktisadî olsun, ister çocuksuz olduğu takdirde ilerde utanma endişesi gibi gayri iktisadî olsun) İslâm, bu vahşi işlemi en şiddetli şekilde haram kılınmıştır. Çünkü bu, katildir, nesli kesmektir ve zayıf bir cana tecavüz etmektir. Bunun için Hz. Peygamber’e

_ “En büyük günah hangisidir” diye sorulduğu zaman;

_ “Allah seni yarattığı halde, O’na karşı koymandır,” cevabını verdi.

_ “Sonra hangisidir?”

—“Senin, rızıkına ortak olmasından korktuğun çocuğunu öldürmendir.” buyurdu.” Bu hadis müttetekun aleyhdir.²⁷⁵

İşkât-ı cenînin cezasıyla ilgili olarak Kur’ân-ı Kerim’de diyetin miktarı ve nasıl ödeneceği ile ilgili şimdilik bir detay görememekteyiz fakat bu konuda ayrı bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz. Cenîn diyetinin ğurre olduğunu bildiren geride bahsi geçen hadiste Allah Resulü’nün, yemeyip içmeyip ses çıkarmayan cenînden dolayı cezaya itiraz eden adamı, muhatabını büyülemek için süslü sözler söyleyen kahinlere benzetmesi, bu yolla anne karnındaki cenînin kıymetini kayıtsız şartsız bir ifadeyle dile getirmesi, cenînin bir sınır aranmaksızın varlığından ilk haberdar olunan andan itibaren bile hayat hakkının bulunduğu açık bir göstergesidir.

Ne Kur’ân’da, ne de hadislerde geçen “*çocuklarınızı öldürmeyin*” ifadelerinde herhangi bir sınırlandırmanın olmadığını görmekteyiz. Bu, insan evladı olan cenînin hangi safhasında olursa olsun düşürülemeyeceğine bir delil teşkil etmektedir. İsrâ suresi 33. âyette “*Haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın muhterem kıldığı cana kıymayın.*” buyrulmaktadır ki, cenîn de annesinin rahmine tutunduğu andan itibaren bir canlıdır, onu öldürmek de Allah’ın haram kıldığı cana kıymak demektir. Ğurre ile ilgili geçen hadislerde Allah Resûlü, cenînin hayatına son veren fiilden dolayı bu cinâyeti işleyenin söz konusu cezayı ödemesine hükmederken, düşen çocukla ilgili olarak “*ما في بطنها*” (annesinin karnında olan) ifadesini kullanmaktadır. Anne karnındaki bu yavrunun uzuvlarının belirmiş olup olmaması gibi bir sınırlandırma yapmaksızın cezaya hükmetmektedir.

Cenînin yaşam hakkına dair bir kaydın olmadığını yine, Peygamberimiz’in recme çarptırılan bir kadının cezasını, önce hamileliğinden dolayı, ardından da çocuğunu emzirmesi için ertelemiş olmasından anlamaktayız. Bu tavriyla Peygamberimiz dikkatlerimizi çocuğun ne şekilde oluştuğuna da değil, cenînin hayatının korunmasına çekmiştir. Bu, aynı zamanda zinanın da kürtaja haklı bir

²⁷⁵ Yusuf el-Kardâvî, **İslâm’da Helal ve Haram**, Trc. Mustafa Varlı, Ankara t.y., Hilâl yay., s.246.

gerekçe oluşturmamayaacağını göstermektedir. Aynı şekilde tecavüzün de kürtaja haklı bir gerekçe oluşturmamayaacağı söylenebilir.²⁷⁶

Annenin hayatının tehlikede olduğu kesin bir şekilde heyet raporuyla biliniyorsa ancak kürtaja izin verilmesi, bunun da cenîne ruh üflenmeden önce gerçekleştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ruh üflendikten sonra ise cenîn artık tam bir insan haline geldiği için hiçbir şart aranmaksızın kürtajın caiz olmadığını düşünmekteyiz. Ceza hususuna gelince, Hz. Peygamber (a.s.)’in, sözlerinde herhangi bir kayıt belirtmeksizin ğurreye hükmetmiş olduğunu görmekteyiz. Düşüncemize göre hadiste geçen olayda cenîn, ruh üflenmeden önceki bir safhada olabilir. Çünkü ruh üflendikten sonra tam bir insan halini almaktadır ki bunun için de ğurreden ziyade artık tam diyetin gerekmesi, çalışmamızın bizi götürdüğü bir netice olmaktadır. Bu noktanın detaylıca araştırılıp aydınlatılmasına ihtiyaç vardır.

Kürtajla ilgili Din işleri Yüksek Kurulu’nun kararı şöyledir: *“Gerek insan suretini alıp kendisine ruh verildikten sonra ve gerek bu şekilden önce telafi nefis gibi veya tabibi hazık’ın lüzumlu gördüğü mazeretlerden başka herhangi bir ilaç kullanmak veya başka bir muamele yapmak suretiyle gebe kadınların rahimlerindeki nutfe veya çocuğu kasten düşürmeleri, İslam müçtehitleri tarafından Kur'an-ı Kerim ve Ehadisi Nebeviyenin delaletlerinden içtihat edilen hükümlere göre bir insanı öldürmek gibi cinayet olduğunun ve kendilerine bu dünyada kısas lazım gelmez ise de; diyet ve kefaretille beraber varis olmamak gibi hükümler terettüp edeceğinin ve böyle bir günahı irtikapları sebebiyle ayrıca cezaya da müstehak olacaklarının bildirilmesi uygun olacağı müteala edilmiştir.”* (14/08/1956 tarih ve 56 sayılı karar)

Kararda geçen *“kadınların rahimlerindeki nutfe veya çocuğu kasten düşürmeleri”* ifadesine dikkat çekmemiz gerekmektedir. Nitekim bölüm başında nutfenin ne demek olduğundan, çeşitlerinden bahsedilirken bunun bir bitki tohumu gibi olduğunu, ancak ekim yapıldığı takdirde meyve verebileceğini yani insan için düşünüldüğünde döllenmiş yumurta olan nutfenin, anne rahmine tutunmasıyla bir cenîne dönüşebileceğini açıklamıştık. Buna göre de insan hayatının rahme tutunma zamanı olan ilk 6-7 günde başladığını belirtmiştik. Zira bu durum, çok önemli başka

²⁷⁶ Ahmet Ekşi, **İslam Tıp Hukuku: çağdaş tıp problemlerine islamın getirdiği hukuki çözümler**, İstanbul 2011, Ensar yay., s.129,130.

bir noktaya temas etmektedir ki bu da çeşitli hamilelikten korunma yöntemleri ve tüp bebek tedavileri hakkındadır. Çünkü söz konusu bu işlemler nutfeyi (zigot) imha etme sonucunu doğurmaktadır. Örneğin doğum kontrol haplarının içerdiği hormonlar östrojen ve progesteron hormonlarının laboratuvar koşullarında üretilmiş türevleridir. Bu maddeler aynen orijinaleri gibi beyinden hormon salgısını azaltma özelliğine sahiptirler. Böylece beyin bu hormonları sanki yumurtalıklardan salgılanıyormuş gibi algılar ve kendi hormonlarının salgısını durdurur. Yumurtlama işlevi devre dışı kaldığından gebe kalma da söz konusu olmaz. Doğum kontrol hapları kullanan kadınlarda bu mekanizma yumurtlama olgusunu ortadan kaldırmada her zaman başarılı olamayabilir. Yumurtlama ortaya çıksa dahi doğum kontrol haplarının içeriğinde bulunan ve vücuda ilaç alımıyla yumurtalıklardan salgılanan miktardan nispeten daha fazla giren progesteron türevi madde, rahim iç tabakasını embriyonun yerleşmesine elverişsiz hale getirir. Aynı madde rahimağzı salgısını spermlerin geçişine elverişsiz hale getirerek gebeliği engeller.²⁷⁷ Döllenmiş bir yumurta hücresinin rahimde yuvalanmasını geciktiren, önleyen ertesi gün hapı da, eğer döllenmiş yumurta hücresi rahimde zaten yuvalanmışsa etkili değildir.²⁷⁸

Sıkça kullanılan doğum kontrol yöntemlerinden bir diğeri de spiraldir. Bunun çalışma mekanizması da, hem spermleri öldürüp tüplere geçişlerini engellemek hem de her şeye rağmen tüplerde oluşan döllenmiş bir yumurtanın rahim içine yuvalanmasını önlemektir.²⁷⁹

Nutfenin rahme tutunmasını engelleme şeklinde hamileliği önleyen bu gibi doğum kontrol yöntemlerine cevaz verilmesinin nedeni geride bahsettiğimiz gibidir. Nitekim âyetlerden hareketle değinmiş olduğumuz tohum benzetmesi buna izin vermektedir. Tüp bebekle ilgili olan hususu da Hayrettin Karaman şöyle açıklamaktadır:

Tüp bebeği uygulamasında ihtiyaten birden fazla yumurta sperm ile birleştiriliyor, sonra bunların en uygun olanı rahime yerleştiriliyor, geri kalanları imha ediliyor. Bunu caiz gördüğümüz takdirde -rahim duvarına tutunarak

²⁷⁷ <http://www.jinekoloji.net/oks.html>

²⁷⁸ <http://www.gata.edu.tr/cerrahibilimler/arsiv/kadindogum/sss/ap2.html>

²⁷⁹ <http://www.jinekolognet.com/spiral.asp>

beslenmeye başlama safhasına kadar- embriyonun imhasını da (dolayısıyla buna sebep olsa bile spirali de) caiz görmemiz gerekir. Kendi haline bıraktığımız, müdahale ile imha etmediğimiz takdirde çocuk olacak embriyo ancak rahim duvarına tutunmuş embriyodur. Bundan önceki safhalarda imha edilen sperm, yumurta, zigot, ve embriyo kürtaj sayılamaz.²⁸⁰

Döllenmeden sonra, döllenmiş yumurta (zigot) yaklaşık 30 saat, dıştan tespit edilebilir bir değişiklik olmaksızın sessiz kalır. Bu sırada erkek ve dişiden gelen kromozomlar birleşmiş, yeni canlının kromozomları oluşmuştur. Rahim tüplerinin içinde gerçekleşen döllenmeden sonra, zigot tüpün içinde rahime doğru ilerler. Rahme ulaşması 3-5 gün sürer. Bu aşamalarda zigot, bölünerek çoğalır. Hücre sayısı 2, 4, 8, 16... olarak artar. Yuvalanma aşamasındaki zigot, bir boşluğu çevrelemiş, tek tabaka halinde dizilmiş hücrelerden oluşur. Bu hücre topluluğunun bir tarafındaki hücreler sayıca ve tabaka olarak daha fazla gelişir. Bu bölge rahime yapışma bölgesidir. Yuvalanma döllenmeden sonra 5-8' inci günlerde başlar, 9-10' uncu günlerde tamamlanmış olur. Yani kadının adetine daha 4-5 gün varken, döllenme ve yuvalanma işlemi tamamlanmıştır. Kadın, adetinin olmaması ile gebeliğini fark ettiğinde, embriyo yaklaşık 15-20 günlük olmuştur.²⁸¹ Netice olarak tohum çoktan toprağına sarılmış yani cenîn, annesinin rahmine tutunup bir insan yavrusu olma yolunda gelişme göstermeye başlamıştır. Onu yuvasından kazıyıp almak demek olan kürtaj yalnızca anne karnındaki bebeğı zarar vermekle kalmaz, gerek psikolojik gerekse de fiziksel anlamda kadın için de tehlike arz etmektedir.²⁸²

Psikolojik boyutta düşünülecek olursa, hangi yaştaki kadında olursa olsun kürtaj kararını verebilmek oldukça zordur. Hangi gerekçeyle olursa olsun bu karar sonrasında kadında psikolojik etkilenme beklenir. Hüzün, suçluluk duygusu, korku, endişe gibi duygular yaşanır sıklıkla. Kendi içindeki bir canı sonlandırmak kadının kendinden bir parçayı öldürmesidir ve hüzün vericidir. Nasıl bir şey olduğunu ve eğer yaşasaydı neye benzeyeceğini bilemediğı bu canlının ölümüne karar vermek

²⁸⁰ <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0072.htm>

²⁸¹ <http://www.gata.edu.tr/cerrahibilimler/arsiv/kadindogum/sss/ap2.html>

²⁸² Kürtajın tehlikeleri için bkz. Abdulahat Ucatlı, "İslâm Hukukunda Cenîne Müdahalenin Hükümü", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.48-51.

suçluluk hislerini doğurur.²⁸³ Yine, kadın doğum ve psikiyatri uzmanları kürtajın, kadınlar kendi isteğiyle yaptırmış olsa bile, beden ve ruh dengesini bozduğunu söylüyor. Kürtaj yaptıran birçok kadın ömür boyu bunun acısını ve pişmanlığını yaşıyor.²⁸⁴

²⁸³ <http://www.e-psikiyatri.com/kurtaj-psikolojisi-32840>

²⁸⁴ http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=3230

SONUÇ

Giriş ve üç bölüm halinde sunduğumuz çalışmamızın “Kur’an ve Hadislerde Ruh” başlıklı birinci bölümünde ruh kavramının, herkesçe kabul edilen anlamlarından (Cebrail, vahiy) ziyade, kimi çevrelerce reddedilen, insanın görünen bedeninin dışında görülemeyen manevi bir varlığına da işaret ettiği yani onun ruh ve bedenden müteşekkil bir canlı olduğu ve bu ruhun anne rahminde yaratılışı tamamlandıktan sonra cenîne üflendiği delilleriyle ortaya konuldu.

“Cenînin Oluşum Safhaları ve Ruh Üflenmesi” başlıklı ikinci bölümde anne karnında yaratılış aşamalarını ve meleğin cenîne ruh üflemesini anlatan hadisler, âyetler ve embriyoloji biliminin verileriyle ayrıntılarıyla incelendi. Bunun sonucunda, hadisler arasında ruh üflenme zamanı (40, 42, 45, 120) bakımından bir ihtilaf olduğunu söyleyenlerin aksine, tüm bu gün sayısı farklılıklarının embriyolojide bir gerçekliğe işaret edebileceği neticesine ulaşıldı. Bu tarihsel değişikliklerde fark edilen önemli bir diğer husus da Peygamberimizin ölçüyü yumurtanın ilk oluşumuna göre, embriyologların döllenme tarihine göre, kadında doğumcuların ise son adet tarihine göre almış olmasıdır. Bu çalışmada Kur’an’daki ilgili âyetlerin (anne karnında taşınma süresini ve emzirme dönemini bildiren) birlikte okunması ve hadislerin bilimsel verilerin yardımıyla değerlendirilmesi neticesinde ruhun üflendiği hafta ortaya konuldu. Rahme tutunma yani alaka döneminin başlangıcından itibaren cenînin yaşama hakkına sahip olduğu sonucuna ulaşıldı. Ayrıca insanın bitkiye benzetildiği âyetler de bu yaklaşımımızı önemli ölçüde etkileyip, çalışmamızda ciddi boyutta yol gösterici oldu.

Yine, bu alandaki yeni bilimsel verilere göre anne karnındaki bebek belli bir dönemden sonra annesinin sesini tanıyabilmekte ve bir takım uyaranlara karşı duyuşsal ve bilişsel anlamda farklı yanıtlar verebilmektedir. Bu durumun, cenîne ruhun üflenmesinden sonraki bir döneme rast geldiği araştırmalarımız neticesinde ortaya çıkmış oldu.

Üçüncü bölümde “Cenînin Şahsiyeti Problemi ve İskat-ı Cenîn” başlığı altında halen dünyanın üzerinde tartıştığı, cenînin ne zaman insan kabul edileceği yani insan hayatının ilk ne zaman başladığı sorusu merkeze alınmıştır. Bu probleme naslar ve tıp bilimi ışığında cevap verilmeye çalışıldı; insan hayatının implantasyonla (rahme

tutunmayla) başladığı ve bu andan itibaren sonlandırılmasının caiz olmadığı sonucuna varıldı. Cenînin hayatına karşı işlenen suçlarda cezanın ne olması gerektiği konusunda İslâm hukukundaki ve pozitif hukuktaki farklı yaklaşımlara yer verilmiş, ilgili hadislerden hareketle, cenînin düşürülmesi durumunda ceza verilebilmesi için uzuvlarının belli olması ya da ruhun üflenmiş olması gibi bir kaydın bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla hangi dönemde olursa olsun, cenînin hayatına müdahale durumunda eylemi gerçekleştirene ceza verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak, tüm bu çalışmadan elde ettiğimiz netice, cenînin, ruhun üflenmesiyle birlikte çok önemli başka bir döneme giriş yaptığı ve bunun sonucunda idrak bağlamında birtakım mühim değişimlerin kendisinde zuhur ettiği, bu olayın da onun şahsiyetinin temelini oluşturduğudur. Tıp alanında yapılacak yeni çalışmaların, son adet tarihine göre 15. haftanın ardından yani cenîne ruh üflendikten sonraki dönemde meydana gelen önemli değişikliklere daha geniş alanda ve detaylı bir şekilde ışık tutacağını umuyoruz. Bununla birlikte cenîne karşı işlenen cinâyetlerde verilecek ceza ile ilgili bilgi sadece hadislerde bulunmaktadır. Bunlarda da katledilen cenînin kaç haftalık ya da günlük olduğuyla ilgili herhangi bir detayın mevcut olmadığını, Hz. Peygamber'in tek bir ceza olarak ğurreye hükmettiğini görmekteyiz. Çalışmamızdan elde ettiğimiz verilere göre cenînin ruh üflenmeden önce ve sonra düşürülmesine göre cezanın değişmesi ve bu konu üzerinde ayrıca bir çalışma yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

Kur'ân-ı Kerîm.

- ABDULBÂKÎ, Muhammed Fuâd: **el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim**, Kahire, 1996.
- AKINTÜRK, Turgut: **Medenî Hukuk**, İstanbul 2008, Beta yay. 13.basım.
- Ana Britannica: genel kültür ansiklopedisi**, İstanbul 2004, Ana yay. C: VII.
- ÂSİM EFENDİ, **el-Okyânûs (Kâmus Tercümesi)**, İstanbul, 1305 (h).
- ATEŞ, Süleyman: **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, İstanbul 1988, Yeni Ufuklar Neşriyat, C: VII.
- AYBAŞ, Güldalı: **Gebelik Döneminde Görülen Psikososyal Değişikliklerin Gebe, Fetüs ve Çocuklar Üzerine Olan Etkisinin Değerlendirilmesi**, Ankara 1997, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi.
- BÂCÎ, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef (ö. 494.h): **el-Muntekâ Şerhu'l-Muvattâ**, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kahire 1914, C:VII.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: **Felsefe**, İstanbul 1938, Sebat yay.
- el-BÂR Muhammed Ali: **Halku'l-insani beyne't-tıb ve'l-Kur'ân**, Cidde 1991, ed-Dâru's-Suudiyye, 8. bs.
- BARDAKOĞLU, Ali: **“Ehliyet”**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C: X.
- “Diyet”**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C: IX.
- BAYINDIR, Abdülaziz: **Fıtrat Kitabı Kur'ân-ı Kerim Meali/30.cüz Namaz Sureleri**, İstanbul, 2010, Süleymaniye Vakfı yay.
- Kur'ân Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar**, İstanbul 2007 Süleymaniye Vakfı yay.

Ruh ve Vücut Dengesi <http://www.suleymaniyevekefi.org/fitrat-ve-tip-arastirmalari.html>

- BİLMEN, Ömer Nasuhi: **Hukûk-u İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu** (ö. 1391/1971), İstanbul 1968, Bilmen yay., C: III.
- BOLAY, Süleyman Hayri: **Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü**, İstanbul 1981, 2. bs. Ötüken yay.
- el-BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari (ö. 256/870): **Sahîhü'l-buhârî**, İstanbul 1979, el-Mektebetü'l-İslâmiyye.
- BULAÇ, Ali: **Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı**, İstanbul t.y., Bakış yay.
- BURSEVÎ, İsmail Hakkı (ö. 1137/1725): **Ruhü'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'ân**, İstanbul 1969, Mektebetü'l-Eser yay, C: XIII.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, İstanbul 1986, C: XI.
- el-CÜRCÂNÎ, Ali İbn Muhammed İbn Ali (816H/1413M): **Kitâbü't-Ta'rifât**, Beyrut, 1996.
- ÇEKER, Orhan: **“Çocuk Düşürme”**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C: VIII.
- ÇETİN, Hüseyin: **Metin ve Senet Tenkîdi Açısından Meleğin Cenîne Ruh Üflemesi ve Kaderini Yazması Hadisinin Değerlendirilmesi**, Y.Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- ÇOKAR, Muhtar: **Kürtaj**, İstanbul 2008, Babil yay.
- DAĞCI, Şamil: **“Kıyas”**, DİA, C: XXV.
- DALKILIÇ, Mehmet: **İslâm Mezheplerin Ruh**, İstanbul 2004, İz yay.
- DESÛKÎ, Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Arafе Desûkî (ö. 1230/1815), **Hâşiyetü'd-Desûkî alâ şerhi'l-kebîr**, (y.y.), (t.y.), Dâru'l-Fikr, C: IV.
- DEVELLİOĞLU, Ferit: **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ankara 1970.

- DİB, Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş: **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, Ankara 2007, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., C: II., IV.
- DOĞAN, Mehmet: **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul 2001, Pınar yay.
- DÖNMEZER, Sulhi: **Ceza Hukuku: Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler**, İstanbul 1959, Sulhi Garan matbaası, 4.bs.
- DUMAN, Zeki: **Kur'an-ı Kerim ve Tıbbıya Göre İnsanın Yaratılışı ve Tüp Bebek Hadisesi**, İzmir, 1991.
- EBÛ ZEHRE, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed: 1394/1974: **Usûlü'l-Fıkıh**, İstanbul: Tebliğ yay. (Dârü't-Tebliğ), t.y.
- İslam Hukukunda Suç ve Ceza**, Trc. İbrahim Tüfekçi, İstanbul 1994, Kitabevi yay, C: II.
- EBUSSUÛD, Muhammed b. Muhammed b. Muhyiddin İmad, (982/1574): **İrşadü'l-akli's-selim ilâ mezâya'l-Kurâni'l-Kerim**, tahrir Muhammed Subhi Hasan Hallak, Beyrut 2001, Dâru'l-Fikr, , C: V, X.
- EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi Ebû Davud es-Sicistani (275/889): **Sünen-u Ebû Dâvûd**, Beyrut: Mektebetu Terbiyeti'l-Arabi, 1989, C: II, III.
- EBÛ 'İYD, el-Abd Halil: "el-İchâd ve Ukûbetuhû fi'l-fikhi'l-İslâmî", **Dirâsât ulûmu's-şerîa ve'l-kânûn**, 2003, 1/XXX.
- ENİS, İbrahim: **el-Mu'cemü'l-vasît**, Mektebetu Neşri's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, 1891, 3.bs.
- ERDOĞAN, Mehmet: **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1998, Rağbet yay.
- ERFİŞ, Muhammed Ba Hamd: **Merâhilu'l-haml ve't-tasarrufâtı't-tıbbiyye fi'l-cenîn beyne's-şeriatı'l-islamiyye ve't-tıbbi'l-muâsır**, Cezair, (t.y.), Ad Editions, 2.bs., s. 413.

- EKŞİ, Ahmet: **İslam Tıp Hukuku: çağdaş tıp problemlerine islamın getirdiği hukuki çözümler**, İstanbul 2011, Ensar yay.
- ERTOK, Hakan: “**IV. Uluslararası Katılımlı Ulusal Akupunktur Kongresi**”, Eylül 2006, Antalya tebliği.
(<http://www.aku-ted.com/index.php/embriyolojik-donemde-kulaktaki-somatopinin-olus-mekanizmasina-farkli-bir-teorik-yaklasim-ozet/22/15/>)
- el-FEYYŪMÎ, Ahmed İbn Muhammed İbn Ali el-Mükrî: **el-Misbâhü'l-Münîr fi Ğarîbi's-Serhi'l-Kebir li'r-Rafî**, Beyrut, t.y.
- FÎRUZÂBÂDÎ, Ebu't-Tâhir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed: **Kamus Tercemesi el-Okyanusu'l Basît fi Tercemeti'l-Kamusi'l-Muhît**, Trc. Mütercim Âsım Efendi, İstanbul 1305/1887.
- ĞÂNİM, Ömer b. Muhammed b. İbrahim: **Ahkâmu'l-Cenîn fi'l- Fıkhi'l-İslâmî**, Cidde 2001/1421, Dâru'l-Endelüs el-Hadrâ, Beyrut, Dâru İbn Hazm.
- GAZZÂLÎ, Ebû Hamid Huccetü'lislâm Muhammed b. Muhammed (ö, 505/1111): **İhyâu Ulûmi'd-din**, Beyrut, Dârü'l-Ma'rife, 1983, C: II, 51.
- GENSLER, Harry J.: **Ethics: a contemporary introduction**, London 1998, Routledge.
- GUYTON&HALL: Arthur C:& John E., **Tıbbi Fizyoloji**, TrC: Hayrunnisa Çavuşoğlu, Berrak Çağlayan Yeğen, 11.bs., Nobel Tıp Kitabevi, 2007.
- HAKAN, Hakeri: “Kürtaj Tartışmalarına Hukuksal Bir Bakış”, <http://www.medimagazin.com.tr>, Pazartesi 11 Haziran 2012.
- HALİD B. AHMED, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr Ferâhidî: **Kitâbü'l-Ayn**, Beyrut 1988.
- HALLÂF, Abdülvehhâb: **İlmu usûli'l-fıkh**, 8. bs. Kuveyt : ed-Dârü'l-Kuveytiyye, 1968.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan: **Felsefe Sözlüğü**, İstanbul 1967.
Ruhbilim Sözlüğü, İstanbul 1988.

- HARMAN, Ömer Faruk: “Çocuk Düşürme”, DİA, C:XIII.
- HATEMÎ, Hüseyin: **Kişiler Hukuku Dersleri**, İstanbul 1992, Filiz yay.
- İBN ÂBİDÎN, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki (ö.1252/1836), **Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr: şerhu Tenviri'l-ebsâr**, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavviz, Beyrut 1994/1415, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C: IV, XI.
- Hâşiyetu Reddi'l-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar Şerh-i Tenvîri'l-ebsâr**, İstanbul 1984, Kahraman yay., C: VI.
- İBN EBÛ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim (ö.235/849): **el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdîs ve'l-Âsâr**, haz. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut, Dârü't-Tac 1989.
- İBN FÂRİS Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Zekeriyâ: **Mu'cemu Mekayisi'l-Luğa**, Beyrut, 2001.
- İBN HÂCER, Ahmed b. Ali Askalânî: **Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî**, thk: Muhammed Fuad Abdulbâki-Muhibbuddin el-Hatîb, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, (t.y.).
- İBN HANBEL, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Şeybani Ahmed (ö.241/855): **el-Müsned**, şerhehu ve san'a feharisehu Hamza Ahmed ez-Zeyn. Kahire 1995/1416, Dârü'l-Hadis, C: VII s.437.
- İBN HAZM, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd Zâhirî(ö. 456/1064): **el-Muhallâ**, Beyrut, Dârü'l-Fikr, t.y., C: VII.
- İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdullah Cemaleddin b. Hişam el-Ensârî (ö.761/1360): **Şerhu katri'n-neda ve bellü's-sada**, Beyrut 2005, el-Mektebetü'l-Asriyye.
- İBN KAYYIM el-CEVZİYYE, Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekir (751-1350): **Kitabu'r-Rûh**, Kahire 1989, Dâru'l-Hadis.
- et-Tibyân fi aksâmi'l-Kur'ân**, Beyrut 1982, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye.

- İBN KESÎR, Ebu'l-Fida İmamuddin İsmail b. Ömer: **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, Beyrut 1999, C: III.
- İBN KUDÂME, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâîlî Makdisî (ö.620/1223), **el-Muğnî**, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin Türkî, Abdülfettâh Muhammed el-Hulv, Kahire 1992, Hecr li't-tıbaa ve'n-neşr, 2.bs., C: XII.
- İBN MACE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini İbn Mace, (273/887): **Sünenu İbn Mace**, Beyrut; Mektebetu Terbiyeti'l-Arabi, 1986, C: I.
- İBN MANZÛR, Ebü'l-Fazl Cemaleddin Muhammed (ö. 722/1311): **Lisânu'l-arabi'l Muhît**, Beyrut, 1389/1970.
- İBN NÜCEYM, Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri Hanefi (ö.970/1563): **el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik**, thr. Zekeriyâ Umeyrat Beyrut 1997/1418, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C: IX.
- İBNÜ'L-CEVZÎ Ebu'l-Ferec Cemâleddin Abdurrahman b. Ali (597/1201), **Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr**, Beyrut 1987/1407, el-Mektebû'l-İslâmî, C: V.
Ahkâmü'n-nisa, Beyrut 1985, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İBN RECEB, Zeynüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Şihâbuddin el-Bağdâdî: **Câmi'u'l-'Ulûm ve'l-Hikem**, Beyrut 1999, Müessesetü'r-risâle, C: I.
- İMRÂNÎ, Ebü'l-Hüseyin Yahyâ b. Ebü'l-Hayr b. Salim (ö.558/1163): **el-Beyân fî mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî**, i'tina bih Kâsım Muhammed en-Nuri, Beyrut 2000, Dârü'l-Minhac, C: XI.
- el-İSFAHANÎ, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Râgıb (ö. 502/1108): **Müfredatu Elfazi'l-Kur'ân**, thk. Safvan Adnan Davudî, Dımaşk, Dârü'l-Kalem; Beyrut, Dârü's-Samiyye, 1423/2002.
- KADRÎ, Hüseyin Kazım: **Türk Lugatı Türk Dillerinin İştikaki ve Edebi Lugatları**, Ankara 1928.

- KAL'ACÎ, Muhammed Revvâs: **Fıkıh Lugatı (Arapça-İngilizce-Türkçe)**, İstanbul 2012, Ocak yay.
- KALYÛBÎ, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Selame (ö.1069/1659): **Hâşiyetü'l-Kalyûbî alâ Şerhi'l-Mahalli ale'l-Minhâc**, Dâru ihyai'l kütübi'l arabiyy, Kahire, t.y, C: IV.
- KANİBÎ, Hamid Sadık ve Muhammed Revvâs Kal'acî: **Mu'cemu lugati'l-fukaha: Arabic-English**, Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 1985.
- KARAKAYA Hasan: **Fıkıh Usûlü**, İstanbul 1998, Buruc yay.
- KARAMAN, Hayreddin: **Mukayeseli İslâm Hukuku**, İstanbul 2001, İz yay., C: I.
- el-KARDÂVÎ, Yusuf: **İslâm'da Helal ve Haram**, Trc. Mustafa Varlı, Ankara (t.y.), Hilâl yay.
- KÂSÂNÎ, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi (ö.587/1191): **Bedâiu's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'**, thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdülmevcut. Beyrut 1997/1418, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C: X.
- KAYS, Muhammed: “el-İchâd: Müşkile em hall?” **Mecelle Câmiat-i Dımaşk**, 1996, C: XII/2.
- KOÇAK, Muhsin: **“Gurre”**, DİA, C: XIV.
- el-KURTUBÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (ö.671/1273): el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, İ'tina ve tashih Hişam Semir el-Buhari, Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1423, C: VI, IX.
- KUTLUER, İlhan: **“İnsan”**, DİA, C: XXII.
- el-KUZÂT, Şeref: “Metâ tunfehu'r-ruh fi'l-cenîn”, **Dirâsâtü'l-Câmiati'l-Ürdüniyye**, 1986, C: XIII/12.
- el-LEBEDÎ, Abdulaziz: **Arab Medical Dictionary**, Amman 2005, Dâr'ul-Beşir.
- MAKDÎSÎ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Müflih b. Muhammed İbn Müflih: **Kitâbü'l-Furu'**, racaahu Abdüsettar Ahmed Ferrac, Beyrut 1984, Alemü'l-Kütüb, 4.bs. C: I.

- MEDKÛR Muhammed Sellâm: **el-Cenîn ve'l-ahkâmü'l-müteallika bihî fi'l-fıkhi'l-İslâmî**, Kahire 1969/1389.
- MERĞİNANÎ, Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr (ö. 593/1197): **El-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedi**, Karaçi 1417, İdaretü'l-Kur'an ve'l-Ulumü'l-İslâmiyye, C: VII.
- METİN, Sevtap: **Biyo-Tıp Etiği ve Hukuk**, İstanbul 2010, On iki levha yay.
- el-MEVİLÎ, Abdullah b. Muhammed b. Mevdud: **el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr**, İstanbul, 1984, C: IV.
- MOORE, Keith L. :“A Scientist’s Interpretation of References to Embryology in The Qur’an”, **The Journal of IMA**, C: XVIII, Jan-June, 1986.
- Moore, T.V.N. Persaud: **Klinik Yönleriyle İnsan Embriyolojisi**, Trc. Mehmet Yıldırım, İmer Okar, Hakkı Dalçık, İstanbul 2002, Nobel Kitabevleri.
- MUHASİBÎ, Ebû Abdullah Haris b. Esed: **el-Akl ve Fehmü'l-Kur'ân**, thk. Hüseyin Kuvvetli 3. bs. İrbid, Dârü'l-Kindi; Dârü'l-Fikr, 1982/1402.
- MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac (ö.261/875): **Sahîhu Müslim**, nşr. Ebu Kuteybe Nazar Muhammed el-Faryabi, Riyad: Darü't-Talia, 2006/1427, C: I.
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb (ö.303/915): **Sünenü'l-kübrâ**, thk. Abdülgaffâr Süleyman Bündari, Ebû Abdullah Seyyid b. Kesrevi b. Hasan, Beyrut 1991/1411, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, C: VII.
- OKUYAN, Mehmet: **Kur'ân-ı Kerim’e Göre Kabir Azabı Var Mı?**, Samsun 2007, Etüt yay.
- ÖNAL, Cemal Zeki: **Çocuk Düşürmek Kürtaj**, İstanbul 1944, Kader basımevi, 3.bs.
- ÖZSUNAY, Ergun: **Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu**, İstanbul 1974, İstanbul Üniversitesi yay., 2. bs.

- POLAT, Emanullah: “Kur’ân-ı Kerim’e Göre Rûhî Hastalıklar”, Doktora Tezi, Sakarya 2010.
- RAHİM, İbrahim b. Muhammed Kâsım b. Muhammed: **Ahkâmu’l-ichâd fi’l-fıkhi’l-İslâmî**, Medine 2002/1423, Meecelletü’l-Hikme.
- er-RÂZÎ, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin (ö.606/1209): **Mefâtihi’l-Gayb**, Beyrut, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1990/1411, C: XXV.
- REMLÎ, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî (ö.1004/1596): **Nihâyetü’l-Muhtâc ilâ Şerhi’l-Minhâc**, Beyrut 1984, Dârü’l-Fıkr, C: VII.
- SADLER, Thomas W.: **Langman Medikal Embriyoloji**, Trc. A. Can Başaklar, 11.bs., 2011, Palme yay.
- SAHNUN, Abdüsselam b. Saîd Tenuhi (ö.240/854): **el-Müdevvenetü’l-kübra**, Beyrut 1905, Dâru Sâdır, (dış kapaktaki yazar adı: Malik b. Enes), C: VI.
- SAÎD, Kâmil Hâlid: “Cerîmetü’l-İchâd: Dirâse Mukârene”, **Dirâsâtü’l-Câmiati’l-Ürdüniyye**, 1979, s. 171.
- SCHWARZ, Andreas B.: **Medeni Hukuka Giriş**, Trc. Hıfzı Veldet, İstanbul 1942, Üniversite yay.
- SERAHSÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed (ö. 483/1090): **el-Mebsût**, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, 1406/1985, C: III.
- SUNGURBEY, İsmet: **Medeni Hukukun Temel Sorunları**, Ankara 2003, Adalet yay.
- ŞA’BÂN, Zekiyyüddîn: **Usûlu’l-Fıkhi’l-İslâmî**, Beyrut: Dârü’l-Kütüb, 1971.
- ŞÎRÂZÎ, Nâsır Mekârim: **el-Emsâl fî tefsîri kitâbillâhi’l-münzel**, Beyrut 1992/1413, Müessesetü’l-Ba’sse, C: X.
- TABERÎ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid (310/923): **Tefsirü’t-Taberi**, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Riyad 2003/1424, Dâru Âlemi’l-Kütüb, C: XVII.

- TEKİNEŞ, Ayhan: “Tıbb-ı Nebevî”de Tıbbî Etik”, **Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi**, Mayıs 2003, 2/XI.
- TEZCAN, Sabahat, Nusret H. Fişek: **Çocuk Düşürme: Önemli Tıbbi ve Sosyal Bir Sorun**, Ankara 1980, Çağ Matbaası.
- TÜRCAN, Talip, Beşir Gözübenli, Hacı Mehmet Günay, Saffet Köse, Abdullah Kahraman, Halit Çalış, Abdurrahman Haçkalı, Oğuzhan Tan, Ünal Yerlikaya, Yıldız Demir, Ahmet Muhammet Peşe: **İslâm Hukuku**, Ankara 2012, Grafiker yay.
- UCATLI, Abdulahat: “İslâm Hukukunda Cenîne Müdahalenin Hükümü”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.
- UDEH, Abdülkadir: **İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk**, TrC: Akif Nuri, İstanbul 1978, İhya yay., C: II, III.
- URALGİRAY, Yusuf: **İlk ve ileri dilbilgisi: modern metodlu uygulamalı tahlilli**, Riyad 1986, (y.y.), C: II.
- UZUNPOSTALCI, Mustafa: **“Cenîn”**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C: VII.
“İslam Hukukunda Şahsiyet ve Hakiki Şahıs”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, sy.7, Nisan 2006.
- ÜNAL, İsmail Hakkı: **40 Hadis 40 Yorum**, Ankara 2011, Diyanet İşleri Başkanlığı yay.
- ÜNVER, Tülay Aydın: **Cenînin Hukuki Konumu**, İstanbul 2011, On İki Levha yay.
- VEHBİ, Mehmed: **Hülâsâtü'l Beyân fi Tefsiri'l Kur'ân**, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, C:X. 1340-1343 . s. 114.
- YAR, Erkan: **Ruh-Beden ilişkisi Açısından İnsanın Bütünlüğü Sorunu**, Ankara 2000, Ankara Okulu yay., s.301.
- YAVUZ, Yusuf Şevki: **“Ruh”** Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C:XXXV.

- YAZIR, Elmalılı Hamdi: **Hak Dini Kur'ân Dili**, İstanbul, t.y., Azim yay., C: II, V.
- Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kanunu**, İstanbul 1997, Eser nşr., C: II.
- ZEBÎDÎ, Ebû'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed b. Muhammed (ö.1025/1790): thk. İbrâhîm Terzî, **Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kamus**, Beyrut : Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1975.
- ZERKÂ, Mustafa Ahmet: **el-Fıkhu'l-İslâmî fi sevbihî'l-cedîd**, Dımaşk 1967, Dâru'l-fikr, C: III.
- ZEVKLİLER, Aydın: **Medeni Hukuk: giriş ve başlangıç hükümleri, kişiler hukuku: gerçek kişiler-tüzel kişiler, aile hukuku**, Ankara 1992, Savaş yay., 3.bs.
- ZEYDAN, Abdülkerim: **el-Vecîz fî Usûli'l Fıkh**, Bağdad 1985, Mektebetü'l-Kudüs.
- el-Medhal li-dirâseti's-şerîati'l-İslâmiyye**, 9.bs. Beyrut 1986, Müessesetü'r-Risâle.
- el-Kısas ve'd-diyât fî's-şerîati'l-İslâmiyye**, Beyrut 1998, Müessesetü'r-Risâle.
- ZİNDÂNÎ, Abdulmecid, Mustafa Ahmed Abdülbâsıt: **İlmu'l-ecinne fi dav'il-Kur'ân ve's-sünne**, Mekke, Râbitatu'l-Alemi'l-İslâmî, t.y.
- ZUHAYLÎ, Vehbe **el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletuhu**, 4.bs., Dımaşk, 1997/1418, Dâru'l-Fikr, C: VII.

<http://www.islamvetip.com/genel/834.html> (Çevrimiçi) 10 Haziran 2013

http://biltek.tubitak.gov.tr/merak_ettikleriniz/index.php?kategori_id=2&soru_id=4543 (Çevrimiçi) 12 Mayıs 2013

<http://www.sdplatform.com/Dergi/644/Cenînin-cani-acir-mi-Insan-gelisiminin-temel-evreleri.aspx> (Çevrimiçi) 08 Mayıs 2013

<http://www.sdplatform.com/Dergi/640/Kurtaj-sadece-tibbi-bir-karar-olabilir-mi-.aspx> (Çevrimiçi) 07 Mayıs 2013

<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0077.htm> (Çevrimiçi)

07 Haziran 2013

<http://www.gebelik.org/dosyalar/haftalar/hafta1.html>. (Çevrimiçi)

12 Haziran 2013

<http://health.howstuffworks.com/pregnancy-and-parenting/pregnancy/fetal-development/babys-development-of-senses.htm> (Çevrimiçi)

12 Haziran 2013

<http://www.pregnancy.org/article/babys-senses-womb> (Çevrimiçi)

12 Haziran 2013

<http://www.e-psikiyatri.com/kurtaj-psikolojisi-32840> (Çevrimiçi)

12 Haziran 2013

http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=3230 (Çevrimiçi)

12 Haziran 2013

<http://www.jinekoloji.net/oks.html> (Çevrimiçi)

13 Haziran 2013

<http://www.jinekolognet.com/spiral.asp> (Çevrimiçi)

13 Haziran 2013

<http://www.gata.edu.tr/cerrahibilimler/arsiv/kadindogum/sss/ap2.html>

(Çevrimiçi) 14 Haziran 2013

http://www.baskent-ist.edu.tr/hizmetler_detay/index.php?id=107

(Çevrimiçi) 14 Haziran 2013